

משנה השבוע

פרשת ואתחנן תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון מ"ב]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ועקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ועקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ועקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

מצוה יומית..... ה

ליקוטי מגיד משנה..... ז

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ..... ט

שיעורי הלכה..... ל

מראי מקומות ללימוד דף היומי..... לה

ניצוצי הדף..... לו

מערכת המשנה..... מח

הילולא דצדיקא..... נ

מגיד משנה לנוער..... ס

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	י"ד מנ"א
מצוה רנ"ג:	איסור כתובת קעקע
שבת קודש:	ט"ו מנ"א
מצוה רנ"ד:	מצות ומקדשי תיראו

פרשת עקב

יום ראשון:	ט"ז מנ"א
מצוה רנ"ה:	אל תפנו אל האובות
יום שני:	י"ז מנ"א
מצוה רנ"ו:	לא לפנות לידעונים
יום שלישי:	י"ח מנ"א
מצוה רנ"ז:	כבוד חכמים וזקנים
יום רביעי:	י"ט מנ"א
מצוה רנ"ח:	לא להונות במשקלות
יום חמישי:	כ" מנ"א
מצוה רנ"ט:	מצות מאזני צדק

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת ואתחנן

מקודם ג"כ לא נכנסו מטעם זה גופי' שהי' חסר מקום קדוש, וא"כ עליו להתפלל מחדש. והתחיל להתחנן לה' בעת ההוא דוקא, כשנכנס לארץ סיחון ועוג.

וי"ל עוד דכיון דהרגיש בקדושת המקום דרש ק"ו, ומה עבר הירדן שאינו עצם קדושה ואפ"ה נתרחב לו הדעת, כ"ש וק"ו בירוזה נקרא 'ההר הטוב' שהוא הר המוריה 'והלבנון' זה ביהמ"ק, והתפלל 'אעברה נא', כי חשב שהתפילות יועילו, וחשב שמא הותר הנדר.

והנה בגמ' (מגילה כט.) אמרו שהשכינה שורה בבית הכנסת דשף ויתבי בנהרדעא ובביהכ"נ דהוצל פעמים כאן ופעמים כאן. ועיין רש"י שנבנו מאבנים שהביאו אתם גולי ירושלים. ואמרו שם בגמ' אביי כשהי' רחוק פרסה מבית הכנסת ההיא הטריח עצמו ללכת אל בית הכנסת ההיא והתפלל שם. והרמב"ן במלחמות (כתובות סוף פ' נערה שנתפתתה) כתב שעיקר תורה מימי גלות [כלומר תלמוד בבלי] היה שם.

ובס' טבור הארץ (להר"מ קלירס זצ"ל פ"ד אות י"ג) כתב שמ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לספר היד, שרבי יוחנן חיבר התלמוד ירושלמי בארץ ישראל שלש מאות שנה אחר החורבן הבית הי' בעיה"ק טבירה טוב"ב.

"אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון" (ג:כה). והקשו המפרשים, למה לא התפלל מיד כשגזרו עליו הגזירה. עוד יש לדייק, אמרו 'את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן', היל"ל את הארץ הטובה. וגם צ"ב לשון 'ההר הטוב והלבנון', ועיין רש"י ההר הטוב זו ירושלים והלבנון זה בית המקדש (גיטין נו:).

ונראה לפמ"ש "בעבר הירדן בארץ מואב הוראל משה באר את התורה הזאת" (א:ה). וביארו רבותינו ז"ל (כתובות עה.) לפ"מ שאמרו אחד מינייהו עדיף כתרי מינן. אחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו. והנה כשבא משה רבינו לארץ מואב בעבר הירדן ונתקרב לארץ ישראל, נתעלה בקדושה מקדושת ארץ ישראל עד שהתחיל לבאר את כל התורה באר היטב כשבעים לשון בבחינת ע' פנים לתורה.

ובתיב "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה" (משלי כח:ט), וצריך לתפילה שני דברים - פה קדוש ומקום קדוש, ובחור"ל חסר מקום קדוש. וכיון דנתחדשו לו כל הני שבעים פנים חדשים לתורה, ראה שהמקום קדוש הוא, וא"כ עבר הירדן נמי ארץ טובה הוא. ושפיר אמר 'הארץ הטובה אשר בעבר הירדן', והבין שגם תפילתו שהתפלל

בשעה שהם שם, או אינם מקיימים כיון שדעתם לחזור. ולכאורה יהי' תלוי במחלוקת החכ"צ ושו"ע הרב עם שאר פוסקים, הבא מחו"ל לאר"י אי חייב ביו"ט שני כמקום שיצא משם, או פטור כבני ארץ ישראל, וי"ל והארכת בזה. ומ"מ נראה דהא דוקא עכ"פ לאחר שכבשו וירשו ארץ ישראל, ובעונ"ה גלינו מארצנו אז יש ספק בזה. אבל קודם שנכנסו בכלל לארץ ישראל, כמרגלים שנכנסו וחזרו, ודאי לא מקיימי ישוב ארץ ישראל ולא מקרי כניסה.

ומעתה אומר אני דבר חדש בס"ד, דמשה רבינו כיון שראה שנגזרה גזירה שלא יבוא לארץ, חשב דמה שנשבע שלא יבוא לארץ ישראל היינו שלא יבוא וירשנו להתיישב בה. אבל לעבור ולראות ולחזור, אין זה בכלל השבועה, שהרי לא אסר לו ראיית ארץ ישראל. ולכן אז התחכם וביקש רק לעבור ולראות את הארץ ולחזור, כמו שהלכו המרגלים, והיינו 'ואראה' ואח"כ אשובה, ובקשתו היתה לעבור בעצמו ולא עם הציבור.

ובוונתו היתה שכיון שיכנס לאר"י ילך למקומות הקדושים ויתפלל משם, ומשם ודאי שתפלתו תתקבל ותתבטל הגזירה. וכ"ש תפילתו שיתפלל מרע"ה על אדמת קודש באר"י, וק"ו מתפלת יהושע שאמרו ז"ל במס' ערכין שנענש על שלא התפלל לבטל יצרא דע"ז. ואמרו מפני מה לא התפלל משה, מפני שלא הי' לו זכותא דאר"י, אבל יהושע הי' לו זכותא דאר"י, ע"ש. המשך בדף הבא

וכתבו דעיה"ק טברי' יש לה יתרון מערי ארץ ישראל, היותה העיר ששם גלו סנהדרין לאחר שגלו לעשרה מקומות סופם הי' בטבריה. ובשם האר"י ז"ל בס' אבן שוהם (ח"ח, נ"א דף קנ"ח) בטבר' בתוך העיר יש בסופה לצד דרום בשפת הים בית הכנסת הגדול ליהודים, ויש שם קדושה גדולה מזמן קדמון. ומבואר שבמקומות הקדושים שנתקדשו ע"י תורה מתקבלת גם התפילה. ולכן בעבר הירדן בארץ מואב כיון שהואיל משה באר את התורה לשבעים לשון והתקרב לארץ ישראל, ביקש 'אעברה נא ואראה'.

ונלפענ"ד לומר דבר חדש, דלכאורה יש לדייק מה שאמר 'אעברה נא ואראה', והלוא רצה ליכנס לשם ולהשאר ולקיים המצוות, ראשונה ישוב ארץ ישראל ושאר מצוות התלויות. כמבואר בגמ' (סוטה יד.) שהקשו, וכי לאכול מפריה הוא צריך. אלא וכו' אלא לקיים המצות. וא"כ מה הוא לשון 'ואראה'.

ואשר נראה דיש לחקור במי שנדר לו חבירו ליתן לו בית ושדה, ובינתיים הקפיד עליו ונשבע שלא יבוא לביתו, אי כוונתו שלא יכנס אפי' לראות הבית, או הכוונה שנשבע שלא יתן לו ביתו שהבטיח לו, אבל לראותו יכול, דעל ראתו לא הקפיד.

וקצת הי' נראה לפ"מ שנחלקו המפרשים ז"ל, הנכנס לארץ ישראל על מנת לחזור, כאותן ההולכים על ביקור - אי מקיימים בזה מצות ישוב ארץ ישראל

מצוה יומית

מצוה רסו. איסור זונה לכהן

כ"ז מנחם אב תשפ"ה

לכאורה אסורה כי הוא יחזיק את עצמו לכהן

לפענ"ד עדיין צ"ע, שהגם שהוא לא בא רק היום לפנינו ואמר שהוא כהן, אבל אם הוא יודע בעצמו שהוא כהן, הרי סוף סוף יחזיק עצמו ככהן. ואפילו עדיין לא החזיק עצמו לגבי אחרים ככהן, הרי הוא יודע וברור בעצמו שהוא כהן, והוא אסור בזונה מדאורייתא. וכיון שאשה זאת הרוצה לינשא לו אומרת שהיא זונה, הגם שעדיין לא הוחזקה אצלו, מ"מ אסורה לו.

ראיה שהיא אסורה

וראיה שהיא נאמנת מגמרא (נדרים צ:): בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה, האומרת טמאה אני לך וכו'. חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה. האומרת טמאה אני לך, תביא ראיה לדבריה וכו'. ובגמרא שאל אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל תרומה. רב ששת אמר אוכלת, שלא תוציא לעז על בניה. רבא אמר אינה אוכלת, אפשר דאכלה חולין.

והנה התוספות והר"ן דחקו את עצמן, כיון

בעלת תשובה לכהן

בשאלה שבאה לפנינו בבעל תשובה שנשתדך עם בעלת תשובה, והחתן אומר שהוא כהן. והמטפל עמהם שאל לנערה, ואמרה שנבעלה לעכו"ם קודם שנעשית בעלת תשובה, והשאלה אם מותר לישאנה.

והנה מעכת"ר שליט"א יצא בכח דהתירא, שמכיון שאין אנו יודעים שהוא כהן אלא על פיו, וא"כ אין כאן אלא נאמנות של שויה על נפשיה חתיכא דאיסורא. וא"כ אף שהוא אסור בכל זונות שבעולם, מ"מ זה דוקא בזונות הידועות לנו. אולם אשה שאין ידוע לנו שהיא זונה אלא על פיה, ואין כאן אלא נאמנות של שויה על נפשה, והאי נאמנות היא רק על עצמה ולא לכולי עלמא.

א"כ לגבי כהן אין לה נאמנות, וגם נאמנות שלו שהוא כהן הוא דוקא לגבי עצמו, אבל אינו מהימן לגבה. וכן נאמנות שלה שנבעלה לפסול לא מהני לו. אך ההיתר הזה לא יספיק אם יחזיק עצמו שלשים יום ככהן, שהרי סוקלין על החזקות.

וזה"ש 'אעברה נא ואראה' - רק לראות ולחזור. ואמר הקב"ה 'רב לך אל תוסף דבר', שידע כוונתו, ולכן אל תוסף דבר. ואמרו ז"ל אולי הי' מתפלל עוד תפלה אחת, ואיזה תפלה? הוא התפלה שרצה להתפלל באר"י והיתה מתקבלת, והבין.

ולבן ביקש לעבור לארץ ישראל רק לראות ואראה, וזכותא דארץ ישראל יגין, ושם יתפלל וודאי תקבל תפלתו ותתבטל הגזירה ואח"כ ישוב להתיישב בארץ. והתחבולה היתה שחשב שהגזירה לא היתה רק על ההתיישבות, ולא על הנכנס לראות.

נפשה ולומר לעכו"ם נבעלה, ותהי נמאסת
על החתן שלה.

לברר אודות אביו ואמו

עכ"פ פשוט לפענ"ד דכל שהוא אומר
שהוא כהן, והיא מודה שנבעלה לפסול לה
אסורה לו. ושניהם אסורים - הוא אסור בה,
וגם היא אסורה, דהשוה הכתוב אשה לאיש.
אמנם ודאי שצריך לברר עד היכן שידו
מגיעת אם אמו של החתן היתה כשרה
לכהונה, דאל"כ הרי הוא חלל. גם צריך
לברר אם אביו ה' כהן ממש. אבל כל זמן
שלא נתברר לו הפסול, לפענ"ד אין להתיר
בסתם. (שו"ת ח"ט סי' תכ"ה)

דמדינא נאמנת כמשנה ראשונה, היאך
התירוה משום טעם שלא תהא נותנת עיניה
באחר, וכי איסור הזה להיכן הלך. ועכ"פ
לולי התקנה משום שלא תהא נותנת עיניה
באחר, היתה נאמנת ונאסרה על בעלה. וכן
לאחר שמת בעלה זה אסורה לינשא עוד
לכהן, דשויה על נפשה חתיכא דאיסורא.

והתוספות כתבו אפילו למשנה אחרונה אם
אומרת טמאה אני לך, והבעל אומר
שמאמינה צריך להוציאה. וא"כ בדידן, כיון
שהיא אומרת לפסול נבעלתי, והוה לה זונה
ודאי נאמנת, וכיון שהוא טוען כהן אני
אסור בזונה. ואין כאן סברא שלא נאמין
לה, אדרבה, אמרינן דלא עבירה לבזווי

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקדמת שו"ת אש"ה אה"ז תשס"ז

ליקוטי מגיד משנה פרשת ואתחנן

"רב לך" (ג:כו). איתא במדרש (ילקוט רמז תתי"ט) אין מניחין את צדיקים לבוא לידי עבירה חמורה, ששפיכות דמים עבירה גדולה הוא. והוא תמוה.

'רב לך' - שלא יאמרו שלא יכנס לא"י משום שהרג את המצרי

והנראה, דהנה משה רבינו הרג את המצרי, ואיתא בזה"ק (ח"ב קיד:) שלכן לא נעשה כהן גדול, משום שהיה בכלל כהן שהרג את הנפש, ע"ש. וכדי שלא יטעו ח"ו לומר שמפני חטא זה לא נכנס משה לארץ, אמר הקב"ה 'רב לך', שלא יאמרו כי משום שהרג את המצרי לא נכנס לארץ. וזה פירוש הילקוט שאין מניחין את הצדיקים לבוא לידי עבירה חמורה, כי שפיכות דמים עבירה גדולה הוא, וח"ו שעבר משה רבינו עבירה כזה, ואדרבה הוא כן עשה להציל נפש מישראל.

'רב לך' - שלא יאמרו שגרם להרוג מבני ישראל בעדת קרח

או יאמר לפי מה שאמרו חז"ל (סוטה יג.) 'רב לך', אמר רב לוי, ב'רב' בישר ב'רב' בישרוהו. ב'רב' בישר - 'רב לכם בני לוי' (במדבר טז:). ב'רב' בשרוהו, 'רב לך אל תוסף דבר אלי'. והנה כאשר התלוננו ישראל על משה ואהרן "אתם המיתם את עם ה'" (שם יז:), וחשדו במשה שהוא גרם להמית קרח ועדתו משום שחלקו עליו, ואילו מחל להם לא היו מתים. לפי זה יכולים לחשוב שמפני חטא זה משה מת, כי גרם לשפיכות דמים. וזהו פירוש הילקוט, 'רב לך', אין מניחין צדיקים לבוא לידי עבירה חמורה דשפיכות דמים' כי עבירה גדולה הוא. וכדי שלא יאמרו שלכן לא נכנס משה לארץ ישראל, לכן אמר לו הקב"ה "רב לך אל תוסף דבר אלי". (שנת תשט"ו)

"ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום" (ד:ד). במקום אחר כתיב (יא:כב) "ולדבקה בו וגו'", ואמרו בגמרא (כתובות קיא:) וכי אפשר להדבק בה', הרי אש אוכלת הוא? אלא הדבק בתלמידי חכמים. וצ"ב, הרי עדיין קשה איך אפשר להתדבק בהקב"ה.

'אתם' אותיות 'אמת'

ובפנים יפות כתב: שמעתי לפרש דרך רמז, ו'אתם' אותיות 'אמת', והקורא קריאת שמע אמרו חז"ל (תיקוני"ז כה: הובא בב"י או"ח סי' ס"א) שיחזור [תיבות] 'ה' אלקיכם אמת' להשלים רמ"ח אותיות נגד רמ"ח איברים. וזהו שאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", כשמדביקין מלת 'אמת' ל'ה' אלקיכם, 'חיים כולכם היום', פירוש, שהוא חיים לכל איברים. והוא ענין למה שאמר למעלה (ד:ב) "ולא תגרעו ממנו", שיהיה תמים ברמ"ח מצוות עשה, כי זה כל האדם.

ולענ"ד נראה להוסיף, כי בהצטרף שם 'ישראל' שנקרא שמו יתברך עלינו, הרי מספר "הוי"ה אלק"י ישראל" הוא תרי"ג. הרי כשישראל דבקים בה' ונקרא שמו עליהם, הם כמספר תרי"ג מצוות החיים את האיברים והגידין. וזהו שאמר 'חיים כולכם היום', עיי"ש.

מי שדבוק בה' אינו נמחק

נראה עוד, לפ"מ שכתוב באור החיים הק', 'אלקיעם' - כ"ם אינו נמחק, 'כהוי"ה' הכ' נמחק, שכל הנטפל לה' מלפניו מותר למחוק, לאחריו אינו נמחק. ואמר 'ואתם הדבקים בה' אלקיעם חיים כולכם', שנאמר (יג:ה) "אחרי ה' אלקיעם תלכו", והדבקות בה' כדבקות אותיות כ"ם שאינו נמחק. וזה "וראית את אחוריי" (שמות לג:כג), כי לאחריו אינו נמחק, וכ"ש אתם הדבקים בה' אלקיעם חיים כולכם.

הלומד תורה דבוק בה'

והנה בגמרא הנ"ל, וכי אפשר להדבק בו כביכול, והלוא 'ה' אלקיך אש אוכלה הוא" (דברים ד:כד). ומתרץ, אלא הדבק בתלמיד חכם, כדכתיב (ויג:) "את ה' אלקיך תירא" לרבות ת"ח (פסחים כב:). והקשה בפנים יפות (פ' וישלח) שקשה איך התלמיד חכם מתדבק בהקב"ה, והלוא אש אוכלה הוא.

והתירוץ כי התלמיד חכם העוסק בתורה נעשה חלק מהקב"ה. וכמו שמבואר ברש"י (קידושין לג:) האיך תורה עומדת מפני לומדיה, ופרש"י שהלומד בהלכה נקרא תורה עצמה, והעוסק בתורה שלא כהלכה נקרא לומדיה. נמצא שלומד תורה להלכה הם תורה עצמה. ואיתא בזוה"ק (ח"ג עג:) קוב"ה ואורייתא מתקשרין זה בזה, נמצא שהלומד תורה קשור בהקב"ה, והדבוק בתלמידי חכמים קשור בו ובאורייתא ובהקב"ה. וז"ש "ואתם הדבקים בה' אלקיעם חיים כולכם היום", כי ע"י שמתדבקים בתלמיד חכם שהוא דבוק בה', ממילא גם הוא דבוק בה'.

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פ' ואתחנן תשפ"ד
יום ה' - שיעור חומש רש"י

רכ"ה ס"ב), יש אומרים, מי שנעשה בנו בר מצוה, יברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שפטרני מעונשו של זה. וכתב שם הרמ"א בספרו דרכי משה (שם סק"א) שמקור הדברים הוא במהרי"ל שנהג כן. אך הרמ"א מקשה על זה, איך שייך לברך ברכה זו בשם ומלכות, מאחר שלא הוזכרה בגמרא ובפוסקים.

ובל המקור הוא רק במדרש רבה בפ' תולדות (ב"ר ס"ג י') על הפסוק (בראשית כה: כז): "ויגדלו הנערים", ולשון המדרש כך הוא: א"ר אלעזר, צריך אדם להיטפל בבנו עד י"ג שנה, מיכן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה, עכ"ל. ולא מוזכר שם כלל שיש לברכה בשם ומלכות. ולכן מסיק הדרכי משה, שטוב לברכה בלא שם ומלכות. וכן פסק הרמ"א בהגהתו על השו"ע (או"ח סי' רכ"ה ס"ב), "וטוב לברך בלא שם ומלכות".

וכתב שם המגן אברהם (סק"ה) לבאר נוסח הברכה 'ברוך שפטרני מעונשו של זה', דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבן בשביל שלא חנכו, ומעתה נפטר מעונש זה. ומביא המגן אברהם, שהלבוש (ס"ב) פירש איפכא, דעד עתה היה הבן נענש בעון האב, ועל זה מברך האב 'ברוך שפטרני', כלומר, על מה שמעתה לא יענש עוד הבן על ידו.

ועפ"ז פירשו צדיקים את הפסוק (תהלים קכו ו): "הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא

פנים בפנים דיבר ה' עמכם

בפרשתן כתיב (דברים ה: ד) "פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש". ויש להבין מהו הענין של 'פנים בפנים'. ונראה לבאר עפ"מ שנא' בהמשך פרשתן (ו: ה-ז) "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. ושננתם לבניך ודברתם בס' בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך".

ולמדנו מזה חז"ל במשנה (ברכות נד.) שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו'", בכל לבבך - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע. ובכל נפשך - אפילו הוא נוטל את נפשך. ובכל מאודך - בכל ממונך. דבר אחר, בכל מאודך - בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו.

ויש להבין איך מפרשים לפ"ז המשך הפסוקים, 'ושננתם לבניך ודברתם בס' בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך' - מהו השייכות בין הברכה על הרעה כשם שמברך על הטובה, עם הלימוד עם הבנים, ועם הלימוד בכל המצבים, 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך'.

הטעם שהאב מברך 'ברוך שפטרני'
בבר מצוה של בנו

ונראה לבאר עפ"מ שכתב הרמ"א (או"ח סי'

י"ש להבין למה הוא באמת כך, שהיצה"ר נכנס תיכף ומיד לאדם ביום היוולדו, בו בזמן שהיצר טוב אינו נכנס לאדם רק כשנעשה בן י"ג שנים. והביאור בזה עפ"י שאמרו בגמרא (יומא סט:), שבשעה שביטלו חז"ל את היצר הרע של ע"ז, אמרו, הואיל ועת רצון הוא, נבקש רחמים שימסר בידינו גם יצרא דעבירה. ואכן התפללו על כך והיצר של עריות נמסר גם הוא בידם. אך הוא הזהיר אותם, שאם יבטלו גם יצה"ר זה, זה יגרום כליון לעולם, כי שוב לא יוכלו להוליד ילדים.

אסרו אותו [להיצה"ר] שלשה ימים, וראו שאכן לא נמצא בכל ארץ ישראל ביצה בן יומו. אמרו חכמים, מה נעשה, הרי אי אפשר להורגו ולבטלו כי זה יגרום ח"ו לכליון העולם. ואי אפשר להתפלל שיתבטל רק חצי היצר, כי אין נותנים חצי דבר מן השמים. בסופו של דבר כחליניהו לעיניהו, והניחוחהו ללכת, וזה הועיל ששוב אין היצר מתגרה בקרובי האדם.

ורואים מזה, שלולי היצה"ר לא היה נברא שום אדם בעולם, וממילא נמצא שהיצה"ר הוא הגורם ללידת הילד, ולכן הוא נכנס בתינוק מיד ביום היוולדו. וזהו מה שנאמר (תהלים נא:ז) "הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי". ופירש"י, הן בעון חוללתי – ואין לא אחטא, הרי עיקר יצירתי הוא ע"י כח היצר.

אמנם רש"י כתב שם עוד פירוש, עיקר יצירתי הוא מאבי ואמי שהם מלאים עון. ועפ"י אפשר לומר, שבאמת היה גם היצה"ר צריך להיכנס לאדם רק כשנעשה בן י"ג שנים כמו שהיצר טוב נכנס בו רק אז. רק היות שהאדם נוצר ע"י אביו ואמו שיש להם יצר הרע, ולפעמים הם שומעים לקולו, לכן הם

יבוא ברנה נושא אלומותיו". שער הבר מצוה, האב 'הלך ילך ובכה' על מה שהוא צריך להיות 'נושא משך הזרע', כלומר שהוא צריך לישא עוונות הבן וליענש עליהם. וכיום שנעשה בנו בר מצוה, האב 'בוא יבוא ברינה', יב"א בגימטריא י"ג, כשהבן נעשה בן י"ג למצוות, בוא יבוא האב ברינה ובשמחה, כי מעתה והלאה הבן בעצמו 'נושא אלומותיו' של העבירות שלו, ואין האב נענש יותר עליהם.

היצ"ט נכנס כשהאדם נעשה בן י"ג למצוות

אך באמת קשה על שתי הפירושים, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כד:טז) "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו". ואם כן איך שייך לומר שהבן נפטר בעת הבר מצוה מעונשי האב, או להיפך שהאב היה נענש על חטאי הבן.

ואפשר לבאר עפ"י דאיתא במדרש רבה על קהלת על הפסוק (קהלת ד:יג) 'טוב ילד מסכן וחכם' – זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו ילד, שאין מזדווג לאדם אלא מבן י"ג שנה. וכן איתא באבות דרבי נתן (פס"ז), ואחרי י"ג שנה נולד יצר טוב. וכן איתא בזוה"ק (ח"א קע"ט), מתליסר שנים ואילך יצר טוב הוא עמיה דבר נש.

הטעם שהיצה"ר נכנס מיד לאדם ביום היוולדו

ואילו היצה"ר באה לו לאדם מיד בשעת יציאתו ממעי אמו לאויר העולם (סנהדרין צא:), שנאמר (בראשית ד:ז) "לפתח חטאת רובץ". ונאמר עוד (שם ח:כא) כ"י יצר לב האדם רע מנעוריו". ודרשו בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ה), דלכן כתיב 'מנעוריו' חסר וא"ו, לרמוז שהיצה"ר נכנס לתינוק משננער לצאת ממעי אמו.

מתנה טובה רק לבני ישראל. וזהו שאמר הכתוב (תהלים קמו: ט-כ) 'מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל', פירוש, לישראל יש משפטים הרבה – משפט היינו העונש, על כל עבירה משפט אחר, לכן ע"י העונש והמשפט יודעים מה שפגמו. 'לא עשה כן לכל גוי', דעונש שזה להם על הכל כאמור, לכן 'ומשפטים בל ידעום', שאינם יודעים כלל ע"י העונש מה שפגמו. עכ"ד.

אני ה' קודם שיחטא ואני ה' לאחר שיחטא

אמנם הדרך הוא שהאדם עצמו שהגיעו לו היסורים, קשה לו לחשוב שהוא מחמת עונותיו, כי האדם קרוב הוא אצל עצמו, והוא מנסה תמיד לשכוח מהעבירות אשר עשה, ואינו רוצה לחשוב שעונותיו גרמו לו להינזק ולהיענש. אמנם כל עוד שיש לו ילדים קטנים בביתו, והוא רואה שחלילה מגיע להם איזה צער או עונש, דייקא בזה הוא מתחיל לחשוב שאולי הוא האשם בהיסורים שיש להם, והם נענשים בעבור עונותיו. ולכן הוא מתחיל להרהר בתשובה בכל פעם שבאים חלילה איזה יסורים או צער לבניו.

וכבר אמרתי בעת שמחת הבר מצוה של אחד מבני הי"ו, דהנה יש מחלוקת הראשונים לגבי השלש עשרה מידות של רחמים, מאיזה תיבה מתחיל ה"ג מידות, דעת התוספות (ר"ה יז: ד"ה שלש עשרה מידות) הוא, שהם מתחילים מתיבות ה' ה', וכמו שדרשו בגמרא (ר"ה שס) 'ה' ה' – אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. ואילו הרא"ש סובר, שה"ג מידות מתחיל מתיבת אֵל, ואילו ה' ה' לא נכלל בה"ג מידות.

וכבר הקשו, מה הכוונה 'אני ה' קודם שיחטא האדם', למה האדם צריך לרחמים עוד לפני שעשה איזה חטא. ויש על זה כמה

גורמים שהיצה"ר הזה של האב והאם, יכנס בתינוק מיד ביום היוולדו.

והשתא אתי שפיר איך שייך שהאב יענש על החטאים של בנו, הלא כתיב 'לא יומתו אבות על בנים'. אך היות שכל היצה"ר נכנס בתינוק ע"י כח היצה"ר המפעפע באביו, ממילא נמצא שהוא באמת אשם בחטאי בנו. ולכן בעת הבר מצוה הוא מברך שפיר 'ברוך שפטרי מענשו שלזה', כיון שביום הבר מצוה נכנס בבנו היצר הרע הפרטי שלו, ולא מכח אביו.

דין ארבע מיתות לא בטלו

והנה איתא בגמרא (סנהדרין לו:), מיום שחרב ביהמ"ק, אע"פ שבטלה סנהדרין, דין ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה – או נופל מן הגג, או חיה דורסתו. מי שנתחייב שריפה – או נופל בדליקה, או נחש מכישו. מי שנתחייב הריגה – או נמסר למלכות, או ליסטיין באין עליו. מי שנתחייב חנק – או טובע בנהר, או מת בסרונוכי. ועל דרך זה בכל פעם כשמגיע לאחד צרה רח"ל, הוא יכול להבין לפי סוג הצרה למה זה הגיע לו, על איזה חטא.

וכתב הערבי נחל (פ' בלק דרוש א'), דהנה בכל עת צרה צריכין לשוב בתשובה. אך לפעמים אין פנאי לפשפש בכל המעשים למעשי איש ואיש ופעולתו ועלילות מצעדי גבר. והיה מחסד הקב"ה אשר כל העונשים שלו הם מדה כנגד מדה, ויש ד' מיתות בית דין. וכמו שנתבאר שמיום שחרב ביהמ"ק דין ד' מיתות בית דין לא בטלו, ועל כל עבירה עונש בפני עצמו, ומזה בקל יודע הפגם בבוא העונש.

משא"כ בבני נח, דכל מיתתן בחנק (סנהדרין נז:). והעונש שזה להם, כיון שבין כך אינם יכולים לשוב בתשובה, כי התשובה הוא

לרחמים גדולים מרגע לידתו ואילך. וכמו כן גם עוד לפני שנעשה בן עונשין בידי שמים, בעת שנעשה בן עשרים שנה, מכל מקום הוא כבר צריך רחמים מרובים בפרט לעת חתונתו שלכתחילה זה צריך להיות לפני שנעשה בן עשרים שנים.

וזהו כוונת הגמרא, ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. כלומר, גם לפני שנעשה בר עונשים בב"ד של מטה - קודם שיחטא האדם, הוא כבר נצרך לרחמים מרובים, שלא יענש בעון הדור וכדו'. ואני הוא לאחר שיחטא האדם - לאחר שנעשה בן י"ג ובר עונשין, לפני שנעשה בן כ', הגם שעדיין אינו בר עונשין בב"ד של מעלה, מ"מ הוא כבר נצרך לרחמים מרובים.

נמצא ששני התיבות ה' ה', קאי על האיש משעת לידתו עד שנעשה בן עשרים, ואילו שאר המידות, אל רחום וחנון, קאי על השנים שכבר נעשה בן עונשין בב"ד של מעלה, מ"מ הקב"ה מרחם עליו ב"ג מידות של רחמים.

כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא

ועב"פ אנו רואים מזה שוב, שהאדם מתעורר לתשובה דייקא על ידי היסורים שיש חלילה לבניו הקטנים, מאחר שדרכו לדאוג תמיד לכל מחסוריהם, משעה שנולדו עד חתונתם. אמנם אמת יש בזה עצה נוספת איך לעורר את האדם לתשובה - על ידי בניו, והוא על ידי שהשי"ת ישפיע לנו תמיד השפעות רבות בהרחבה גדולה עבור צאצאינו, וזה גם יעורר וילהיב את לבבינו להודות להשי"ת תמיד בלי הפסק, על מה שנתן לנו שפע רב להעניק לצאצאינו.

והגם שאמרו חז"ל (ברכות נד.), חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ונמצא, שגם ע"י הרעה ח"ו יבוא לברך את

תירוצים, שצריכים רחמים על זה שחשבו ח"ו לעשות חטא, כי לגבי ע"ז המחשבה רעה מצטרפת למעשה (קידושין מ.). והספרי חסידות מבארים שלפני שיחטא צריכים רחמים שלא יחטא ח"ו.

ולענ"ד נראה לתרץ עוד, דהנה משעה שהבן יוצא לאור העולם הוא נצרך כל הזמן לרחמים. וכמו שרואים בחוש שההורים דואגים לבניהם מיד מעת שהם נולדים, מקודם הם דואגים לעשות לו שלום זכר או קידוש, ברית ופדיון הבן, ודואגים שיהיה בריא בשלימות. אח"כ כשנעשה בן ג' שנים הם דואגים שיהיה לו פיאות, ושיהיה לו חיידר טוב, ודואגים שישפיק הבאס של החיידר, ושיהיה לו חן בחיידר, ושיהיה לו חברים טובים, ושיצליח בלימוד הא' ב'.

אח"כ כשנעשה עוד יותר גדול, הם דואגים שיצליח בלימוד החומש, משניות, גמרא, תוס'. בפרט כשנעשה בר מצוה, הם דואגים שיהיה לו תפילין כשרים ומהודרים, ושיהיה לו בר מצוה פשעט'ל כראוי, וצריכים רחמי שמים לגבי הישיבה, שיקבלו אותו, ושיהיו לו חברים טובים וכו' וכו'. אח"כ כשנעשה עוד יותר מבוגר ומגיע לגיל שידוכים, אז מתחילים הדאגות האמיתיות, שיהיה לו שידוך טוב וכו'.

ויש הדאגה הכללי של ההורים, שהבן יהיה כדרך שהתפללה חנה (ש"א א:א) שיהיה הבן 'זרע אנשים', ופירשו בגמרא (ברכות לא:) שיהיה גבר בגוברין - איש בין אנשים, ועוד פירשו שם שהתפללה שהבן יהיה לא ארוך ולא גרץ, ולא קטן ולא אלם, ולא צחור ולא גיחור, ולא חכם ולא טפש.

עב"פ רואים מכל זה, שאפילו עוד לפני שהבן נעשה בר עונשין בעת שנעשה בן י"ג שנים למצוות, מכל מקום הוא כבר נצרך

ולבן, יש כביכול להשי"ת להשפיע לנו תמיד ישועות ושמוחות וחסדים גדולים, כדי שהם ילהיבו את לבנו תמיד להודות ולהלל את השי"ת, וממילא יהיה לנו ההיתר לשבח את השי"ת, כיון שזה תמיד בלי הפסק.

מבקשים שנוכה לחסדים מגולים כדי שגם בני ביתי וכולנו להודות על זה

וזהו מה שאומרים בזמירות לליל שבת, מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי ועם כל בני ביתי. ויש לדקדק בלשון התפילה, שבתחילה כאשר מודים על החסד בעבר, מודים רק על החסד שעשה 'עמדי' ואינו מזכיר את בני ביתו, ואילו כשמודה על החסד שעתיד לבוא, מודים גם על מה 'שאתה עתיד לעשות עם כל בני ביתי'.

וביאר הרה"ק משינאווא זי"ע, שהנה כל אחד מישראל מאמין, שכל מה שעושה עמו השי"ת הכל הוא חסד, "חסד אל כל היום" (תהלים נב: ג), וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. אלא שלפעמים החסדים מוסתרים, אבל באמת בשורש הדבר, הכל הוא טוב וחסד. ועל זה מודים על העבר ואומרים 'מודה אני לפניך ה' אלקי ואלוקי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי', והיינו, שכל מה עשית עמדי בעבר, אני מאמין שהכל הם חסדים, הן החסדים הגלויים, והן החסדים הנסתרים. וזהו על 'כל' החסד, שהכל היה חסדים.^א

אבל ביחד עם זה מבקשים על העתיד, ועל אשר אתה עתיד לעשות עמי, על החסדים

השי"ת. אמנם יש חילוק גדול בזה, כי כשיש להאדם רעה ח"ו, אין לבו מתלהב לשבח את השי"ת, להיפוך, בקושי גדול הוא מתאמץ לברך את השי"ת על הרעה ולקבלו באהבה, אבל כשיש להאדם טובה, אזי עצם הטובה מלהיב לבו להודות ולשבח את השי"ת תמיד, ולבקש בקשה על העתיד, שכן יגמלוהו השי"ת תמיד טובות וחסדים.

ובמו שאמר מו"ח שליט"א על מה שפירש"י בפרשתן, על הפסוק (ו:ה) 'ובכל מאדך' – בכל מדה ומדה שמורד לך, בין במדה טובה בין במדת פורענות, הוי מודה לו. וכן דוד הוא אומר 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא', "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא" (תהלים קטז: ג-ד).

ואמר על זה מו"ח שליט"א, דאמנם כן, דוד המלך אמר 'ובשם ה' אקרא', על שתי המצבים, גם כש'כוס ישועות אשא', וגם כש'צרה ויגון אמצא'. אמנם מצינו חילוק ביניהם, בפסוק של 'כוס ישועות אשא' כתיב מיד בהמשך הפסוק 'ובשם ה' אקרא'. לעומת זה, בפסוק של 'צרה ויגון אמצא' הכתוב בסוף פסוק, יש הפסק, ורק פסוק הבא מתחיל עם תיבות 'ובשם ה' אקרא'.

כי כשיש זמן של ישועה ושמוחה, זה מלהיב את הלב לומר מיד שירות ותשבחות להשי"ת, אבל כשיש זמן של צרה ויגון, אין זה מלהיב את הלב להודות ולהלל את השי"ת על זה, ולכן יש הפסק. ורק כשמתאמצים בקושי גדול, מתחזקים ומודים להשי"ת גם על הרעה.

^א מסופר, שפעם שאלו שני תלמידי המגיד ממעזריטש זצוק"ל את רבם, איך יתכן לקיים דברי רבא, לברך על הרעה 'בשמחה', בודאי מאמינים אנו שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, והכל הוא לטובה, אך סוף סוף איך יתכן לברך על הרעה 'כשם' שמברך על הטובה, ממש באותה בחינה. הרי כשנשפע להאדם טובה בודאי הוא מברך את הברכה בששון ובשמחה, ואילו כשיש להאדם רעה, הוא שבור לשברי שברים, ואיך הוא יכול לברך עתה באותה בחינה שהוא מברך על הטובה, בששון ובשמחה.

שהוא מברך על הטובה, ובכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד.

בי האדם עצמו כשיש לו יסורים, קשה לו להודות להשי"ת על כך, או לחשוב שהם באים חלילה מחמת עוונותיו. ודייקא כשיש חלילה יסורים לבניו, הוא מתעורר בתשובה שאולי הם באו לבניו מחמת עוונותיו, וכמו כן הוא מסוגל להודות בזה להשי"ת אפילו על הרעה.

וזהו 'ושננתם לבניך ודברת בס', היינו שתאזין לדברי עצמך מה שאתה משנן לבניך כשבאים עליהם יסורים חלילה, שאתה מתעורר בתשובה, ואתה אומר להם שיש להם לקבל את היסורים באהבה ובשמחה. ומזה תוכל ללמוד 'ודברת בס', היינו שאיך שאתה בעצמך צריך לדבר בשעה שמגיע עליך יסורים או צער חלילה.

וזהו גם כן 'ובשכבך ובקומך', היינו שאפילו כשמגיע חלילה זמן השכיבה לחיי עולם, מ"מ ע"י הבנים נחשב שאתה עדיין בבחינת 'ובקומך', כי ברא מזכה אבא, כל מה שהבן לומד ועושה מעשים טובים בעוה"ז, מזכים את האב הנמצא בעולם העליון.

וזהו מה שנאמר בפרשתן 'פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש'. דהנה ידוע

שעומד השי"ת לעשות לעתיד, שזה יהיה באופן שאוכל להודות עליהם יחד 'עם כל בני ביתי', והיינו, שהחסדים יהיו גלויים ונראים לעין כל, באופן שגם מי שהוא במדרגה קטנה, ירגיש ויראה בחוש שהם חסדים, בבחינת 'הראנו ה' חסדך'.

וביוצא בזה פירש הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע את הפסוק (ישע' סא:י) "שוש אשיש בה' תגל נפשי באלקי". דהנה 'שוש' פירושו שאני לבד שמח, ואילו 'אשיש' פירושו שאני משמח אחרים. וזהו "שוש אשיש בה'", שכדי ששמחתי יוכל להיות בבחינת 'אשיש', שאני ישמח גם את אחרים, צריך להיות 'בה' - מידת הרחמים, חסדים גלויים. וכמו הקרבן תודה שנאכל בכל העיר, כי התודה מביאים על הנס הגלוי שעשה ה', וכולם יכולים להצטרף להודות יחד את ה'. אבל 'תגל נפשי', כדי שאני לבד יהיה שמח, לזה יכול להיות גם 'באלקי' - מידת הדין, כי אני לעצמי מאמין באמונה שלימה שהכל הוא חסדים גמורים.

ושננתם לבניך - ודברת בס

ועכ"פ לפי כל זה יבואר היטב מהו השייכות בין הפסוק של 'ושננתם לבניך ודברת בס', להפסוק 'ובכל מאדך', שלמדו מזה חז"ל במשנה, שיש על האדם לברך על הרעה כשם

ואמר להם רבם המגיד ממעזריטש, שילכו לשאול את קושייתם לפני תלמידו הרבי ר' זושא זצוק"ל הנמצא בבית המדרש. התלמידים נכנסו לבית המדרש וחיפשו אחריו, ומצאו שהוא יושב במערב הבית מדרש ליד התנור, בגדיו קרועים ומטולאים, וכל מראהו כחוש ודל, וניכר עליו שזה כבר כמה ימים לא אכל סעודה מספיקה, וכל כולו נראה כעני המיוסר היטב ביסורי עניות.

הם ניגשו אליו ואמרו לו שהרבי שלח אותם אליו, והציעו לפניו את שאלתם. ענה להם הרבי ר' זושא, לא יתכן שהרבי שלח אתכם אלי לשאול אותי שאלה זו, "הרי אני לא מבין כלל את השאלה, מאחר שמעולם לא היה לי שום דבר רע".

שני התלמידים התמלאו בתדהמה, הרי לפי מראהו העניה מעולם לא לו שום דבר טוב, ואיך יתכן שהוא אומר להיפך, שמעולם לא היה לו שום דבר רע. אך תוך כדי דיבור הם הבינו, שמטעם זה גופא שלח אותם הרבי דוקא אליו, כי על ידו יתורץ להם הקושיא, שאכן יתכן לברך בשמחה ובששון על הרעה ממש כשם שמברכים על הטובה, כי לא מרגישים כלל שיש לו איזה דבר רע.

ישראל, בבחינת 'הראנו ה' חסדך', כמו שנתבאר לעיל.

יעזור השי"ת, שכלל ישראל יושעו בכל הישועות, שנוזה לעבוד את ה' בלב שמח, בנים ובני בנים עוסקים בתורה, שידוכים טובים, שלום בית בין ישראל, פרנסה בניקל ובהרחבה ובדרך כבוד, אריכות ימים ושנים, סייעתא דשמיא והרחבת הדעת ושמחת החיים, שכבר יהיה תקע בשופר גדול לחירותינו ושא נס לקבץ גלויותינו, שנוזה להגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן.

ליל ש"ק חת"ק

'יאמר אלקיכם', כלומר בתחילה היו סבורים העם שאלו הם דברי הנביא, משום שהתבטא בלשון 'עמי'. השיב להם הנביא 'יאמר אלקיכם', השי"ת הוא שאומר לכם כל זאת, ואז שמחו.

שכינתא בגלותא וכלל צרתם לו צר ואשרי שא' יעקב בעזרו

ואול' להמתיק הכוונה, כי שכינתא בגלותא ו'בכל צרתם לו צר' (ישעי' סג:ט), ו'אשרי שא'ל יעקב בעזרו' (תהלים קמו:ה). כמ"ש זקני הקדוש בספרו מראה יחזקאל (סוכות ד"ה חג הסוכות בא"ד), והנה במדרש שוח"ט (פק"ט) איתא, "טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים" (תהלים קיח:ח), וכן הוא אומר (שם קמו:ג) "אל תבטחו בנדיבים". וכבר הקשה בספר בינה העתים (דרוש א' ליום א' של סוכות) דהמאמר סותר את עצמו מרישא לסיפא, דהא ברישא משמע דגם הבטחה בנדיבים היא טוב, רק דהבטחון בה' הוא טוב ממנו. ומסיפא משמע שהבטחון באדם אינו כלום.

ולחבין כל זה, נקדים מ"ש "אשרי שא'ל

שבכתב אשורית, הפנימיות והחלק הלבן שבתוך האות פ', הוא אות ב'. וזהו פנים בפנים, היינו שתסתכל בפנימיות של האות פ', ותראה שם את האות ב' הרומו ל'ב', ועי"ז תתעורר שיש לך לקבל את היסורים באהבה ובשמחה עצומה, כשם שאתה בעצמך משגן לבניך, כך 'ודברת בס'.

אך כמובן עיקר ההתעוררות להודות להשי"ת מתוך שמחה עצומה, הוא ביותר כשהשי"ת משפיע השפעות טובות לכלל

נחמו נחמו עמי וגו' ונגלה כבוד ה' כי ה' דבר

"נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם" (ישעי' מ:א). לא רק בשבת זו מפטירים ב'נחמו', אלא כבר ביום תשעה באב אחר הצהריים הקב"ה מנחם את עם ישראל בכפילות הלשון 'נחמו נחמו' להדגיש את עוצם הנחמה, כמ"ש המצודת דוד. והשאלה היא, כיצד אנו יכולים להתנחם כל עוד שלא נושענו, וביהמ"ק עדיין חרב.

החיד"א: נחמו עמי בזה שאנחנו עמו

ומרן החיד"א זצ"ל מבאר, שכך אמר הקב"ה 'נחמו עמי' - התנחמו במה שאתם עמי. שהרי מבואר בזוהר הק' שאומות העולם הם תחת השרים שבשמים. וכשנפל השר, גם האומה נפלה. אבל ישראל הם תחת ממשלתו יתברך, וכשם שהוא חי וקיים, כך ישראל חיים וקיימים. וזה שאמר 'נחמו נחמו', במה שאתם עמי תחת ממשלתי, שודאי יש לכם קיום לעולם, וזו נחמה גדולה.

וחז"ל אמרו כי בשעה שאמר ישעי' הנביא לעם ישראל 'נחמו נחמו עמי', בקשו להורגו. אמר להם, לא מדעתי אני אומר לכם אלא

יעקב בעזרו וגו'". ובספר בינה לעתים פי' שיש חילוק גדול בין הבטחון בהשי"ת להבטחון באדם. כי האדם העושה טובה לחבירו, אין הטוב מגיע רק לחבירו, ולכך אינו מובטח שיעשנה. משא"כ הבוטח בהשי"ת, שכביכול הקב"ה בעצמו נהנה שעשה לאדם הטובה. וזה"ש "בבן אדם שאין לו תשועה" (שם קמו:ג), שהתשועה והטובה אינה נוגעת לו. אבל מי שהשי"ת בעזרו שברו על ה', שגם הקב"ה מצפה לזה להטיב לבוואיו, ע"כ דפח"ח.

ובב"ש בספה"ק דגל מחנה אפרים (פ') בחקותי ד"ה והשיג לכם דישי: "וזהו צדיקייא אינן שלוחי דמטרונתא, פי' שע"י חסרונו וצערו יודע להתפלל על חסרון השכינה הקדושה. וזהו ששמעתי אומרים בשם הרב המגיד המנוח ז"ל מה"ו דובער [ממעזריטש] אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש (ברכות ל:), פירוש מתוך הכובד שבראש היא השכינה. וכן פירוש (תהלים כ:ו) "ימלא ה' כל משאלותיך", היינו כל משאלותיך רק שימלא השם ב"ה, והוא מלא בתיקונים".

ובב"ש בספה"ק ילקוט הגרשוני (תהלים) מביא בשם זה"ק זי"ע [ואדמו"ח הגאון ר' עמרם נ"י] אמר כי ידוע שברכות הטובה יש נ"ר להבוי"ת שהטיב עם בריותיו, כי זה רצון הבוי"ת ותכלית כל הבריאה להיטיב עם בריותיו.

וראה גם בס' זאת זכרון להרבי מלובלין זי"ע (פ') נשא ד"ה ושמו את שמי, דפוס מונקאטש דף קס"ה): "דהנה שמעתי מהרב המגיד מראוונא האיש האלקים [הרבי ר' בער] ז"ל, מפני מה ראשונים התפללו ונענו, שהיו מתפללים בשם (מדרש שוח"ט תהלים צ"א). פירוש שהיה כוונתם להשי"ת, כי כשאדם יש לו צער, חלק אלקי ממעל שבו יש לו צער, ופשוט, שאיתא (חגיגה טו:): בשם ר' מאיר אפילו יחיד המצטער שכינה מה היא אומרת, קלני מראשי כו' ואם מצטער על דמן של רשעים ק"ו על דמן של צדיקים כו'. וזה הכוונה שלא יצטער, כדי שלא יהיה צער למעלה. וגם מפני כבוד שמים שנקרא שמו ית' עלינו. ועי"ז אי אפשר להיות קטרוג על התפלה, כיון שכוונתו לשמו יתברך, הוי כאילו ח"ו רוצים למעט כבוד שמים ח"ו".

א"כ הגאולה להקב"ה ג"כ

ובב"ש בספה"ק ילקוט הגרשוני (תהלים) מביא בשם זה"ק זי"ע [ואדמו"ח הגאון ר' עמרם נ"י] אמר כי ידוע שברכות הטובה יש נ"ר להבוי"ת שהטיב עם בריותיו, כי זה רצון הבוי"ת ותכלית כל הבריאה להיטיב עם בריותיו.

ולפ"ז השמחה יוכל להיות משני פנים - אחד, ישמח בעבור שהגיע אליו השמחה. והשני, ישמח בעבור שיש נ"ר להבוי"ת שנתקיים רצונו הטוב. וההבדל ביניהם, כי השמח בעבור הנאת עצמו לא ישמח רק כאשר יהי' לו חלק בהשמחה. אבל השמחה בעבור נחת רוח שיש להבורא ית' במה ששימח את בריותיו, זה ישמח בכל מין

ובספה"ק מבשר צדק (פ') בהר ד"ה או יאמר שידוע בשם הבעש"ט זלה"ה פירוש הפסוק "ימלא ה' כל משאלותיך", שכל משאלותיך יהיה ימלא ה', כי אין השם שלם כנודע (תנחומא תצא י"א).

ובן בספה"ק מאור עינים (פ') נשא ד"ה או יאמר: "והנה מורי ורבי הרב מוה' דוב בער מק"ק מעזריטש נבג"מ אמר על מה שאמרו ז"ל במשנה (ברכות ל:) אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, ר"ל שהמתפלל על איזה צער שיש לו, לא יכוין להנאת עצמו, רק יעמוד להתפלל מתוך כובד של השכינה שנקרא 'ראש', ש"בכל צרתם לו צר" (ישעי' סג:ט). וכמארז"ל (סנהדרין מו.) בזמן שאדם

שמחת שלום זכר אצל הרה"ג ר' הלל דוד שיחי' לאו"ט. וכמ"ש התוס' (ב"ק פ. ד"ה לבי), ישוע הבן שזה כמו הודאה על שהמליט דהיינו שנתן נס שהוליד בבריות גופא להאם והילד שיחיו, ודרכיה דרכי נועם, וא"כ ג"כ יש ב' הודאה - ההודאה שמחה להשי"ת ולהאדם.

והשי"ת יעזור שנזכה להשפעות טובות ברוחניות ובגשמיות בבבני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא וחנא וחסדא בזווגים טובים נאה ומתקבל, ובקרוב ינחם השי"ת צמו בזיווג העליון, "כי בועליך עושיך" (ישעי' נד:ה), ונזכה לביאת משיח צדקנו "בשובה ונחת תושעון" (ל:טו) וברחמים גדולים בב"א.

שמחה אפי' לא יהי' לו שום חלק ונחלה בהשמחה.

וזהו ש"ו וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים" (תהלים סח:ד), לפי שיש נ"ר להקב"ה, לכן וישישו בשמחה" (סם), פי' כל שיש שמחה בעולם אפי' מעבר לים ג"כ ששים עליה, לאפוקי אותן השמחים להנאת עצמם, הם לא ישישו בשמחה סתם רק בשמחתם, ודפח"ח.

ולחיפוך ג"כ "גם כי אלך בגיא צלמות כי אתה עמדי" (כג:ד), וא"כ השמחה והצער שייכות להשי"ת, "ימלא ה' כל משאלותיך" (כ:ו) כנ"ל. אמנם בעת ההסתרה אינו נרגש, ולכן כשיתגלה כבוד שמים יהי' נראה גאולה השי"ת ביחד וזהו נחמו נחמו עמי יאמר אל' שהגאולה יהי' לשי"ת וע"ז ונגלה כבוד ה' כי פי' ה' דבר, שהנחמה כביכול אליו כמו אלינו.

פרקי אבות

כשבא מלוכד עיר, מן המלך שלאחר שכבש את העיר ובא לידו האנשים המורדים בו, מושל ברוחו ואינו הורג:

וזהו כ' בתוס' יו"ט, הכובש את יצור - יצר הרע נקרא יצר' סתם, לפי שקדם ושליט בגוף הוא לבדו. מד"ש בשם הר"ר יוסף קארו. ועוד פירש שהוא יצור המיוחד לו, ונתעצם בו יותר ממה שיתעצם ויתיחד ביצר הטוב, כי טבע האדם נוטה יותר אל יצר רע. ועמ"ש (משנה ט') על שיראת חטאו [כז'].

שמע בין אחיכם להיצר הרע

מספרים כשבנו של הצדיק ר' ישראל מרוזין, ר' דוד משה מטשורטקוב נעשה בר מצוה, שאלו אביו מה עשית עם היצר הרע עד היום עד שיצר הטוב בכלל לא הופיע

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט:צט) "מכל מלמדי השכלתי". איזהו גבור, הכובש את יצור, שנאמר (משלי טז:לב) "טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר". איזהו עשיר, השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח:ב) "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" - אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. איזהו מכובד, המכבד את הבריות, שנאמר (ש"א ב:ל) "כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו" (אבות פ"ד מ"א).

וברע"ב, וכן איזהו גבור, שראוי שיתהלל בגבורתו. הכובש את יצור: שנאמר "טוב ארך אפים מגבור" - הכי הוי פירושא דקרא, טוב ארך אפים הבא מצד הגבורה של כיבוש היצר, לא מצד רכות הטבע. וכן מושל ברוחו

כזכיות. וזהו מרומז בדברי חז"ל אורח טוב, היינו היצר טוב, כשבא לאדם ביום הבר מצוה ורואה העבירות שעשה ב"ג שנים. והיצר טוב אומר להבחור לעשות תשובה, וכי העבירות נתהפכו לזכיות. אז אומר היצר טוב כל מה שטרח בעל הבית, היינו היצר הרע, לא טרח אלא בשבילי, משום שהכל עכשו נתהפכו לזכיות.

והנה בהגדת פרס הצדיקים לגרי"ח שליט"א הביא פירש למה אמר דוד המלך "ממזרח שמש עד מבואו" (תהלים קיג:ג) דוקא ממזרח ועד מערב, ולא הזכיר צפון ודרום. וכתב דישוב רוב העולם בין מזרח למערב ולא בין צפון לדרום מחמת חום וקור.

והנה בספר מעשה רוקח עה"ת (ס"ו פ' בראשית) הביא בשם ספר טור ברכת על הרקיע שנקרא 'וילון' בגמ' (חגיגה יב:) דביום נעשה הוילון מחיצה לצד צפון שהעולם פרוץ במלואו לצד צפון, ובליילה הוא מתפשט כאוהל תחת הרקיע, ונמצא צד צפון הוא פתוח, ולכן "בו תרמוש כל חיתו יער" – המזיקין. ובזה כתב לפרש הפסוק (תהלים צו:ה) "כל אלהי העמים אלילים וה' שמים עשה". וקשה, למה אמר 'וה' שמים עשה', הו"ל למימר 'וה' שמים וארץ עשה.

ולהנ"ל יובן, דאיתא טעם למה הניח הקב"ה רוח צפונית פרוץ, שכל מי שיאמר שהוא אלוה יסתום אותו. וכמ"ש המגלה עמוקות (אופן ס"ו) לכך נקראו 'אלילים', שהוא נוטריקון אין להם יכולת לעשות מחיצה (וכן ברוקח). וז"ש "כל אלהי העמים אלילים", אינם יכולים לעשות מחיצה, 'וה' שמים עשה', דאותו מחיצה דוילון הנקרא שמים הוא מחיצה כיום לרוח צפון, ע"ש.

ועד"ז צריך ביאור מה יש ברוח צפונית רוח צפונית הוא הקרירות ושם ניתן הנסיונות

אצלך? כלומר, איך התגברת עליו. ענה הטשורטקובער, אמרתי ליצר הרע כל פעם שרצה להסית אותי, בתורה כתוב "שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק" (דברים א:טז), אתה כעת יחיד, והיצר הטוב טרם הופיע. אין אני שומע לך עד שלא יבוא גם השני – היצר הטוב. מהיום והלאה יש לי גם יצר טוב, וחז"ל אמרו (ברכות סא:): צדיקים יצר טוב שופטין, בינונים זה וזה שופטין, ורשעים יצר הרע שופטין. את הצדיקים מדרך יצר הטוב בלימוד התורה, "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו", כל זה בעיקר.

בספר תורת שמעון להרה"ק ר' שמעון מיערסלאב זי"ע כתב עה"פ "במה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך" (תהלים קיט:ט), היינו, במה יכבד נער הבר מצוה את ארחו – שמקבל היום ביום הבר מצוה, היינו היצר טוב. 'לשמור כדברך' אם יקבל לשמור ולקיים מכאן ולהבא את דברי ה', דהיינו שיקבל על עצמו מכאן ולהבא ללמוד התורה וקיים מצות ה' כדבעי.

אורח טוב מהו אומר

וראיתי בפרדס יוסף לפרש הגמ' (ברכות נח.) אורח טוב מהו אומר, כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי. דהנה ידוע שהאדם תיכף כשנולד נוצר עמו יצר רע כדררשין מן הפסוק "לפתח חטאת רובך" (בראשית ד:ז). אבל היצר טוב לא בא לו לאדם אלא כשנעשה בר מצוה בן י"ג שנים, כידוע מדברי חז"ל. וא"כ הוי היצוה"ר בעל הבית, וכהגמ' (סוכה נב:) לבסוף נדמה לו כבעל הבית. ויצר הטוב נקרא אורח.

ובגמ' (יומא פו.) קיי"ל שמי שעושה תשובה מאהבה, ודונות נעשו לו כזכיות. וא"כ ביום הבר מצוה כשעושה תשובה על חטאת נעוריו, אז כל העבירות שעשה נעשו מהן

ומצוות, א"א לחרוט, כי הוא קודש לה'. וכן בשם הגר"י סלנטר זי"ע.

הגאון רבי מאיר שפירא, כשבא לדייטשלאנד והראה הרב הראשי הגאון הגדול זצ"ל איך שהכל מסודר. ואח"כ ראה איזה חנות שמוכר גלידה וכיו"ב, והי' שם כתב והיה כתוב 'גפרארען אונטער אפ זיכט פונעם רבינער'. ואמר הגר"מ זצ"ל שזה באמת דייטש, ואי אפשר שיחזיק מעמד.

הנותן מטתו בין צפון לדרום הרמב"ן

כתב באגרת הקדש להרמב"ן, מה שאמרו ז"ל (ברכות ה:) הנותן מטתו בין צפון לדרום ר"ל בין החום והקור. ידוע הוא שכל מי שנולד מטפה קרה יהיה לעולם פתי וסכל, ומי שנולד מטפה חמה יהיה בעל חמה וכעסן. אבל הנולד מטפה ממוצעת, בין קור וחום יהיה לעולם אדם חכם מיושב בדעתו יקר רוח איש תבונה, ויהיה במדותיו ובדעותיו מעורב עם הבריות. ועל זה נאמר ונתת לאמתך זרע אנשים.

וידוע כי הבת המפלת נפלים היא בהתעורר הרחם לא' מן הקצוות אם לערבות אם לתאוה מפלת אם לקור אם לחום, כי בהיות הרחם ממוצע לעולם לא תפיל כאשר בהיות הפלס בענין מעוקל יטו המאזנים לאחד מן הצדדים.

וזהו שאינו יכול לבנות דופן צפוני שלא יהי' קר. אבל בביאת משיח "לסרבה המשרה" (ישעי' ט:ו) - מ' סתומה כמו מקוה מ' סתומה.

הבא לטהר מסייעין לו

והנה חטאות צריך קדשי קדשים לתקן. לפי גודל החטא בעי יותר קדושה. וכבר אמרו חז"ל (ע"ז נה.) הבא לטהר מסייעין אותו. והקשה הרה"ק רבי בנימין זאב מבאלטא ז"ל בשם הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ל, דהיכן

והבחירה ותלוי עבודת בני אדם לעשות המחיצה הגדולה, קדשי קדשים שחיתתן בצפון דוקא בצפון אם יש קרירות נופלים אפי' מקודש הקדשים. ובזה מובן שלא נשבה רוח צפונית במבדר שלא היה שום קרירות כשהי' בני ישראל במדבר עם משה רבינו.

הכל בידי שמים חוץ מיר"ש

והא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים

ובמו שכתב בספר בינה לעיתים (דרוש א' ד"ה הבחינה השנית) ליישב מה שהקשו התוס' (כתובות ל.) דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מיר"ש, והא אמרינן הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים, שנא' (משלי כב:ה) "צנים פחים בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם", עיי"ש.

ותירין דשני המאמרים עולים למכוון אחד, דצנים היינו לשון צינה וקרירות, ופחים הוא חום והתלהבות, ובזה תלוי כל מדות אדם והנהגתו בקיום המצוות. כי מהראוי שיהא הקרירות שולטת בדבר עבירה, וחום והתלהבות לדבר מצוה, וזהו יראת שמים. אבל אם הוא קר ועצל לדבר מצוה, ומאידך מתאוה ורץ בהתלהבות לדבר עבירה, אזי לא יוכל לטעון שטבעו גרם לו לחטוא, דהא חזינן שלדבר מצוה אין טבעו חם. אלא מוכח שאין בו יראת שמים ויצרו שולט בו, עיי"ש.

עבודה זרה הוא קרירות זהו בצפון

אם אין החמימות נכשל ר"ל יראת שמים

וכבר מצינו מסופר על מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע"א שראה ברוסיה גוי חורט על קרח צורת שתי וערב, ואמר על כך, רק בחורף כשקר יכול הגוי לחרוט צורת שתי וערב על קרח. אבל בקיץ כשחם ואין קרח, אי אפשר לחרוט. כן הוא היהודי - כשלבו קר אזי הוא מושפע ואפשר לחרוט עליו אפילו שתי וערב רח"ל. אבל כשלבו חם בקרבו ע"י תורה

שדקדק בעת נסיעתו בפעם הראשונה אל הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, למה אמרו 'מסייעין' אותו בלשון רבים, ולא 'מסייע' בלשון יחיד. ואמר לו הרה"ק מלובלין דבא להורות שלא רק הקב"ה מסייע לו, אלא הכל מסייעין, "כי קרוב אליך הדבר מאד וגו'" (דברים ל:יד). ולפ"ז כשאדם מישאל רוצה לעבוד את ה', צריך שיתנו לו מן השמים כח ואומץ ומחשבות קדושות, וכל הנצרך לו לעבודת ה' עבודה תמה וישרה. והק' כ"ק אדמו"ר בעל שפע חיים זי"ע, למה אין רואים זאת (ועיין שפע חיים פ' בא מאמר י"ב), ועיין מגיד משנה (פ' בחקותי).

וי"ש לראות בזה דהנה זה העוה"ז נברא כאכסדרה, הכוונה אות ה'. ועיין בס' ברית שלום (פ' בראשית) דמקודם היה העולם כאות ב' - ג' דפנות, ונתהפך אח"כ לאות ה' בפתח למעלה שיוכל לעשות תשובה, ואז הכל מסייעין לו לחזור. וצריך ביאור ענין כשאלת הגמ' למה אינו יכול לעלות באותו פתח, שהבא לטמא פותחין לו. ותי' דבאותו פתח לא מסתייע מילתא, עיי"ש.

והתומו דבורה (פרק א') מבאר מדה הז' ישוב ירחמנו בא"ד: אבל אם חטא אדם ועשה תשובה,² מעלתו יותר גדולה עם

הוא הסיוע? והא' הכל חפצים ליראה את שמך" (סליחות ליום א')? ותיירץ בזה הלשון: מען וויל האבער ניט.

ופעם אחת^א היה הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ל ביחד עם הרה"ק רבי יוסף מראשקוב ז"ל, ודיברו ביניהם על מאמרם ז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, ואמרינן נמי (סליחות ליום א') הכל חפצים ליראה את שמך. ולפ"ז כל העולם כולו היו צריכים להיות צדיקים.

והשיב הרה"ק מרוזין ז"ל: דוודאי האמת הוא דהכל חפצים ליראה את שמך. רק הבא לטהר מסייעין אותו, רצ"ל כמו שבא לטהר את עצמו, וכפי הטרחה והצער שסובל בשביל טהרתו, כן מסייעין אותו. ואם אחד טורח הרבה וסובל כמה יסורין כדי לטהר את עצמו, אזי מסייעין אותו בוודאי, והוא צדיק. ומי שאינו רוצה לטרוח ולסבול הרבה, ורק שמטריח את עצמו ובא לטהר מעט, אזי מסייעין אותו מעט והוא בינוני. ומי שאינו רוצה לטרוח ולסבול כלל הוא רשע.

וי"ש להוסיף כאן בהקדם, הרי אמרו חז"ל (יומא לח:): הבא לטהר מסייעין אותו. והגה"ק מסיגעט זי"ע בייטב פנים (מאמר אבני זכרון אות י"א) הביא מהגה"ק בעל ישמח משה זי"ע

^א הרה"ק רבי משה הלוי רוזנשטיין זצ"ל מברדיטשוב-צפת 'עבודת הלוי' (ירושלים תשנ"ז, עמ' ל"ז).

^ב בשו"ת נודע ביהודה קמא (או"ח סי' ל"ה) הקשה דאמאי לא מהני תשובה לענין עונש של בית דין של מטה. ונימא שאף אם באו עדים שחייב מלקות או מיתה, אם עשה תשובה ייפטר. ובש"ס מכות ריש אלו הן הלוקין (י"ג) אמרו חייבי מיתות עשה תשובה אין ב"ד מוחלין לו, ואמאי. ותיירץ דגזירת הכתוב הוא, דאלמלא כן בטלו עונשי התורה ואין אדם שיענש בב"ד, כי יאמר אף שחטאתי אבל הנני שב. וכיון שרצה הקב"ה ליתן עונש על העונות כדי שיתירא האדם לעבור, לכן נחוש הוא שאל תועיל התשובה להציל ממיתת בית דין, עיי"ש. והנה מדברי הנו"ב יוצא דהא דלא מהני תשובה בב"ד של מטה היינו רק משום דשמא אינו שב בלב גמור, ונמצא שכל אחד יכול לפטור עצמו מעונש. ועיין בשו"ת בית שערים (או"ח סי' רצ"ד).

אולם בס' נתיבות עולם למהר"ל (נתיב התשובה פ"ב) כתב טעם דאמאי אין התשובה מועלת בב"ד של מטה עפ"י אמרם בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) שאלו לחכמה חוטא מה עונשו, אמרה "חטאים תרדף רעה" (משלי יג:כא). שאלו לנבואה חוטא מה עונשו, אמרה "הנפש החוטאת היא תמות" (יחזקאל יח:ד).

פירוש, העולם נברא בה', והקב"ה ברא העולם פתוח לצד הרע והחטא לרוחה, אין צד שאין חומר ויצר הרע ופגם, כמין אכסדרא אינו בעל גדרים אלא פרצה גדולה פרוצה לצד הרע לצד מטה - כל מי שירצה לצאת מעולמו כמה פתחין לו, לא יפנה לצד שלא

הקב"ה, והיינו (ברכות לד:) במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד.¹

והמעם כדפירשו בפרק הבונה (לפנינו הוא מנחות כט:) בענין [אות] ה' למה היא עשויה כאכסדרא, שכל הרוצה לצאת מעולמו יצא.

שאלו לתורה חוטא מה עונשו, אמרה יביא אשם ויתכפר. שאלו להקב"ה חוטא מה עונשו, אמר יעשה תשובה ויתכפר, הה"ד "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" (תהלים כה:ח). ומבואר דמצד החכמה והנבואה והתורה אין התשובה מועלת כלל, ורק מצד השי"ת יש תשובה לאדם ולא זולת זה כלל. ועל כן דוקא ב"ד של מעלה מנקה את השבים, אבל לא ב"ד של מטה, כי מצד החכמה או הנבואה או התורה שלפיהן פוסקין ב"ד של מטה לא מועיל תשובה, עיי"ש.

מ"מ היוצא לנו מזה דלשי' הנודע ביהודה מי ששב בתשובה באמת ובלב שלם, היו אפי' ב"ד של מטה פוטרים אותו. ועי' במשנה הלכות (ח"ט סי' ע"ד) שכתב כנ"ל. ואפי' לשי' המהר"ל דרך הקב"ה יוכל לפטור אותו, אבל בב"ד הגון שאלקים נצב בעדת א' וה' עמו מלמד שהלכה כמותו בכל מקום, א"כ יוכל גם הב"ד לכוון לדעת של הקב"ה ויצא הדין לזכאי. ולכא' הא"י יוכל הב"ד לברר הדבר שיצא הדין לזכאי, וא"י נראה שהשי"ת קיבל אותו בתשובה. אלא עי"ז אשר לא יטעו א' מהב"ד וימצאו אותו חייב, וממילא יפטרו אותו מיד.

[ויש לרמוז על דרך האמת, הדנה העיקר שידע החוטא אשר חטא ולפני מי חטא, וכל זמן שיש לו תירוצים או אינו שב בתשובה שלימה באמת כדאי' בספה"ק. וא"כ גם הב"ד ימצא להחוטא צדדי היתר לזכות החוטא, שבא מכח החוטא בעצמו שאינו מרגיש באמת חטאו. וממילא היות שרוב צדדים אינו להיתר וממילא חייב מיתה, וכל המומתין מתודין, ועי"ז ישוב ויבוא לחיי העוה"ב. אבל ברגע שהעובר עבירה משים על לבו ואינו מוצא לעצמו שום היתרים, אלא מתחרט באמת על מה שעבר להשי"ת, ומתחרט מגו לבו ששהי"ת ירחם עליו ויקרבו תחת כנפי שכינתו, אז ממילא גם הב"ד לא ימצא לו שום צד לזכות עליו, וממילא כל הב"ד מחייבין אותו, ויפטרו אותו].

¹ כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לו. כידוע לשון 'האזנה' שייך לעומד מקרוב, ולשון 'שמיעה' לעומד מרחוק, כמובא בחז"ל פ' האזינו על ההבדל שבין משה שאמר 'האזינו השמים' ותשמע הארץ, לבין ישעי' שאמר 'שמעו שמים' והאזיני ארץ, עיי"ש.

והנה מביא השל"ה הק' שסדר תקיעת תשר"ת הוא כנגד מצבי האדם: תחילה האדם פשוט - תקיעה. אח"כ כשחוטא נעשה שבר כלי - שברים. אח"כ עושה תשובה, והוא גנוחי גנח וילילי יליל - תרועה. ואח"כ שב להיות פשוט כבראשונה - תקיעה. נמצא שתקיעה היא כנגד הצדיק, ותרועה כנגד הבעל תשובה. וזהו שאומרים 'כי אתה שומע' מרחוק 'קול שופר' פשוט, שהוא הצדיק, ו'מאזין' מקרוב 'תרועה' שהוא הבעל תשובה, ללמדנו שבעלי תשובה קרובים להשי"ת יותר מן הצדיקים. וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ל"ד) במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ואין דומה לך, שהוא דבר זה הוא נגד המושכל אצל הבריות, שבדרך העולם מי שלא חטא כלפי זולתו הריהו קרוב אליו יותר ממי שכבר חטא ופגע בו. אך אצל הקב"ה אינו כן, כי כאשר החוטא עשה תשובה על חטאיו, נמחקים החטאים כלא היו, והוא קרוב לה' יותר ממי שלא חטא כלל. ולא עוד אלא שמי שחטא ועשה תשובה, הקב"ה מחזיק לו טובה ונותן לו שכר על תשובתו וחרטתו. וזהו שאומר המדרש (ילקוט' הושע רמז תק"ל) בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מתקוטט עם חבירו, ספק מתפייס ממנו, ספק אין מתפייס ממנו. אבל הקב"ה אינו כן, ודאי מתפייס ממנו, ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה (רבי אלעזר קאליר חות יאיר בעמ"ס אור חדש).

נגדר בעון כגדר הצדיקים, מפני שהצדיקים שלא חטאו גדר מעט יספיק אליהם.⁷

אמנם החוטא שחטא ושב לא יספיק לו גדר מעט,⁸ אלא צריך להגדיר עצמו כמה גדרים

ימצא צד חטא ועון ליכנס אל החיצונים. והיא פתוחה מלמעלה שאם ישוב יקבלוהו. והקשו, ולהדרוה בהאי, לא מסתייעא מילתא. רצו בזה שהשב בתשובה לא יספיק לו שיהיה

⁷ בהקדמה לספה"ק ישמח משה על נ"ך (שנמצא בכת"ק של הרה"ק בעל יש"מ זצ"ל) וז"ל, ושם באותו נייר כתב בכת"ק וז"ל, ביום ר"ח אב קדמ"ת לפ"ק בבוקר ואני בחלומי, ואלי דבר יגובב אם כל ימי עשה עבירה ונשתקע בה, ובאחרונה כשעשאה נתחרט והלך וטבל ובוכה בבכי רבה בחרטה ועזיבה לגמרי שלא יעשה עוד - מוחל לו. ואף שאם עשה רק פעם אחת העבירה לא די לו בזה, אלא צריך תשובת המשקל שיסבול צער כנגד הנאה שהי' לו, הכי עדיף טפי, דהתם כיון שלא נשתקע בה לא הי' הפרישה לו צער כיון שלא הורגל בה, לכך צריך לצער אחר. משא"כ זה שרגיל בה מאד, א"כ הפרישה בעצמה הוא לו צער גדול בכל עת שיצרו תוקפו לעשות המורגל, אין לך תשובת המשקל גדול מזה שהוא זוכה יצרו בכל פעם, ומחשב לו הצער כנגד הנאה. ועל כזה נאמר "כולו הפך לבן טהור הוא" (ויקרא יג:). ושמה תאמר א"כ יחטא האדם בכוון הרבה כדי שלא יצטרך תשובה. לזה אמרו ז"ל (יומא פה:) "האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקו לידו לעשות תשובה" - שאם עשה על מנת כן לא יועיל לו. וה"פ, האומר אחטא והדר אחטא כדי שיהי' לו תשובה בנקל, אין מספיקין וכו'. וכן אמרו לי על איש אחד שהי' כנ"ל, ע"כ החלום. וב"ה כי חפץ חסד הוא, עכ"ל כתי"ק.

ובספה"ק צמח דוד (סקאליע) כתב וז"ל, ולפ"ז יאירו עינינו בדברי המדרש הזה, שאה"ר ראה שחטא וקשה תשובתו, וחשב עצה בנפשו שירבה לחטוא בכדי שאח"כ כשיפרוש מן העבירה תתקבל תיקף תשובתו ויכופר עונו כנ"ל. ולכך אמר רבש"ע אכלתי ועברתי, ואוכל בכדי להקל מעלי הסיגופים של התשובה כנ"ל. ואמר לו הקב"ה לצאת מג"ע בכדי שלא יאכל עוד, כי האומר אחטא ואשוב וכו' וד"ל.

ועד זה יש לומר "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים יח:), ופירש"י התהלך עמו בתמימות ותצפה לו. ואם תחשוב הרי חטאתי, ואם אצטרך לעשות תשובה הי' מאד קשה תשובת המשקל, א"כ אחטא ואשוב כדי שיהי' מושרש בחטא. וע"ז אמר ואל תחקור אחר העתידות, דהיינו מה שעתיד לבוא, דהיינו שיהי' יותר בקלות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהי' עמו ולחלקו.

⁸ (ב"ב נז:) אי דאיכא דרכא אחרייתא רשע הוא. פירש"ב,ם, אפילו עוצם עיניו. והנימוק"י פי' באו"א, דמשמע מן המקרא דאם עוצם עיניו אינו לא צדיק ולא רשע, משו"ה מקשה. אבל זה אינו רשע אם מביא עצמו לידו נסיון. ובמרומי שדה ציין לעיין (ע"ז יז:) ניוזל אפתחא דבי זונות וניכפייה ליצרין. אלא דשם שאני דמצוה היה לסור מפתחא דע"ז, ע"ש. ובמהרש"א (חידושי אגדות. ברכות סא.) אחורי ארי ולא כו'. יש לפרש כולה מלתא בא"א להמלט מליך בא' מהם, כי ההיא דפ"ק דמס' ע"ז (יז:) מטא להנהו ב' שבילי, חד פצי אפתחא דעבודת כוכבים וחד פצי אפתחא דבי זונות כו' וכיוצא בזה אמרו הכא, באם א"א להנצל אלא שילך באחד מהם, ילך לו אחר ארי ולא אחרי האשה וכו'.

הגה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו תקנת השבין (עמ' קמ"א אות י"ד) ולשון אינו זז משם וכו' שדקדק בו בתוס' יוה"כ בשם מהר"ט עיין שם. יש לומר לפי דעת רמב"ם וכל המפרשים בהא דהיכי דמי בעל תשובה וכו' שבאת וכו' באותה וכו' כפשטיה דתשובה גמורה מהמובחר צריך להיות דוקא שבאת וכו', נראה דזהו רק בעובר על לא תעשה כמו שאמר שבאת דבר עבירה לידו וניצול, דלא כל שעתא מתרחש דבר עבירה לפניו, ובאותו הגוון והענין שעבר. וגם צריך להיות אותה עבירה עצמה דוקא שכבר טעם איסור ההוא, והיצר מסיתו ומתגבר נגדו בזה יתור, ולא תאות כל עבירות שוות. משא"כ בעבר על מצוות עשה, דביטול מצות עשה הוא בא מצד עצלות וקריירות, שאינו רוצה להטריח גופו לעשות המצוה, וכל המצוות שוות בזה, ואין לך רגע שאין מצות עשה מוכנת לפני האדם לקיימה, כגון לימוד תורה ואמונת השי"ת דאנכי ה' וגו' ואהבתו ויראתו וכדומה.

קשים מפני שאותו הגדר המעט כבר נפרץ פעם אחת אם יתקרב שם בקל יפתהו יצרו.¹

וגם התשובה עצמה שהוא שב ומתחרט על מצות עשה שביטל, היא עצמה מצות עשה. והרי לפניו מצות עשה של תשובה שהוא מקיימה עתה, וא"צ שתבוא לידו דוקא אותה מצות עשה עצמה:

וגם לגירסא דילן שבאת פעם אחת ושניה, יש לומר דבמצות עשה אין צריך לזה, ואין צריך בירור ע"י ביאה לידו כלל, דרך בדבר עבירה דהתשובה על אותה עבירה ביחוד של יתקפנו יצרו שייך זה, אבל במצות עשה כפי מה שכתבתי דבכל קיום מצות עשה סגי, אין צריך בזה בירור כלל שתבוא לידו, דאין לך אדם מישראל שאינו מקיים כמה מצוות בכל יום, ואפילו הריקנין שבישראל מלאים מצוות כרימון, ואפילו פושעי ישראל, כמו שאמרו בסוף חגיגה (כו:):

ובדרשות מהר"י מליסא (דרוש לשבת תשובה) ולזה אתי שפיר מ"ש הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ב) שישוב עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לאותו החטא לעולם. והכוונה הוא, כי כשאדם עושה עבירה, נולד לו תכונה רעה בנפשו שמתאזהר תמיד לעבירה עד שקשה לפרוש הימנה. וגם מהעבירה שעושה בורא משחית אשר הוא מכשילו תמיד, כדכתיב (ישע' נט:יב) "וחטאינו ענתה בנו כי פשעינו אתנו", כלומר שהשגגות שאירע לנו תמיד, הן מעידים שעדיין לא העביר הפשעים, דהיינו המלאכים המשחיתים שנבראו בעונינו. וכאשר מקבל על עצמו יסורין, נכרתו המשחיתים כמו שפירש הוזהר (קדושים פג:) אקרא ד"גם ד' העביר חטאתך לא תמות" (ש"ב יב:ג), היינו שהעביר המשחיתים. וזה כוונת הרמב"ם, שיעשה תשובה כל כך עד שילך ממנו התכונה הרעה הנולד לו בנפש בשעת חטאו, ויכול יודע תעלומות להעיד עליו שלא ישוב לאותו חטא, כלומר שחטא הראשון לא יגרום לו שיחטא שוב מחמת חטא הראשון.

ולזה נראה מה שאמרו בספר חסידים, מעשה בחסיד אחד שבא אצלו אחד לקבל תשובה על עבירה אחת, ונתן לו תשובה האמור בש"ס (יומא פו:), דהיינו באותו מקום באותה אשה באותו זמן, וחזר וחטא ונענש החסיד ע"ז. שקשה דמהיכי תיתי יהי' להחסיד עונש, הא דינא קאמר, דבש"ס אמרו בהדיא כן. ולפמ"ש לא קשה, דודאי אין כוונת הש"ס שיתייחד עצמו הבעל תשובה עם אותה אשה ולא יחטא, שהרי יחיד אסור. רק הכוונה כמ"ש, שהתשובה יהי' גדולה כל כך עד שיכלה הוזהמא בנפש שנולד לו בחטא הראשון, עד שאפילו אם הי' מזדמן לו אותה אשה באותו מקום ובאותו זמן לא הי' חוטא שוב.

דרך אגב אביא גרגיר ששמעתי בשם הגרי"ץ דושינסקי זצ"ל שפי' מה שכעס משה רבינו "הן הנה היו וגו'" (במדבר לא:טז), וברש"י הביא דברי חז"ל שבני ישראל היו מכירין את בנות מואב שנכשלו בהן. ולמה הכירו אותן, משום דהיות דהיכי דמי בעל תשובה ובאותו וכו' ורצו להחיותן בכדי שיוכלו לעמוד בנסיכון. ועל זה קצף משה שאסור להעמיד עצמו בנסייונות.

¹ והאריך בזה הרמב"ם (הל' דעות פ"ב) בני האדם שנפשותיהם חולות, ילכו אצל החכמים שהם רופאי הנפשות, וירפאו חללים בדיעות שמלמדים אותם. וכיצד היא רפואתם? מי שהוא בעל חימה, אומרים לו שיהיג את עצמו, שאם הוכה וקולל לא ירגיש כלל וכו' ואם היה גבה לב, ינהיג עצמו בבזיון הרבה וישב למטה מן הכל, וכיוצא באלו עד שיעקור גובה הלב ממנו, ויחזור לדרך האמצעית שהוא הדרך הטובה. ולכשיחזור לדרך האמצעית, ילך בה כל ימיו. ועל קו זה בשאר כל הדיעות אם היה רחוק מקצה האחד, ירחיק עצמו לקצה השני, וינהיג בו זמן רב עד שיחזור בו לדרך הטובה, והיא מידה בינונית שבכל דעה ודעה.

ובס' דברי ירמיהו (הל' דעות שם) ובפ"ה מפ"י לאבות (ח' פרקים שם) מדמהו להגוף כשיצא משויו, כי נעמוד כנגדו בהפכו, כמו במי שיגבור עליו החום, שנרפאהו בקור עיין שם. אף כי הבדל גדול ממעשה הרופא לחולה בעת חוליו אשר החום נגד טבעו, כמו הקור הגדול, ולשעה יקח החולה ויחליף הקור בהחום לבוא להשויו. והן גם לפי דברי עצת הרופאים. והנסיכון יעיד כי רק לאט לאט יובא האדם מאשר הורגל בו לעשות ההיפוך ממנו. וכן יקשה לרשע להיות בפעם אחת חסיד, ולשיכור

אלא צריך להתרחק הרחק גדול מאד, ולזה לא יכנס דרך פתח האכסדרא שהפרצה שם, אלא יתעלה ויכנס דרך פתח צר,¹ ויעשה כמה צרות וסיגופים לעצמו ויסתום הפרצות.

שלא ישתה מאומה. אבל נודע כמו כן בנסיון כי יקל לאדם שלא לנגוע בתאוה, ולהפסיק בה אחרי כי טעם טעמה. לכן הזהירו רז"ל על הראיה בדברים המתאווים, כי מביאה לידי מעשה בדברי יצר, כי הראיה התחלות התאוה, וההפסק יקשה ביותר, כאשר יעצו רז"ל (שבת יג. ועומ"ק) לנזיר סחור סחור לכרמא לא תקרב. אמנם כל זה בלמנוע מעשים מלעשותם. ורבינו הרמב"ם ז"ל כותב "ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות".

ובח' פרקים שם כתב, דכילי שיפור הרבה עיין שם. אמנם שם לא דיבר רבינו מחכמים איככה יזהירו על ככה, רק על האדם בעצמו אם הוא המזהיר ומוכיח לנפשו שיגבור על יצרו לבחור הקצה האחר. כי הבדל גדול בין חכם המזהיר לאדם כי תעיר נפשו בקרבו, כי להחכם לא ישמע ולא יטה אוזן אם יבקש קשות ממנו ולא יפן לשמוע בקולו. אבל האדם בעצמו אשר חס על כבוד קונו ויקרת נפשו, יעצו בכל דבר ודבר לבחור הקצה להיות תמיד מנגד דרכו הרעה אשר בחר מקדם.

וכאשר נשכיל בלשונו בח' פרקים שכתב 'וצריך שנביאהו לפזר', ולא כתב וצריך שנצווה על פיזור כאשר כתב שם בנדיבות עיין שם, כי עצתו להעיר ולהראות לו מעשים הטובים ויקרתם, ובטבע מעשים גדולים מעירים ביותר אף ללב רע ממעשים אמצעים, כי הרגשה לטוב תמצא מקום גם ברשעי ארץ, כנודע משודדי ליל שנראה בהם לפעמים נדיבות ורחמנות, ונודע כמה רשעים על כי ראו מעשים גדולים מקדושי עליון הפך לבבם לטוב. לכן העצה שנמשיכהו לקצה האחרון גם במעשים טובים ולא כי נצווה על ככה. ולכן פה בהל' דיעות שמדבר ממה אשר נצווהו, עזב המשל מפיוזר לכילי, רק סיים "ועל קו זה יעשה בשאר כל הדיעות", כי הוא בעצמו יעשה כן מבלי שנצווה על ככה.

¹ באגרא דכלה (פ' שופטים עה"פ שופטים בא"ד) והם עיקר החושים המשמשים לאדם וצריך לשעבד כולם להבורא ית', לבל יביט ולא יטה אוזן ולא יריח ולא ידבר ולא יאכל וישתה, רק מה שנוגע לכבוד הבורא ית"ש. וצריך להמשיל השכל השורה במוח על כל השערים הנ"ל, דהיינו לשפוט בצדק איזה דבר יביט וישמע ויריח וידבר ויאכל, ומאיזה מהן ימנע. והנה השכל השופט שהוא במוח, שם הנשמה הנשפעת מאור אין סוף ית' (הבן הדברים האלו בטועמך מעץ חיים בהשתלשלות העולמות ותשלים דיוקנך להבוראך בצלם הקדוש ותראה פלאות). וזהו המלך המרומם לבדו מא"ז, דהיינו א' על ז' - המוח על הז' שערים (התבונן מאד הדברים האלה), והנה כתבו ספרי המוסר שהמשכיל והמשים עיניו על דרכיו יראה לקנוס את עצמו בקנס על כל תנועה ותנועה שיעבור את פי י"י, דהיינו בהביט אל דבר אשר לא ליי"י הוא וכיוצא בשאר החושים, יקבל על עצמו להתענות או ליתן צדקה, וכמו שעשו תלמידי מהרמ"ק, וזה דמיון השוטר המכה ורודה להעובר על דברי השופט.

וזהו "שופטים" ושוטרים תתן לך בכל שעריך", הן הנה הז' שערים הנ"ל, תתן לך בכל שער שופט לשפוט בצדק השכל איזה ענין יביט או לא, וכן בשמיעה וריח ודבור, וכן תתן לך שוטר לקנוס באם יעבור על דברי השופט באיזה שער אשר י"י אלקיך נותן לך לשבטיך.

לפי הנ"ל יבואר מה דקשה האיך צוה הש"י להעמיד שוטר לקנוס בעבור איזה שער על מצוות י"י, הלא יש באותן השערים חושים אשר יוכל לקרות מקרה ענין לא טוב באונס, כגון העין יראה לפעמים מבלי כוונה, וכן האוזן ישמע בפתע פתאום. אך הוא בעשות האדם המוטל עליו לקנוס את עצמו בכל פעם שיארע לו דבר לא טוב, אזי הש"י ירחם עליו וימסור החושים בידו, ושוב לא יראה העין רק מה שנוגע לעבודתו ית"ש, וכן בשאר החושים שאינם מסורים בטבע ביד האדם ימסור אותם הש"י בידו, וכענין שהבטיח לאברהם ראש יחוסינו "התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז:א), ודרשו בו רז"ל (נדרים לב:) עד עכשיו וכו' וכפירש"י שם. ועינינו ראו ולא זר צדיקים כאלה בדורותינו אשר הלכו למנוחות, ולא היו יכולים לראות ולשמוע כי אם את אשר חפץ הש"י, אשרי עין ראתה כל אלה.

ללמוד עבודת השי"ת, אבל מצד הקדושה וממילא אין בה קיום כל כך, משא"כ כשלומד מצדיק. וזהו אין אני יודע באיזה חפץ הקב"ה ללמוד, כשהוא אומר 'וירא א' את האור כי טוב' הוה אומר מעשיהם של צדיקים, שכשלומד מצדיק נשאר ההשפעה].

עכדה"ק עיי"ש. וזהו הדופן הרביעי, דרך בני ישראל מועיל להם בהיכל החמישי, הכוונה על אות ה' שיתקבל למעלה.

ההמשך חסר ... [תוכן הענין ביאר 'ויהי אור' אלו מעשיהם של צדיקים. והגה"ק בעל ויחי יוסף פאפא וצוק"ל ביאר דגם מגוי אפשר

סעודת רעוד"ר

ועשיתם אתם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך" (שם יב).

ובכל צריך ביאור למה אין שכר מצוה בהאי עלמא. ועוד ביותר הוא פלא באמת שיהי' כן לגבי הרשע שמשלם על פניו להאבירו, ולא יקבל הרשע שכר מצותיו שום דבר בעוה"ב.

ומצינו בגמ' (סנהדרין קיא:) א"ר אלעזר א"ר חנינא: עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שנאמר "ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו וגו'" (ישעי' כח:ה). מאי 'לעטרת צבי ולצפירת תפארה'? לעושים רצונו ומצפים לישועתו. יכול לכל? ת"ל 'לשאר עמו' - למי

"וידעת כי ה' אלקיך הוא האלקים הא"ל הנאמן שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו ומצותיו לאלף דור: ומשלם לשונאיו אל פניו להאבירו, לא יאחר לשונאו אל פניו ישלם לו" (ז:ט-ז). ופירש"י, ומשלם לשונאיו אל פניו - בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבירו מן העולם הבא:

"ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם" (שם יא). פירש"י, היום לעשותם - ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם. וצ"ב, שהרי תיכף מביא התורה בפרשת עקב, "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם

וזה יבואר עפ"י הדרך הנ"ל, שמצוה להעמיד שוטר ולקנוס, הלוא הוא דבר שאינו מסור בידו. לזה אמר "אשר י"י אלקיך נותן לך לשבטיך", כשתנהג אתה עם חושך בשבט המושל שבט המוסר להעניש, אזי יתנם הש"י בידך דרך מתנה וכו"ל, "ושפטו את העם", היינו כל איברי הגוף המתנהגים ע"י החושים, "משפט צדק", להצדיק כל מעשיהם רק לעבודתו ית"ש. גם צד"ק ר"ת צביונם דעתם קומתם, שכל אחד ישלים חקו אשר לכך נברא לצביונו ולדעתו ולקומתו, והבן הדברים הללו לאמיתן, והש"י ינחנו במעגלי צדק.

ועיין בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש אלול מאמר א' אות י') בהתחלת אלול קורין תמיד סדר "שופטים ושוטרים תתן לך וכו'" (דברים טז:יח), שזהו התחלת התשובה ועיקרה אשר הבעל תשובה מחויב להושיב שופט ושוטר אצל כל שערי, דהיינו כל החושים אשר המה שערים באדם שפתחם הבורא ית"ש להשתמש עמהם, כגון עינים ואזנים וחוטם ופה וראש הגויה, מחויב האדם להושיב הדעת לשופט אצל כל שער ישפוט בצדק את אשר ישתמש בחושים ואת אשר יניח. ושוטר הוא אשר יעניש את העובר. כמו כן יושיב האדם שוטר את אשר יעניש, היינו אם יודמן אשר יסתכל בעיניו בדבר האסור או ידבר בפיו את אשר לא ירצה ליי", יקבל על עצמו עונש הן בממון לצדקה, והן בגוף בסיגוף ותענית וכיוצא (וכמו שנהגו תלמידי הרמ"ק ז"ל, ראשית חכמה שער הענוה פ"ג). וזהו עיקר גדול לתשובה, הארכתי בספרי אגרא דכלה (פ' שופטים עמ' שפ"ה).

וכיו"ב. ודבר זה צעק רשב"י 'כלום אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה' וכו', כלומר שמחשבתו קשור רק להדבר הגשמי, אז 'תורה מה תהא עליה'. אלא צריכין לעשות כל דבר ודבר לש"ש לקיים בהם מצות ה', וכדכתיב "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך" (משלי ג:1).

הגר"א: יגיע כפיך דייקא כי תאכל

ובעין אי' בשם הגר"א לפרש הכתוב (תהלים קכח:ב) "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך". שלכאורה תיבת 'כפיך' מיותרת, שהרי אפשר גם לכתוב 'יגיעך כי תאכל'. וביאר בזה הגר"א שיהודי שצריך לצאת לצורך פרנסה, ישתדל עכ"ז שראשו יהיה דבוק בתורה"ק, והיינו שידי האדם יכולים ללכת ולהביא פרנסה לביתו, אבל ראשו צריך להיות בתורה. וזה הכוונה 'יגיע כפיך כי תאכל', שרק כפיך יהיו יגיעים ולא גם ראשך - אז דוקא 'אשריך וטוב לך'.

ערוגה"ב: 'את אשר תאפו אפו' דייקא 'את אשר תבשל בשל'

ובספר הערוגה הבושם המתיק עוד ענין בזה (שמות טז:כג) "ויאמר ה' אליהם הוא אשר דבר ה' שבת שבתון קודש לה' מחר וגו'". יל"פ בס"ד עפ"מ דאמר (ברכות ר"פ כיצד מברכין) רשב"י אומר אדם חורש בשעת חרישה וקוצר בשעת קצירה, תורה מה תהי' עליי'. אלא בזמן שישראל עושין של מקום וכו'.

ורגיליון לפרש (ועיין כע"ז בהקדמת שו"ת חתן סופר בשם אביו הגר"צ) הלשון, דבאמת ראוי לעסוק במנהג דרך ארץ, אלא שהי' כוונתו כדי לעסוק בתורה בהרחבה לעת מצוא, ומעלה עליו הכתוב כאילו בשעה שעוסק בעניני עוה"ז עסק בתורה. דהי"ל מכשירי מצוה, אלא דאז לא נקרא הקצירה ע"ש

שמשים עצמו כשירים. "ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה" (שם:1). ולרוח משפט - זה הרודה את יצרו. וליושב על המשפט - זה הדין דין אמת לאמיתו. ולגבורה - זה המתגבר ביצרו. משיבי מלחמה - זה שנושא ונותן במלחמתה של תורה. שערה - אלו שמשימין ומעריבין בבתי כנסיות ובתי מדרשות.

והנה ברש"י עמ"ש ולרוח משפט, זה שרודה ביצרו - שבוטע ביצרו וחוזר בתשובה מן העבירה שעבר.

ועל מ"ש ולגבורה, ומתגבר ביצרו - מרגיז יצר טוב על יצר הרע. אם היצר הרע אמר לו: עשה עבירה זו - לא דיו שנמנע מן העבירה, אלא הולך ועושה מצוה ומתגבר עדיף מרודה.

חורש בשעת חרישה וקוצר בשעת קצירה - כפל הלשון

ונקדים מ"ש כ' בחי' כתב סופר להסביר ש'ר' שמעון בר יוחאי (ברכות לה:): אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, ודש בשעת דישא, תורה מה תהא עליה? אלא בשעה שישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנא' "ועמדו זרים ורעו צאנכם" (ישע"א סא:ה), ע"ש. ופי' הוא ז"ל דהנה בכל ענינים גשמיים אפשר לעשותם כפשוטו מפני צורך הדבר, וגם אפשר לעשותו בשביל קיום מצות התורה.

לדוגמא כאשר האיש בא לחרוש את שדהו, יוכל לכוון בזה סך מצוות הרבה - "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות" (שמות כג:יב), "בחריש ובקציר תשבות" (שם לד:כא), "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" (דברים כב:י), שלעתיד יפרוש תרומות ומעשרות מהפירות, ויתן מהן לצדקה,

ועיין באוה"ח הק' בפ' אחרי (ויקרא טז:א) שכתב וז"ל, ולפעמים תמאסו הנפש [להגוף] ותריבוהו מריבה גדולה. וה"ס הלולות הנביאים. ולכשתרבה בחי' זו בפנימיות תגעל את הבשר ויצתה מעמה ושבה אל בית אביה, עיי"ש. וממילא כל שכרו בעולם הבא.

הישמח ישראל: בד' עבוד פרישה

ובמו שפירש כ"ק מרן אדמו"ר הישמח ישראל זי"ע את דברי הגמרא (שבת פז.) בענין שלוש ימי הגבלה, "בד' עבוד פרישה" על פי מעשה: פעם הגיעה הגבירה המפורסמת תמריל לפרשיסחא, וחילקה כספים ביד נדיבה לכל החבריה. ראה כ"ק מרן אדמו"ר רבי שרגא פייבל מגריצא זי"ע את ריעו הרה"ק רבי מנדלי מקוצק זצוק"ל שהוא לבוש בבגד קרוע, ושאל אותו: מדוע לא לקחת גם אתה כסף מהגבירה, והיית קונה לך מלבוש הגון? השיבו הרה"ק מקוצק: געלט? פע!

דברים אלו השפיעו על מרן אדמו"ר רבי שרגא פייבל מגריצא עד כדי כך שכאשר היה רואה כסף היתה אוחתו בחילה! לפי זה הסביר רבינו, כי ע"י דיבורו של מרע"ה לבני ישראל שצוה עליהם את מצות פרישה, מיד נמאס הדבר בעיניהם כל כך עד שהם מעצמם עבוד פרישה.

שומע תפלת כל פה

אמנם ידוע בשם רבינו הבעש"ט והרבה מתלמידיו, הרה"ק רבי ר' ברוך ממעזיבז, וכן העטרת צבי ועוד בדרך צחות, על אמרנו בתפילת שמונה עשרה: כי אתה שומע תפלת כל פה"ב בפ"א רפויה, רומז שאפילו התפלות היוצאים מאדם מאוס ע"י לכלוכי עונותיו, אשר דבר המאוס קורץ העולם בלשון 'פע' – גם תפלה זאת שומע הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו עלינו, ודברי פי חכם חן' (קהלת י"ב).

מעשה הקצירה, אלא על שם התכלית המכוון היוצא מזה.

אבל אם באמת אין כוונתו רק על עסקיו, אז יש לחוש תורה מה תהא עלה. וה"ד אפשר אדם קוצר בשעת קצירה, דאם כוונתו להיות קוצר בשעת קצירה ואינו מתכוין לתכלית אחר, אז תורה מה תהא עליה. וכ"ז בעובדין דחול. אבל במה שעושה להכין צרכי שבת, אזי מלאכת ההכנה בעצם הוא גופא מצוה והו"ל עוסק במצוה. והיינו דכתיב "את אשר תאפו אפו" דייקא "ואת אשר תבשלו בשלו". וא"ש בס"ד. וקאמר "ואת כל העודף", דבימי החול צריך להיזהר שלא יהנה ממותריו העוה"ז, דכל מה שנהנה יותר מכדי צרכו הוא מסט"א.

משא"כ בשבת קודש הכל נמשך מנועם שבייתה עליונה, וכל מה שנהנה בשב"ק הכל הוא מצוה וזכותו קיימת לעוה"ב. והיינו דכתיב "ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הבוקר" – עוה"ב שנמשל לבוקר, כדכתיב "וכאור בוקר יזרח שמש" (ש"כ ג:ד), וכדדרז"ל (פסחים ב.) עיי"ש, וא"ש בס"ד.

בטעם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא

אמנם לרשעים משלם לשונאי להאבדו

והנה בטעם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל הרשע משלם על שונאיו להאבדו ומקבל שכרו בעולם הזה. ראיתי כי הרשע כל חפצו ומגמתו עניי עוה"ז, וממילא היות כי זה חפצו, הקב"ה נותן לו כפי רצונו ומקבלו שכו בעולם הזה. אמנם הצדיק כל מגמתו וחפצו ורצונו חיי עוה"ב, חיי עולם הנשמות, חיי רוחניות, וממאס עוה"ז. וכמו שרגיל הי' רבה"ק רבי אלימלך זי"ע לומר "גוף גוף, אראה בך נקמה כאשר תנוח בקבר ותולעים יאכלו ממך מפני שהפרעת לי בעבודת ה'".

לדבר עמו, שהרי הולך באותו דרך ועוד יהי' לו יותר קל.

וזהו כוונת הכתוב, "לכו בנים שמעו לי" שאיננו מבקש שתעזבו דרכיכם לבוא אלי, אלא להיפוך בדרך שאתם הולכים תעשו הכל ביראת שמים, וכמו שכתב "בכל דרכיך דעהו והיא יישר אורחותיך" (משלי ג:1), ודרשו חז"ל (ברכות סג.) זה פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויה בה, עיי"ש. דהיינו שיהיה משא ומתן באמונה, דיבורים בלא לשון הרע ועוד, אלא בדברי תורה וכיו"ב.

דברי אמת (לובלין): החילוק בין צדיק לחסיד

וביותר צריך הגשמי לעבודתו יתברך. וזה באמת העיקר רביה"ק מלובלין בספרו דברי אמת (ריש פרשתנו) וז"ל, כתיב (תהלים קיט:ה) "אחלי יכוננו דרכי לשמור חוקיך". דהנה פירשתי כבר ואח"כ שמעתי אומרים זאת משם הרב רבי בער ז"ל עה"פ (קמה:יז) "צדיק ה' בכל דרכיו וגו'", כי יש לדקדק הדו"ל "ה' צדיק בכל דרכיו" וקאי ה' על שניהם צדיק וחסיד, או אח"כ [יאמר ה'].

ולפי דברי הישמח ישראל ג"כ נכלל בזה הפ"ע של הקוצקער רבי.

והרה"ק הקדושת לוי,^א וכן מתאמרא עוד משמ' הרה"ק אדמו"ר מראפשיץ זי"ע שאמר דכשתמצה [אויסקוועטשען] תפילות בני יצא כסף מהם. מ"מ כשתמצה כל כסף ישראל יצאו מצות ומעש"ט מהם, שמכוונים לש"ש אפילו מי שמתפלל על כסף, שמשתמשים עם הכסף למצוות - מעות ישראל, תורה תפלת כל פה.

אבל מי שמעלה הגשמיות ג"כ, כמו שכתב בספה"ק בנין דוד (לוה"ק אבד"ק דובווינסק זי"ע) שהביא ביאור הכתוב "לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם" (תהלים לד:יב), דהנה אם מי שהוא נושא משאוי כבוד והולך ממקום למקום, ובא אליו אחד ומנסה לדבר ולשוחח עמו, ובודאי כאשר משא כבוד עליו, לא ירצה לשמוע ולדבר עמו, כי יכבד עליו המשא. אבל כאשר "יגיד עליו ריעו" (איוב לו:לג) תשמענה אזניך מה שפי מדבר, כי ממילא אני הולך לקראתך ואנחנו הולכים ביחד באותו דרך ונשוחח כאיש לרעהו. ובודאי יהנה ממנו

^א בס' אבני קודש מביא כשהי' כ"ק אדמו"ר מוהרב"צ זצ"ל מספר ענין זה הי' מוסיף בזה"ל, "איך זאג 'ובכן יתקדש שמך ד' אלקינו' אויך געלט", כלומר כדי שנוכל לגרום שיתקדש שם שמים ברבים ע"י הרבצת תורה לבני ישראל והשפעת יראת שמים וחסידות לתלמידים וחסידיים, מוכרח שיהי' לנו הרחבת הדעת ופרנסה בריוח. ותיבת ממון" עולה בגי' סול"ם, ואף שהיא מוצב ארצה, אבל ראשו מגיע השמימה, ואם יהיה לצדיקים וחסידיים כסף, יתקדש שמו ית' בעולמו. וכ"כ האדמו"ר מבאבוב מהר"ש זצוק"ל הוסיף, שהרה"ק מראפשיץ זי"ע אמר, שתיבת 'פחדך' עולה בגימטריא קי"ב, שהוא כמספר שם הקדוש יב"ק שהוא ר"ת יַעֲנֵנו בְּיוֹם קְרִיאָנוּ. ותיבת געל"ט עולה ג"כ כמספר הזה. וזהו עוד כוונה במה שמתפללים ובכ"ן ת"ן פחדך. וכן הביא בס' זכרנו לחיים (דף מ"ו) וז"ל: וכאשר מספרים הלצה בשם הה"ק מראפשיץ על מה שאנו אומרים 'ובכן תן פחדך', 'ובכן תן כבוד', 'ובכן צדיקים וגו'', כי 'פחדך' הוא כמספר 'געלט' וכמו מספר יב"ק, הראשי תיבות של יַעֲנֵנו בְּיוֹם קְרִיאָנוּ, כי על ג' דברים העולם עומד - על געלט, ועל געלט, און ווידער געלט.

ובספר משמרת איתמר (פ' מקץ דף ל"ב ד"ה כלנו) רמז ענין זה בשם הרה"ק הרבי ר' זושא זצוק"ל וז"ל, שם הקדוש יב"ק הוא בגימטריא של פחדך. ושמעתי בשם הרב המנוח מוה"ר משולם זושא, שפחדך יש בו רמז לממון, ע"ד הכתוב (איוב לו:כב) "מצפון זהב יאתה", ושלחן בצפון (ב"ב כה:). וכמש"כ בספה"ק משנת חסידים (מוצ"ש פ"ח מ"ו) כוונת הסעודה שהמזון ניתן מגבורות וכו'.

גדול, הוא אומר 'לאלפים': לאוהביו - אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו - אלו העושין מיראה:

וממילא מיראה אין שכר מצוה בהאי עלמא, כי הרי הוא רק בבחינת "צדיק ה' בכל דרכיו", וממילא אינו מעלה את העולם הזה בבחינת עבודת השי"ת כדבעי, ושונא את העולם הזה בכל לבבו, ועיקר שכרו רק בעולם הבא. אבל החסיד בכל מעשיו הוא עבודת השי"ת, ועובד את השי"ת מאהבה, ואז השכר 'נוצר חסד לאלפים' ויש שכר בהאי עלמא ג"כ.

ובזה מובן המשנה (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס - זה דוקא 'יהי מורא שמים עליכם' (שם), שעובד מתוך יראה אין לו שכר בעוה"ז.

ובזה מיושב, רבי זירא שישב על פתח וביקש שכר מצוה, והכוונה דהעובד מאהבה יש לו שכר בעולם הזה ויוכל לבקש השכר, כי מעלה העולם הזה לעולם הרוחני. ולזה מביא "יהי עקב תשמעון" (דברים ז:יב) - מצות שאדם דש בעקביו (עי' רש"י), דהיינו שעובד השי"ת מאהבה, וממילא משלם שכרו גם בעולם הזה.

השי"ת יעזור שנזכה להיות מהעובדי השי"ת מאהבה אמיתי, ויושפע שפע רב וישועות ונחמות לנו ולכל ישראל ברו"ג. בח"מ וכת"ס בביאת גו"צ בב"א.

ופירשנו כי הנה יש מי שכל חפצו ורצונו לעבודת שמים, וכל מה שרוצה להתנהג אינו חישוב כ"א לילך בדרכו השי"ת. אבל כשעוסק במעשיו אינו דבוק בו ית' כ"כ ושוכח הדביקות. ויש מי שדבוק בו ית' יותר, ואינו שוכח את ה' גם כשהוא במעשיו החביבים לו, כמו מי שאוהב את בן יחידו בכל עניניו זוכר את בנו. וזה נקרא 'חסיד'. ו'צדיק' היינו מי שהוא צדיק בעניני ה' 'בכל דרכיו', ולא 'בכל מעשיו'. 'וחסיד' מכוון לה' 'בכל מעשיו' ג"כ.

וזה 'אחלי יכוננו דרכי' להיות דרכי כ"כ יכוננו 'לשמור חוקיך' - לא מבעי' בכל מעשיו סתם אפי' בשעת אכילה שמוכרח לאדם חביב עליו מאוד כי הוא חיתו. להיות רק לה' ודבוק בו. וזה 'לשמור תקיך' לישנא דמונא. וזה "קח לך עגל בן בקר [לחטאת]" (ויקרא ט:ב), הוא עגלא תילתא, לחד פירוש שלישי גידולו, והוא חביב לאדם - תהיה אכילתו דבוק בה' להיות שולחנו כמזבח מכפר עליו, וזה "לחטאת" (שם), עכדה"ק.

וממילא אצלו גם העולם הזה חלק מעבודת השי"ת. וזהו שיש גם לצדיקים חלק בעוה"ז, כי שכר בעוה"ז הוא קיום התורה והמצוות.

ולחבי כאן מיירי רש"י 'לאלף דור', ולהלן הוא אומר (דברים ה:י) 'לאלפים', כאן שהוא סמוך אצל 'לשומרי מצותיו' העושין מיראה הוא אומר 'לאלף', ולהלן שהוא סמוך אצל 'לאוהביו' העושין מאהבה, ששכרם יותר

שיעורי הלכה

ב"ג סיון שנת תשפ"ה לפ"ק

הלכות שבת - או"ח סי' שכ"ו

סק"כ חולק על זה וסובר דאפילו בצורית רכה אין זה משום ממרח, דענין ממרח הוא שמקודם לא היתה חלקה ומירחה והחליק פניה, וזה שייך בשעוה שמחליק ומשוה הגומות שבה, שזה תולדת ממחק את העור דהיינו שמגרד הזמר מעל העור עד שמחליק פניו. אבל הרוחץ בצורית, אפילו הצורית רכה לא עבד מירוח, דהצורית היא חלקה לפני הרחיפה כמו לאחר הרחיפה.

ועוד העלה בקצות השולחן (סי' קמ"ו) דה"ש ס"ק ל"א כמה טעמים שהרוחץ בצורית אין לחייבו משום ממחק: א) דהוי מלאכה שאין צריך לגופה, דממחק את העור לצורך יפוי העור הוי ממלאכה הצריך לגופה, משא"כ במחליק הצורית אין צריך לזה רק להצורית הנמחה שרוחץ בו. ב) דע"י מחיקת הצורית לא נעשה שום תיקון, דמה לי צורית חלקה או אינה חלקה, וכיון שאינו מתכוין להחליק גם מדרבנן שרי.

ג) כמזו שמצינו כמה פעמים דדרך אכילה לא הוי מלאכה כן י"ל בצורית כיון דדרך רחיפה הוא לא הוי מלאכה, כיון שאין הרחיפה המלאכה אלא שנגרם ממנו

רמ"א: אסור לרוחץ הידים בבורית משום נולד

הג"ה סע' י', "ואסור לרוחץ ידיו במלת, וכל שכן בצורית שקורין זיי"ף בלשון אשכנז (בנימין ואב ס' ר"ו), או בשאר חלב שנימוח על ידיו והוי נולד (מרדכי)". וכבר הבאנו (משנת השבוע פ' פינחס) מחלוקת הפוסקים שיש מתירים בזה לכתחילה כיון שאינו עומד למשקה.

תפארת ישראל: אסור להשתמש בבורית מוצק רכה משום ממחק

אולם במשנה ברורה (סק"ל) הביא טעם אחר לאסור בצורית שלנו, וז"ל: ועיין בספר תפארת ישראל (כלכלת שבת מלאכה לש) שכתב דבצורית שלנו שהיא רכה, לכולי עלמא אסור משום ממחק, וכעין מה דאיתא לענין שעוה בסי' שי"ד סע' י"א ע"ש. וכן מנא"ה בספר דברי מנחם בשם המעשה רוקח (פרק כ"ב מהלכות שבת דין י"ג), דהוא ממרח וממחק והוא אב מלאכה ופסיק רישא וכו', והוא פשוט, ויש להזהיר העם על זה מאוד, עכ"ל.

קצות השולחן: בבורית רכה לא שייך ממחק בקצות השולחן (סי' קמ"ו) דה"ש

מותר להשתמש בסבון נוזלי בשבת

אמנם כל זה הוא בסבון מוצק, אבל בסבון נוזלי (שצ"ד"ג זייף), מותר להשתמש בו כיון שאין בו משום ממחק (קצות השולחן סי' קמ"ו צדה"ש סוף ס"ק ל"ב, שמירת שבת כהלכתה פי"ב ס"ו).

אין איסור להשתמש בסבון נוזלי
משום שמוליד קצף

בגנת ורדים (או"ח כלל ג' סי' י"ד) כתב מתחילה שאם ע"י הרחיצה נעשה קצף, יש לאסור משום דהוי כבורא מלאכה חדשה. ומסיק שגם בזה יש פנים להקל, כיון דאין הקצף מתקיימת, דאינה אלא לשעתה בלבד, לא חשיב נולד. ובשו"ת ארץ נבי (סי' ז"ו) כשצא להחיר עשיית מי סודה בשבת, האריך להוכיח כהגנת ורדים דמוליד לשעה לא חשיב מוליד, ודלא כמהרש"ם (ח"א סי' ק"מ) שסובר שיש איסור נולד גם כשזה לשעה.^א

אגרות משה: אין להשתמש בשבת
בסבון נוזלי

אמנם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קי"ג) אסר להשתמש בסבון נוזלי, כיון שע"י הקצף מתפשט הרבה יותר מכפי שהוא ע"י הרחיצה, וא"כ ניכר שעדיין יש בזה קצת ממחק לא כשאר

מחיקת הצורית, ואם עושה זה דרך רחיצה אמרינן דרוחץ הוא ולא מלאכה. אמנם סברא זו שכתב קצת קשה להולמו, כיון דהוא גופה קשיא למה צריך אכילה לא הוי מלאכה. ונאמרו בזה כמה ביאורים בראשונים, ויש לעיין אם ניתן לומר אותם כאן.

יביע אומר: אין לומר שאין בבורית משום
ממחק כמו שאין טוחן אחר טוחן

בשו"ת יביע אומר (ח"ד או"ח סי' כ"ז אות ה') ראה לחדש שאין איסור ממחק צבורית על פי אופן מעשה הסבון שמערבין אפר וסיד, ושופכים עליהם מים לזנונים ואח"כ מסננים אותם, ואם כן כמו שאין טוחן אחר טוחן הכי נמי אין בזה ממחק.

אבל למעשה דחה סברא זו, כי מלבד שקשה לחדש סברות כאלו מדעתנו בלא יסוד מהגמרא והפוסקים, יש לסתור הנחה זו ממה שנפסק (סי' שכ"ג ס"ט) בכל שפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקן, והיינו משום שהוא ממחק לכלי כסף שהוא כך. והרי כלי כסף אין חיבורם בתולדה אלא ע"י חיבורי בני אדם, ואפילו הכי שייך בהם דין ממחק.

^א בתשובות באר משה (ח"ח סי' רמ"ה) אסר להשתמש בבורית רך, ולא מטעם התפארת ישראל של ממרח, אלא משום נולד כמו שכתב הרמ"א בבורית קשה, וגם משום מוליד רתיחה דלא גרע ממוליד ריח דאסור (עיין ביצה כג.) כמו שהאריך בזה המהרש"ם (ח"א סי' קמ"א) ונהי דלא קי"ל כוותי' בנידון שלו לאסור לעשות בראוע פילווער בשבת משום מוליד כח הרתיחה, אלא כהגאונים המתירים השערי צדק ויד יצחק. וכן שמעתי מפי כ"ק אאזמ"ו הגה"צ אבדקה"י נהזעל צוק"ל שאמר שראה לעשות כן בשבת בבית מו"ר הגאון האדיר רבי עמרם בלוהם וצ"ל בעל בית שערים בהיותו אב"ד ור"מ בקה"י מאד. הנפ"מ במידי דמאכל, אבל במידי דלאו מאכל אסור (וע"ש סי' רמ"ו).

בשבת (שש"כ פי"ד סי"ח). אמנם
לכתחילה טוב להכניס מצעוד יום קודם
שבת (שס). וכבר הזכרנו (משנת השבוע
פ' פינחס) שבצית כ"ק אדמו"ר זי"ע
היו מכינים מצעוד יום סיר מים עם סבון,
ובשבת היו מכניסים לתוכה הכלים ומוציאים
אותם בצופן שלא היו משפשפים אותם
כלל, אלא היו מנערים מהם המים עם
הסבון, ואח"כ היו שוטפים אותם במים.

דברים לחים כמים ושמן, אף שאפשר
שדגדג לה ליכא איסור ממחוק. ולכן אין
נוהגין בציתי היתר זה, וכן ראוי להחמיר.
[בפשטות דבריו נראה שמיירי בסבון עב
קלת שיש בו קלת ממשות, אך יתכן דמיירי
במי סבון, ומשום שעושה קצף].

לעשות מי סבון בשבת

ולשפוך הסבון לתוך מים לעשות מי סבון
(נוזלי), יש מתירים לעשות אותה אפילו

***

ניגוב השער באלונטית

בגדר לא ניחא ליה. וכ"כ במנחת שבת
(סי' פ"ו סק"ו), וביתר אריכות בקונטרס
אחרון שם אות ו'.

הגרשו"א: מותר בין שאין צריך למים
הנסחטים ואינם נראים בעין

והגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל
נימק דבאופן שהמים הנסחטים הולכים
לאיבוד, דבכה"ג שרינן לסחוט כבשים
ושלקות לגופן (עיין סי' ש"כ סע' ז'). ואף
כי לרבי יוחנן אי סחיט למימיהן חייב
חטאת, וא"כ כל שכן הכא דאין סחיטה
בשער דאורייתא וגם איסור דרבנן לא
נזכר מפורש בש"ס (ועיין קהלת יעקב על
זכר תורת משה סי' כ"ו ס"ק י'). לכך
מסתבר דשפיר שרי אם המים הנסחטים
נבלעים מיד בתוך המגבת ואינם נראים
בעין. ועכ"פ כשאין בשערות מים
מרובים שיהא אפשר לסוחטם מהמגבת
פשיטא דיש להתיר, ומשום חשש ליבון של
השערות לית ביה.

אשל אברהם: פסיק רישא דלא ניחא ליה
ניגוב השער באלונטית, באשל אברהם
(סי' ש"כ) כתב וז"ל: אודות חשש סחיטה
בשערות לחים, אני נוהג כעת שלא לרחוץ
פני בשבת קודש ויו"ט קודש במקום
השערות, רק במקום שאין שם שערות כלל
שם אני רוחץ פני. אך עם כל זה אין עי"ז
שום חשש פתחון פה על הנוהגים לרחוץ
פניהם גם במקום השערות ולנגב פניהם
בשבת קודש, גם אם היה ברור שהוא
בגדר פסיק רישא, כיון שאין הסחיטה כי
אם ע"י המטפחת הוה ליה סחיטה
דלאחר יד שאין בו דררא דאיסור תורה,
ובדרבנן קיי"ל לכו"ע דבפסיק רישא דלא
ניחא ליה מותר לגמרי.

ובאן הוא פסיק רישא דלא ניחא ליה, כי
אין הכוונה בהרחיבה והניגוב כי אם לגבי
מקומות שאין בהם שערות. ומאד שקשה
להפריש בין מקומות הפנים, לזה רוחצין
ומנגבין כל הפנים, וניגוב השערות הוא

כלאחר יד, וכיון דסחיטת שער דרצנן התירו צכה"ג משום דהוי כלאחר יד והמים הנסחטין הולכין לאיצוד. ועם כל זה לא יקנח צכה, אלא בנחת לאט לאט עד שיכלעו המים שצשער במטפחת.²

אז נדברו: אסור לקנח כלל רק להניח האלונטית על שערותיו

ובשו"ת אז נדברו (ח"א סי' נ"ה) אסור גם באופן זה שמנגב עצמו להדיא. ופירש כוונת הצן איש חי שמעטף את מקום השערות עם מגבת ולא צכה, ועל ידי כך המים מתנגדים מאליהם.

וגם כ"ק אאדמו"ר זי"ע כתב על דרך זה בשו"ת משנה הלכות (חי"א סי' רפ"ט) דיש לדקדק בלשון חז"ל במשנה במס' יומא (לא:): לגבי כהן גדול ציוס הכיפורים פשט ירד וטבל עלה 'ונסחפג'. ויש להצין הלשון ונסחפג, דמשמע מעצמו. ויותר הול"ל עלה וסיפג עצמו. אלא כנ"ל דרך לסחוט שערות אסור, אבל להסחפג באלונטית, דהיינו להניח המגבת בלעד על השערות מבלי לנגב מותר, כיון דהוה דרך ספוג, וכמו שמותר להניח הספוג ושיכנס המים כן הוא במגבת.³

ואף שמצואר צביאור הלכה (סי' ש"צ סע' ט' ד"ה אסור) דיש צו בסחיטת השיער משום מלצן, אולם המשנה ברורה בעצמו (ס"ק כ"ה) מביא שמותר לרחוץ פניו במים אף שיש לו זקן, וכן מותר לשפשפו (שמירת שבת כהלכתה פי"ד הע' ס"ו).⁴

משנה הלכות: בשבת קודש צריך דוקא לנגב עצמו

בשו"ת משנה הלכות (חי"ג סי' נ"ב) כתב כ"ק אאדמו"ר זי"ע דאפשר בשבת קודש צריך דוקא לנגב עצמו, שלא יראה כרחינה. ולכן מסתפג עצמו באלונטית מיד אחר הטבילה, שלא יטעו שמותר לרחוץ בשבת. ומשום סחיטה ליכא כמו שהאריכו צוה האחרונים, וראי' גם מכהן גדול שהיה מסתפג צוה"כ.

קצות השולחן: יקנח לאט לאט ולא בכח

בקצות השולחן (סי' קל"ג צדה"ש סק"ח) העתיק דברי הצן איש חי (שנה שני' פ' פקודי) וז"ל: והטובל בשבת לא יסחטו השערות שלהם, אלא יציאו מטפחת גדולה המיוחדת לניגוב ויתנגבו צה ויקנחו צה פניהם וראשם. ואע"ג דע"י הקינוח נסחט השער, הוי סחיטה

^א ומרן זללה"ה סבר דמותר לנגב את השערות במגבת בשבת. ולח"א שתמה ממש"כ בבן איש חי (שנה ב' פ' פקודי אות ח') שלא לנגב בכח אלא לאט לאט בנחת עד שיכלעו המים במטפחת (ראה להלן). כתב מרן זללה"ה: חושבני שלא מסתבר כך (שולחן שלמה הע' י"ב).

^ב ומסיים ויש חסידים שאין מקנחים שערות הזקן, אלא מנפצים אותם בידם, ויניחו שתתנגב הלחלוחית מאליה. וכאשר שותה האדם מים עם שאר משקין, נכון להזהר בבלתי יסחוט שער השפה בידו, אלא יקנח במטפחת.

^ג וראה משנת השיעורים עמ' ע"ב-ע"ג.

***

הגרשו"א: מותר לרחוץ במים ולשפשף
שערות הראש והזקן

שו"ע סע' ט' "מותר לרחוץ פניו ידיו
ורגליו". ובמשנה ברורה (ס"ק כ"ה) כתב
דמותר לרחוץ שער ראשו וזקנו, אך שלא
יסחטם לאחר רחיצתו, ע"כ. וביאר הגאון
רבי שלמה זלמן אויערבאך ז"ל (שש"כ
פי"ד הע' א') דהא דהתירו לרחוץ פניו
ידיו ורגליו, לכאורה הוא דוקא כאשר אין
שם שערות, אבל לרחוץ את הלחיים
והסנטר כשיש לו זקן מסתבר שאסור,
מכיון שבשעת הרחיצה בהכרח שסוחט
להדיא מים מן הזקן ויחזור וירחוץ פניו
באותן מים שסחט, ואף שמדברי האשל

אברהם (שהזכרנו לעיל) נראה שהיה
נוהג שלא לרחוץ במקום השערות, וגם
בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' קנ"ז ס"ק
י"ד) כתוב דלדעת הרמב"ם צריך להזהר
כשרוחץ פניו, שלא ירחץ שער זקנו וידיו
דהוי שפשוף בשערות, דהעלה שם
דלדעת הרמב"ם יש סחיטה בשער
מדרבנן, עיי"ש.

מ"מ מפשטות הדברים נכמה מקומות
משמע שמותר לרחוץ במים, ולשפשף גם
את הראש והזקן. וכן נראה במשנ"צ ס"ק
כ"ה וכ"ח. ונראה הטעם, דהמשפסף את
השער סוחט כרגיל את המים לזד הגוף
פנימה ולא כלפי חוץ, ולכן צריך ליזהר רק
שלא יסחט בגמר הרחיצה.

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' עבודה זרה

- נא. רש"י ד"ה לבני ..... י-שז
- נא: הא כיצד עמהם דומיא דעליהם ..... יט-קטז
- היה שלה ושל אחרים נהנין מהן בין בטובה ובין שלא בטובה ..... ו-קלח
- ר"ע אומר וכו' עבודת כוכבי של עכו"ם אסורה מיד ושל ישראל עד שתיעבד .... מז-כו
- רש"י ד"ה נהנין ..... ו-קלח
- נב. היא גופה לא מיתסר' משמשיה מיבעיא ..... מז-כו
- ריתך כלי לעבודת כוכבים מהו וכו' טומאה ישנה קמבעיא ליה ..... ט-קצו
- נב: אבני המזבח ששקצו אנשי יון ..... ה-סב, ח-קעט, טז-לג, יח-קיד
- נג. רש"י ד"ה או שנפלה ..... טז-כו
- רש"י ד"ה או שנגבוה ..... טז-כו
- נד. אונס רחמנא פטריה ..... יח-עב
- והדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי דאפילו באונס ..... ט-שצד
- תוד"ה כגון ..... ט-שצד
- נד: חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה ..... יט-שנד
- הרי שבא על אשת חברו וכו' אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ..... ב-ב, יז-ח
- רש"י ד"ה למעוטי ..... יד-לח
- נה. דורכין עם העובד כוכבים בגת אבל לא בוצרין עמו ..... ח-כג
- רש"י ד"ה דורכין ..... ו-קלא
- נה: יין כיון שהתחיל להמשך עושה יין נסך ..... י-קט
- רש"י ד"ה אבל ..... ח-כג
- תוד"ה אבל ..... יח-קנה
- נו. שעושה פירותיו בטומאה ..... ה-רה
- תוד"ה שמותר ..... ה-רה, ח-כג
- נז. תינוק בן יומו הוא עושה יין נסך ..... יט-רח
- תוד"ה תינוק ..... יט-רח
- נז: תוד"ה לאפקי ..... י-קט, יט-קטז

ניצוצי הדף

עבודה זרה מ"ה ע"א

בתחתית ההר", ופירש"י שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם ההר כגיגית. ויש לחקור לפי מ"ש הרב העשל, דתבור וקרמל נפסלו משום שנעקרו ממקומם, וכל הר עבדו ע"ז ואין נעבד במחובר, ואלו שנעקרו נפסלו לא כן הר סיני. וכתבנו בענין בזה בקונטרסי' הקטן ראש דוד פ' ויצא, ע"ש. א"כ השתא קשה דהר סיני נמי נתלש ממקומו. וי"ל דשאני הר סיני דהואיל ואשתרי אשתרי.

ובזה אפשר לפרש מאמרם ז"ל למה תרצדון הרים גבנונים, תרצו דין עם סיני וכו' והוינן בה מה משפט הי"ל עם סיני. ועיין שם בראש דוד מה שפירשנו בענינונו בס"ד. ולפי האמור אפשר לומר דזהו הדין שהיה להם לתבור וקרמל דגם הר סיני נתלש, ותו אינו מחובר, וכמוהו כמזהם וכולם פסולין ומה נשתנה הר סיני לזכות. ויאמר ה' כולכם בעלי מומין דאיברא אתם פסולין דנעבד בתלוש פסול ודאי. אבל הר סיני חמד כבר לשבתו, "וירד ה' על הר סיני" והואיל ואשתרי אשתרי. וכפ"ז מה שבאור תבור וקרמל היה בעת שנתלש הר סיני. אמנם רז"ל במדרש אמר דהר סיני מעולם לא עבדו שם ע"ז, ודוק.

הר המורי נעקר בשעת מות וזרה
והי' על הר סיני

וליישב הענין נקדים מ"ש באגדת אליהו (פ"ד תענית בא"ד הר המוריה שמשם יראה יוצאה לעולם וכו'), הקשה מוהר"ש יפה על הרש"י והתוס', דפירשו בבבלי (תענית ט')

כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה
בידוע שיש שם ע"ז

"ויתיצבו בתחתית ההר". ובגמ' (שבת פח.) א"י, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם.

חנוכת התורה: ההר חמד לשבתו
שלא הי' נעבד לע"ז

וזה"ל בספה"ק חנוכת התורה (שמות ה') כתב, איתא במדרש (כ"ר צ"ט א', ועיין מגילה כט.) וזה לשונו, בשעה שבא הקב"ה ליתן את התורה על הר סיני, היו ההרים רצים ומדיינים אלו עם אלו וכו' תבור בא מבית אולם, וקרמל מאספמיא. זה אומר אני נקרא וכו' אמר הקב"ה, "למה תרצדון הרים וגו'" (תהלים סח:ז), למה אתם רצים ומדיינים כולכם הרים, אבל כולכם גבנונים - על כולכם נעשה עכו"ם על ראשיכם וכו' ע"ש.

וי"ש לפרש עפ"מ דאיתא (ע"ז מה.) אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, שהמחובר לא נאסר בנעבד. והנה כאן הואיל ונתלשו כמבואר דהיו נתלשו ממקומם, א"כ שוב אי אפשר ליתן התורה עליהם, דהא נעשו תלוש ונעבד אסור בתלוש. וזה הוא הפירוש אע"פ שכולכם הרים, כלומר ומחובר לא נאסר בנעבד, מ"מ השתא כולכם גבנונים דהרי עתה נעשו תלוש.

החיד"א: הרי סיני כיון דאישתרי אישתרי
ובם' פני דוד (פ' יתרו אות ו') עה"פ "ויתיצבו

בית ה' בראש ההרים" (ישעי' ג:ג) – אלו תבור וקרמל וסיני וציון. גם בילקוט ראובני (פ' יתרו) כתב בשם המדרש, דבשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה ובא למדבר כדי שתנתן התורה על מקום המעולה הזה כנזכר לעיל, וכלל ישראל ה' מתחת לזה, אבל משה רבינו ה' למעלה גם על הר המורי'.

מ"מ בילקוט שמעוני (פ' יתרו) "תחת ההר" (יט:יז), מלמד שנתלש ההר ממקומו וקרבו ועמדו תחת 'הר סיני', שנאמר "ותקרבון ותעמדון תחת ההר" עליהן נאמר בקבלה "יונתי בחגוי הסלע וגו'", כתוב בפירוש דמירי תחת הר סיני.

הר המורי' ה' טהור מע"ז שנעשה הר בשעת העקידה

והנה הר המורי' בעצמו אי' במדרש תנחומא (וירא פרק כ"ב) עה"פ "וירא את המקום מרחוק", והיאך נראה מרחוק, מלמד שמתחילה היה מקום עמוק, כיון שאמר הקב"ה לשרות שכינתו עליו ולעשות מקדש, אמר אין דרך מלך לשכון בעמק אלא במקום גבוה ומעלה ומיופה ונראה לכל. מיד רמו הקב"ה יתברך לסביבות העמק שיתקבצו ההרים למקום אחד לעשות מקום השכינה. לפיכך נקרא 'הר המוריה', שמיראתו של הקב"ה יתברך נעשה הר.

ביאר בשו"ת חתם סופר (ח"א או"ח סי' ר"ח), הנה הוא דברי תוס' (ע"ז מה.) דאמרינן כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה בידוע שיש שם ע"ז. וכתבו תוס', בירושלמי פריך מבית הבחירה, ומסיק עפ"י נביא נבנה שם. ומורי הגאון החסיד שבכהונה מו"ה נתן אדלר כ"ץ זצ"ל פירש עפ"י מדרש רבה פ' וירא "וירא את המקום מרחוק", שראוהו מקום ולא הר, והתפלל אברהם אבינו אין כבודו של מלך לשכון בעמק, ונעשה הר

וזה לשונו, עוד פירש רש"י ז"ל (ד"ה מורא לעובדי כוכבים) לישנא אחרינא הר המוריה הר סיני מורא לאומות העולם במתן תורה, דכתיב (תהלים עו:ט) "ארץ יראה ושקטה". גם התוס' (ד"ה הר) הביאו פירוש זה. לא הבינוני דבריהם, דבהדיא כתיב בדברי הימים בירושלים בהר המוריה בגוון ארנן היבوسی, והוא על כרחך מקום בית המקדש, לא סיני. ועיין שם שמאריך עוד בחוזק הקושיא והניח הדבר בתימה.

ולע"ד אין שום מהקושי' כלל, דלעולם הר המוריה הוא הר בארץ ישראל שנעקד שם יצחק. אך זה ההר המוריה שנעקד בו יצחק עקרו הקב"ה ממקומו בשעת מתן תורה, והביאו לסיני ועליו נתן התורה לישראל כאמרם ז"ל (ילקוט ראובני).

ובזה אתי שפיר מה שפירשו רש"י והתוספות ז"ל הר המוריה הר סיני מורא לאומות העולם במתן תורה, דכתיב "ארץ יראה ושקטה" וכו' לפי שהביא הקב"ה להר המוריה בסיני לתת תורה עליו, ואח"כ החזיר הר המוריה למקומו. אמנם כיון שניתן התורה עליו, נקרא הר המוריה הר סיני כמדובר. ובדאי דמאמר זה לא בא ליד הרב ז"ל, או בא ושכח ולכך הניח הדבר בתימה, עכ"ד. ועיין בהקדמה להסמיכת חכמים.

ולפ"ז יש לחקור במה שכתב האם מה שכתב 'ויתיצבו בתחתית ההר' בשעת מתן תורה, אולי דקאי על הר המוריה. כמבואר במדרש תהלים (ס"ט) וז"ל: סיני מהיכן בא, אמר ר' יוסי מהר המוריה נתלש כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו. אמר הקב"ה, הואיל ויצחק אביהם נעקד עליו, נאה לבניו לקבל עליו את התורה. ומנין שעתידי לחזור למקומו, שנא' "נכון יהיה הר

הי' בקבלת התורה בהר הנתלש, וממילא היו צריכין כבר לרחמים. או אפילו שעמדו על הר סיני, מ"מ אפילו שלא נתלש ונשאר במקומו, אבל אי נימא דעבדו שם הגוים כבר אינו נקי לגמרי.

קדושת המקום לקבלת התורה

ובמו שסיפר כ"ק אאדמו"ר הגה"ק זי"ע שפעם אחת אירע דבר נורא ומבהיל שאיש אחד מת, ולאחר מותו בא בחלום לבנו ואמר לו שימיר את דת ישראל בדת האומות, ולא השגיח הבן כלל בחלום זה, כי דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. אבל חלום זה עצמו נשנה ונשתלש אליו פעמים רבות, ובכל עת שהי' ישן בא אליו אביו בפחד ובהלה למה אינו ממיר את דתו ח"ו. והפחדים הלכו ונתגדלו אצלו עד שלא הי' אפשר לו לילך לישן, כי ידע בביורר שמיד בנפול עליו חבלי שינה תיכף יבהלוהו רעיונותיו בחלום רע ועשתונות רעים ומרים, ולכן היה הלון ודל סר וזעף.

והאיש ההוא מקרובי הגר"א מווילנא, וילך אל הגר"א ויספר לפניו את חלומו. אכן הגר"א לא פנה אל חלומותיו ואל דבריו ולא השיב לו מאומה, ולב האיש ההוא הסתער בקרבו מאימה ופחד ולא ידע לשות עצות בנפשו.

ויהי בשמעו את שמעו הטוב של הרב הצדיק הקדוש רבינו הרבי ר' זושא זי"ע ועכ"א כי דבריו נשמעים בשמים ממעל, וגדול שמו בקדושה ובטהרה, גמר אומר ליסע אליו ולשאול עצתו בזה. ויהי בבואו אל רבינו אמר לו הרב שלום לך אל תירא, רק דע כי בתוך קבר אביך נמצא תמונת שתי וערב, אשר השליכו שמה בשגגה על הגולל והדופק שני חתיכות עצים שהיו מחוברים באמצעותם - אחד לארכו של קבר ואחד

"אשר יאמר היום בהר ה' יראה" יע"ש. נמצא קודם שניתן הארץ לאברהם אבינו ע"ה היה עמק ולא העמידו שם ע"ז, וכשנעשה הר שוב כבר הוחזק ארץ ישראל לאברהם ולא יכלו לאסור אותו ההר. ואמר שעל זה נצטער דהע"ה "אם אתן שנת לעיני לעפפעי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב" (תהלים קלב:ד-ה). פירוש, כי ידע כל ההרים בחזקת ע"ז ונאסרים לגבוה, וע"כ צריך למצוא מקום לה' שאינו הר אלא מקום, ואיך יהי' זה משכנות לאביר יעקב, הא אין כבודו לשכון בעמק. עד שבא נביא וגילה הסוד איזה הר הי' בתחילה עמק ונעשה הר, והיינו דירושלמי עפ"י נביא נבנה.

במדרש (ב"ר י"ד ז') הובא, רבי הונא אמר, 'עפר' זכר, 'אדמה' נקבה, היוצר הזה מביא עפר זכר ואדמה נקבה כדי שיהיו כליו בריאין. וראיתי מבארים שהכוונה היינו שגם בדוממים יש זכר ונקבה. וזהו ההבדל בין 'הרים' ל'גבעות', שהרים הם זכרים, ולכן יבואו ביו"ד מ"ם בסוף, וגבעות בוי"ו תי"ו בסוף סימן לנקבות. וראה בגמ' (ר"ה יא.) "מדלג על ההרים בזכות אבות, מקפץ על הגבעות בזכות אמהות. ומובן עפ"י מה שאמרנו, כל מה שברא הקב"ה בעולמו ברא כנגדו - ברא הרים ברא גבעות, והיינו 'כנגדו'.

[ולענ"ד יש לפרש בזה "רוממו ה' א' והשתחוו להדם רגליו קדוש הוא" (תהלים צט:ה), ובפעם הב' "רוממו ה"א והשתחו להר קדשו כי קדוש ה' אלקינו" (שם:ט), והכוונה להדרם רגליו בלי הר ואח"כ להר קדשו, וק"ל].

ולכן דוקא למשה רבינו לו אמר הקב"ה "אנכי ה' אלקיך", שהי' שם על הר המורי' הר שנעשה ונבנה לשמה. אבל בני ישראל

ובגמ' (קידושין מא.) דור הנאה מן הלץ בכדי להתרחק אף ממקומו ורשותו. וביאר כ"ק אאדמור' צוקל"ה בחידושי המשנה שם, דור הנאה ממנו. ולכאורה למה ליה לדור הנאה ממנו, לא ישב אצלו דהוי בכלל איתור. ונראה לפ"מ שאמר הרבי רבי שמעלקא צללה"ה [או המגיד ממעזריטש או מהרה"ק ר"ר מיכל'ה זי"ע או מהרה"ק ר"ר זושא זי"ע] אהא שאמרו (אבות פ"ג מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה הרי זה מושב לצים, והול"ל 'הרי הם לצים'. ופי' ז"ל דהיתכן ששני תלמידי חכמים יושבין ואין ביניהם דברי תורה, ע"כ שישבו שם לצים באותו מקום. וכיון דרוח המקום גורם אין ביניהם ד"ת.

ואול' זה כוונת המשנה, משה קיבל תורה מסיני, והק' שהיל"ל שקיבל מהקב"ה. אמנם אצל משה רבינו ה' חילוק גדול, שהי' על ההר וקיבל התורה בלי כפי' ובבהירות גדולה מהר המורי'. וזהו שקיבל התורה מהר סיני ולא מתחתיו, ובאופן זה מסרה ליהושע.

סוד היום טוב של חמשה עשר באב

השבוע חל ט"ו באב, ואיתא במשנה (תענית פ"ד מ"ח) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. ומבאר הבני יששכר (מאמרי חודש אב מאמר ד') מהו היום טוב הגדול ביום זה. דהנה בכ"ה באלול היה התחלת בריאת העולם (ילקוט'ש במדבר תשפ"ב), והגם שהאדם נברא רק ביום השישי, שהוא א' בתשרי, אך מ"מ ישראל עלו במחשבה תחילה מיד ביום הראשון.

וחנה אמרו רז"ל (סוטה ב.) ארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזין בריקע בת פלוני לפלוני. וכדוגמא הזו, ארבעים יום קודם

לרחבו כתבנית הידוע. לכן תמהר ותסע לביתך ותחפור שם בקבר ותוציא את חתיכות העצים הללו משם, ושוב לא תדע רע וחלומך לא יבהלך.

וימהר האיש לביתו וישב ויחפור בקבר אביו וימצא כי כנים דברי הרב, כי באמת היה מונח שם עצים בתמונה זו. וימהר ויסיר המכשלה הזאת משם, ומאז והלאה שינתו ערבה עליו, איך חלום ואין פגע רע.

ויחי כאשר נתפרסם הדבר הזה בעיר ובסביבות, והקול נשמע גם בבית הגר"א, ובשמעו דברי דבר פלא הזאת בשם הרב הקדוש ר' זושא, ענה הגר"א ואמר הנה עיקר עצה זו אמיתית הוא, ויש למצוא רמז לזה באיזה מקום בירושלמי. אבל תמיהני על הרב הזה, שכפי הנשמע אינו בר אוריין, ומאין הוא יודע מדברי הירושלמי הזה ליקח משם דבר זה.

ונתגלגלו הדברים ובאו עד הרבי ר' זושא בעצמו. ופתח פיו הקדוש ואמר, אמת שזושא הוא עם הארץ ואינו יודע בירושלמי כלום. אבל זושא לקח את הדבר הזה מן אותו המקום שמשם לקח הירושלמי עצמו את הדבר הזה. (בוצינא קדישא, שמעתי מהחסיד מוהר"ם יאנאווער)

זה עיקר עבודת בני ישראל אחר הכפיה, כי ע"י שנתלש ההר ממקומו נחלש קדושתו, ומזה בעצם ה' הכרח להביא הר המוריה לשם לתת התורה, ונתדבקו ונתבטל ההר סיני להר המורי', מ"מ משם התחיל כל הנסיונות. ואפילו אי נימא דאישתרי, מ"מ מה שנעבד כבר גם אסור לגבוה, והמקום גרם שיכשלו אח"כ בחטא הידוע. ועל זה נאמר "מה אנוש כי תזכרנו" (תהלים ח:ה), דהיינו דור אנוש שעל ידיהם עבדו ע"ז בכל הר וגבעה.

את האדם, גילה דעתו הקדושה להמלאכים, והם קיטרגו ואמרו "מה אנוש כי תזכרנו" (תהלים ח:ה). כמו שפירש"י לגבי המבול (בראשית ו:יז) שהשי"ת אמר הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר "מה אנוש כי תזכרנו".

ואיתא במדרש (עי' בראשית רבתי פ' ויצא) שהשי"ת שיתק את קטרוג המלאכים ע"י שהראה להם את הצדיקים, ואמר להם דין אהניא לי - בשבילם אני רוצה לברוא את האדם בעולם.

ועפ"ז אמר הרה"ק מצאנו זי"ע, שבכל שנה ביום הדין בראש השנה מתעורר שוב דבר זה, שהמלאכים מקטרגים "מה אנוש כי תזכרנו" - הרי האנשים חוטאים וחוטאים. והשי"ת מראה להם את הצדיקים שיש בעולם, ואומר להם, דין אהניא לי. נמצא, שכל קיום העולם בשנה החדשה הוא רק בזכות הצדיקים שישנם בעולם.

וע"פ דברי האור החיים הק' הנ"ל נמצא שכעין זה הוא בכל שבת, שכמעט נגזר על העולם להתמוטט, אך ע"י שיש שומרי שבת בעולם, הם מקיימים את העולם. נמצא שכל שבת הוא בבחינת ראש השנה. ובכן, כמו שבראש השנה אפשר לפעול שנה טובה ומתוקה, כך בכל שבת אפשר לפעול שבוע טוב עם כל ההשפעות טובות.

וזהו דאיתא בזוהר הק' (ח"ב פח). כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין. והוא מרמז בהתייבות כב"ד שב"ת, כי הוא ר"ת כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין.

כל שבת הוא בחינת חתונה

והנה איתא בקדושת לוי (ליקוטים), דלכך החתן בוכה בשעת החופה, כי הנשמה

כ"ה אלול, הוא יום ט"ו באב, עלו ישראל במחשבה להתחתן כביכול במלך הכבוד. וע"י עליית מחשבתם כביכול נתהווה בריאת עולם, ולכן לא היו ימים טובים כחמשה עשר באב.

כל שבת הוא בחינת יום הדין

והנה ידוע דברי האור החיים הק' לגבי מצות השבת (בראשית ב:ג) וזלה"ק: מצינו כי הקב"ה גילה הדבר, במה שאמר בעשרת הדברות "כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו'" (שמות כ"א). הרי גילה כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים, לטעם הנודע לו, גם ידוע לידועי אמת. ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה', ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים, וכן על זה הדרך. וזולת זה היום, היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו. וצריך ה' להכינו פעם ב', ובאמצעות שבת העולם עומד וכו'.

ולך לדעת, כי מיום ברא אלקים אדם, לא חסר העולם דבר המעמיד - צדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אדם שומר שבת היה עליו השלום (שוח"ט צ"ב), ואחריו קם שת בנו כי הוא היה צדיק גמור, ואחריו כמה צדיקים, וכשזה נופל כבר בא השמש שומר שבת מתושלח וכו' נח שם אברהם וכו' ומשם לא פסקה שמירת שבת מישראל, ואפילו במצרים היו שומרי שבתות כמאמרם ז"ל (ש"ר פ"א), ונכון. עכ"ל.

נמצא שכל שבת הוא בחינת יום הדין אם העולם ימשיך להתקיים ששת ימים נוספים. והכל תלוי בכלל ישראל ע"י שהם שומרים את השבת, הם מקיימים את העולם לעוד ששת ימים.

והנה ידוע, דכשעלה ברצון השי"ת לברוא

האבות להשתתף בהסעודות, כי כאמור כל שבת הוא בחינת יום הדין, צריכים לקיים את העולם ששת ימים נוספים, ולכן באים האבות לעורר זכותם. וכמו כן אומרים בשבת 'לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה', כי כל שבת הוא כמו חתונה.

השי"ת מסתכל רק על הטוב

שעתידים בני ישראל לעשות ולא על הרע

ולבן יש שני טעמים למצות השבת - זכר למעשה בראשית, וזכר ליציאת מצרים. כי היות שכל שבת הוא בחינת יום הדין, אנו צריכים רחמים גדולים שהשי"ת יסתכל רק על הטוב שיש בכלל ישראל, שיש בהם שומרי שבת ובזכותם יתקיים העולם, ולא יסתכל חלילה על הרע שיש בכלל ישראל, שיש ביניהם מחללי שבתות רח"ל.

ודבר זה היה גם במעשה בראשית, שהשי"ת הראה להמלאכים את הטוב שבכלל ישראל - את הצדיקים, ואמר 'דין אהניא לי'. וגם ביציאת מצרים, שהשי"ת הראה על הטוב שבכלל ישראל, שהם הולכים לקבל את התורה, ולא על הרע שבהם שהולכים לעשות העגל, ובזכות זה הוציאם ממצרים. ולכן מזכירים בכל שבת שני הענינים הללו - של מעשה בראשית ושל יציאת מצרים, כדי שבכל שבת יסתכל השי"ת רק על הטוב שבכלל ישראל, ובזכות זה יקיים את העולם ששת ימים נוספים.

וענין זה שהשי"ת מסתכל רק על הטוב שבכלל ישראל, מבואר בארוכה בפרשת דרכים (דרוש הרביעי), וזה לשונו: שבכלל רחמיו וחסדיו יתברך שהוא מתנהג עם בריותיו הוא זה, שאם עתידים להיות צדיקים, הוא מסתכל בעתיד ומטיב עמהם. אך אם עתידים לחטוא, אינו מסתכל במה שעתידים לחטוא, ואינו דן את האדם אלא

כשבאה לזה העולם יש לה צער על אשר ניתנה מעולם החרדה וששון ושמחה, על זה העולם. ולכן האדם בשעה שיוצא מבטן אמו הוא בוכה, כי הנשמה בוכה על ביאתה על זה העולם. לכן בוכה החתן בשעת חופתו מחמת שהנשמות העתידים לבוא ממנו הם מעוררים אותו, ועי"ז בוכה.

ויש להבין, מה הפשט שהנשמות העתידים לבוא ממנו מעוררים אותו לבכות, הרי עוד לא נבראו. והביאור בזה כנ"ל, כי החתונה הוא בבחינת בריאת עולם חדש, כי כל אדם הוא עולם מלא, והחתן בורא את עולמו הפרטי ע"י נישואיו. ולכן כשם שבבריאת העולם הכללי, הראה השי"ת להמלאכים את הצדיקים שעתידים להיות בעולם, להראות עליהם - דין אהניא לי, כך כשהחתן בורא את עולמו הפרטי, הוא צריך זכותים לזה, ומראה השי"ת על בניו ונכדיו הצדיקים שעתידים לצאת ממנו - דין אהניא לי.

ומזה הטעם באים גם האבות והזקנים של החתן מהעולם העליון בשעת החופה כידוע, כדי לעורר בזה את זכותם. וכמו שפירש"י (כתובות ח. ד"ה שמח תשמח) לבאר נוסח הברכה שאומרים בשבע ברכות 'שהכל ברא לכבודו', שהוא לאסיפת העם הנאספים בחתונה לגמול חסד. ואמר על זה הרה"ק מבעלזא, שהכוונה הוא גם על האבות והזקנים מהעולם העליון הנאספים וכאים להחתונה, ולכבודם מברכים 'שהכל ברא לכבודו'.

נמצא, שחתונה, ושבת, וראש השנה, כולם הם בחינה אחת - בחינת יום הדין. ולכן גם בראש השנה מזכירים זכות אבות כדי שהם יעוררו את זכותם ויגינו בעדינו, שנזכה לשנה טובה ומבורכת. והיסוד ושורש העבודה כותב, שבכל סעודת שבת באים

וכמו שפירשו צדיקים את מאמר הגמרא (ב"מ י.) דבנפילה ניחא ליה דנקני, שזה קאי על ה'יצה"ר, שניחא ליה לקנות את האדם ברשתו ע"י שגורם לו נפילה, ועי"ז הוא מרגיש את עצמו כאיש מלא עוונות ופשעים, ומתייאש.

אבל באמת יש לנו ללכת בדרכיו של השי"ת, שמסתכל רק על הטוב של כלל ישראל. והגם שידוע שאפילו בעתיד אנו עומדים לחטוא חלילה, מ"מ מסתכל השי"ת רק על הטוב שאנו עתידים לעשות, ולא על הרע שבעבר ובהווה ובעתיד. וגם אנו צריכים ללכת בדרכי השי"ת, להסתכל רק על הטוב שבנו ולא על הרע. וזהו דאיתא במשנה (אבות פ"א מ"ו) והוי דן את כל האדם לכף זכות - 'כל האדם', הכוונה, גם על עצם האדם, שגם את עצמו ידון לכף זכות, ויראה רק את הזכות שבו ולא את הרע שבעבר ובעתיד, וכמאמר החכם (פלא יועץ ערך דאגה), העבר אינן, העתיד עדיין, דאגה מנין.

סוד הפארפ"ל צימעס והמעהר"ן צימע"ס שאוכלים כליל שבת

ולבן אוכלים כליל שבת 'פארפ"ל', כי הוא מלשון 'פארפאלען', וזה מרמז להנ"ל שמה שהיה היה, פארפאלען, והעיקר הוא שמכאן ואילך יהיה טוב. והנה כליל שבת אוכלים שני סוגי צימע"ס - מעהר"ן צימע"ס, ופארפ"ל צימע"ס. והמנהג אצל אדמורי"י באכזב הוא, שמעלין אותם יחד על שולחן השבת בשני קעדות המונחות על גבי טס גדולה, ומדקדקים שהמעהר"ן צימע"ס יהיו מונחין בצד ימין, והפארפ"ל צימע"ס יהיו מצד שמאל.

וביארנו זקני החסידים הטעם בזה, כי הר"ת של מעהר"ן צימע"ס ופארפ"ל צימע"ס רומזים לשם הוי"ה בא"ת ב"ש. שהאותיות

בשעתו. והיינו דכתיב (איוב יא:יא) "וירא און ולא יתבונן", דדוקא און לא יתבונן, אבל מה שעתידים להטיב יתבונן.

ומשום הכי נסתכל במה שעתידין לקבל את התורה וגאלם, ולא נסתכל במה שעתידין לחטוא במדבר, לפי שלהרע אינו דן את האדם אלא בשעתו. וראיית הדבר מבואר במדרשו של רשב"י, בא וראה כיצד מתנהג הקב"ה עם בריותיו. בשעה שצופה שעתידים לעשות רצונו הוא מטיב עמהם, ובשעה שצופה שעתידים לחטוא אינו מעניש אותם, היינו דכתיב "וירא און ולא יתבונן", ע"כ.

וזהו כוונתם בשמות רבה (א' מ"ב) "וירא אלקים", אמר ריש לקיש, שראה שעתידין להמרות על ים סוף, דכתיב (תהלים קו:ז) "וימרו על ים בים סוף". "וידע אלקים", שהם עתידים לומר (שמות טו:ב) "זה קלי". ר' יהושע בן לוי אמר, ראה שעתידין לומר (לב:ד) "אלה אלהיך ישראל". "וידע אלקים" שעתידין להקדים נעשה לנשמע, ע"כ.

נראה שכוונת המאמר הוא עם מה שכתבנו, שבא להודיע כמה הם חסדי ה'. דמלבד שכבר כתבנו, שה' משגיח על הטוב שעתידין לעשות ומטיב עמהם, ואינו משגיח על הרע שעתידין לעשות להרע עמהם. עוד הפליא חסדו, שאם רואה שעתידין להרע ולהטיב, מטיב עמהם בשביל מה שעתידין להטיב, ואינו נמנע מלהטיב בשביל מה שעתידין להרע, מאחר שעתידין ג"כ להטיב. ע"כ מהפרשת דרכים.

על האדם ללכת בדרכי השי"ת להסתכל רק על הטוב ולא על הרע

והנה כתוב (דברים כח:ט) "והלכת בדרכיו", יש לנו לילך בדרכי השי"ת להסתכל רק על הטוב, שבעבר ובהווה ובעתיד, ולא על הרע.

משא"ב המחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, כי עדיין יש להאדם הבחירה, ויכול לבחור בטוב ולא לעשות מחשבתו הרעה. ומטעם זה אין הקב"ה מתייחס למה שעתידיים ישראל לעשות הרע בעתיד, כי עדיין יש בידם הבחירה לבחור בטוב ולא לעשות המעשים הרעים בעתיד.

סוד ובחרת בחיים – למען תחיה

ובאמור, יש על האדם ללכת בדרכי השי"ת, וגם הוא לא יראה בעתיד רק את הטוב ולא את הרע. וזהו מה שנאמר (דברים ל:טו-ט) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וגו' החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך".

ובך הוא פירוש הפסוקים, דכשהאדם מתבונן בהעתיד שלו, אם הוא מתבונן על הטוב שהוא הולך לעשות, יחשוב שעוד הולך לחיות שנים רבות, הוא וזרעו, ויוכל לעשות הרבה דברים טובים. אבל כשמתבונן בהרע שהולך ח"ו לעשות, אזי יחשוב שהוא כבר הולך למות, ולא יוכל ח"ו להיכשל עוד בעבירות.

וזהו 'את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע', דכשמתבוננים 'את הטוב' שהולך לעשות לעתיד, אזי יחשוב 'את החיים', שהוא הולך לחיות עוד שנים רבות. אבל כשמתבונן 'את הרע' שהולך לעשות לעתיד, אזי יחשוב 'את המות', שהוא הולך כבר למות, ולא יוכל לעשות ח"ו רע.

וזהו שהפסוק מסיים, "החיים והמות נתתי לפניך", שנתתי לפניך שתי דרכים אין לחשוב, או שאתה הולך לחיות עוד שנים רבות, או שאתה הולך כבר למות, "ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". היינו, שתבחר לחשוב על הטוב שאתה הולך

י"ה הוא בא"ת ב"ש - מ"צ, והאותיות ו"ה הוא בא"ת ב"ש - פ"צ. **מַעַהרִי"ן** צִימַע"ס הוא הר"ת של מ"צ - י"ה, ופֶּאֶרְפִּי"ל צִימַע"ס הוא הר"ת של פ"צ - ו"ה. ועל כן נוהגים שיהיו מסודרים כנ"ל, כדי שיעלה צירוף השם כסדרו, קודם מ"צ - מַעַהרִי"ן צִימַע"ס בימין, ואח"כ פ"צ - פֶּאֶרְפִּי"ל צִימַע"ס בשמאל.

ואכן יש נוהגים לאכול מקודם המעַהרִי"ן צִימַע"ס, ואח"כ את הפֶּאֶרְפִּי"ל צִימַע"ס, כי המעַהרִי"ן הוא מלשון 'מַעַהר' - יותר, וזה מרמז לעשה טוב, ואילו הפֶּאֶרְפִּי"ל מורה על פֶּאֶרְפֶּלֶן, וזה מרמז לסור מרע.

ולכן יש להקדים את אכילת המעַהרִי"ן, לרמז על מה שנתבאר לעיל, שאין לחשוב מהסור מרע, מהעבירות שעשו בעבר, רק מה שהיה היה, והעיקר הוא שמעתה ואילך יעסוק בעשה טוב. ולכן מקודם יש לאכול את המעַהרִי"ן המורה על עשה טוב, ואח"כ יאכל הפֶּאֶרְפִּי"ל המורה על סור מרע, כי ע"י שעוסקים בעשה טוב, ממילא כבר סרים מהרע. אמנם יש נוהגים להיפך, שמקודם אוכלים הפֶּאֶרְפִּי"ל - סור מרע, ואח"כ את המעַהרִי"ן - עשה טוב, כפי סדר הכתוב בפסוק (תהלים לד:טו) "סור מרע ועשה טוב".

הטוב הוא עצם המהות של כלל ישראל

והמַעַם שאכן השי"ת מסתכל רק על הטוב שעתידיים ישראל לעשות, ולא על הרעה. כי הטוב הוא עצם המהות של כלל ישראל, ולכן רק מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ולא מחשבה רעה (קידושין מ.). וכתב המהרש"א (תענית ח:) דלא רק מעת שנעשה המעשה הטוב, מצרף גם המחשבה טובה, רק כבר מיום המחשבה בלב לעשות הטוב, כבר מצרפו השי"ת למעשה, כי הטוב הוא עצם המהות של כלל ישראל.

להרגיז את היצר טוב על היצר הרע, שלא להיכשל בהעבירה אפילו פעם אחת. אך כל זה מוטב אם ניצחו ולא נכשל, אבל אם לא ניצחו, רק נכשל בהעבירה כמה פעמים, אזי מתגבר עליו התאוה עד מאד, לאכול עוד ועוד, ואז הוא כבר מוכרח להשתמש עם העצה האחרונה של יזכיר לו יום המיתה, וממילא לא יחשוב שהוא רוצה לעבור העבירה עוד ועוד בימים הבאים, כי מי יאמר שמחר עוד יחיה.

וזהו מה שנתבאר מקודם, דכשחושב על העבירות שרוצה לעשות לעתיד, אז צריך לחשוב מיום המיתה, ואת המות - ואת הרע. אבל כשחושב על המצוות שהולך לעשות לעתיד, אז יחשוב שהוא זורע עוד הולכים לחיות שנים מרובות.

סוד היום טוב של חמשה עשר באב

וזהו סוד היו"ט של חמשה עשר באב, כמו שאמרו בגמרא (ב"ב קכא:): שאחד הטעמים הוא, כי הוא היום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה. והנה אם היו חושבים על הרע שלעתיד, שכלל ישראל הולכים לחטוא, ויצטרכו להביא קרבנות חטאת ואשם על המערכה, בודאי לא היה יוצא מזה יום טוב. רק מוכח מכאן, שלגבי העתיד יש לחשוב רק על חלק הטוב, שכלל ישראל עתידים להקריב עולות ושלמים, וממילא היה שמחה גדולה ביום שפסקו לכרות עצים למערכה.

והנה איתא במשנה (תענית פ"ד מ"ח) על חמשה עשר באב, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים. ומה היו אומרות, בחור, שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה.

לעשות בעתיד, כדי שתוכל לבחור בחיים, לחשוב שעוד תחיה שנים רבות - 'למען תחיה אתה וזרעך'.

וזהו מה שאמרו בגמרא (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה. אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע. אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה.

וקשה, אם העצה של יזכור לו יום המיתה, הוא עצה הכי טובה, אם כן למה לא יזכיר לו מיד בראשונה דבר זה, ולמה הוא רק העצה האחרונה. והביאור בזה עפ"מ דאיתא במדרש (ב"ר י"ט י"ב) דכשהשי"ת שאל את אדם הראשון למה אכל מהעץ הדעת, ענה 'אכלתי ואוכל עוד'. והוא לכאורה פליאה נשגבה, איך יתכן שאדם הראשון העיז פנים כל כך, לומר בוודאות שהוא הולך להיכשל ולאכול עוד.

והביאור בזה, דכוונת אדם הראשון היה כך, לפני שטעמתי מעץ הדעת, לא היה לי כל כך נסיון לאכול מעץ זה, ובקל הייתי יכול לשמור את עצמי שלא לעבור על מצוותך. אבל עתה שטעמתי כבר מעץ הדעת, וראיתי עד כמה טוב הוא, מעתה התגבר בי התאוה עד מאד, לאכול עוד עוד.

וזהו מה שאמר 'אכלתי - ואוכל עוד', מפני שאכלתי פעם אחת, נתגבר בי התאוה והנסיון עד מאד, לאכול עוד ועוד. ואמר לו השי"ת, שנגזר עלי מיתה. והיינו, שזה העצה נגד התאוה הזאת לאכול עוד ועוד, להזכיר לו יום המיתה, וממילא מה לי לחשוב על האכילה של מחרת, אולי מחר כבר לא אהיה בין החיים.

וזהו כוונת הגמרא, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. היינו, לפני שהוא נופל ברשת היצר הרע, להתאוות לעשות עוד ועוד עבירות, הנסיון קל ביותר, ובקל יכול

הנ"ל, ותירץ לפי דרכו בקודש. אמנם כשחזר לביתו, נזכר דקושיא זו לאו חדתא, וכבר נשאל כעין זה בספר חסידים (סי' קנ"ו), וזה לשונו:

ואם תראה שלשה דורות ולמעלה זה אחר זה כולם תלמידי חכמים, ואח"כ זרעם עמי הארץ, לא תאמר דברי חכמים בטלים, שאמרו "לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרעך זרעך וגו'" שוב לא יפסוק התורה מהם. שהרי נתחתנו במשפחה שאין דינם להיות עמהם תלמידי חכמים, ואמרו חכמים, רוב בנים דומים לאחי האם, לכך בניהם עמי הארץ.

כיוצא [בזה] ליראי אלקים וחסידים, שנאמר (קהלת ד:יב) "והחוט המשולש לא במהרה ינתק". ואם תראה בדור רביעי שפוסק יראי השם וחסידים, בידוע שהתחתנו במי שאין דינם להתחתן, כגון שאינו ירא שמים וחסיד, ולפיכך אותו הדור כך. לפיכך יתחנן אדם על עצמו ועל זרעו ועל זרע זרעו בכל יום, לזווגם בזיווג יראת שמים עם תורה וגמילות חסדים, כי על שלשתן נאמר "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" כו', עיי"ש עוד.

הנה מבואר, דכבר הרגיש בקושיא זו, ותירץ, דבאמת מצד הדין היה ראוי שלא תמוש ממנו לעולם. אלא שגרם החטא, שנשא והתחתן במי שאין ראוי לו להתחתן. ועפ"ז אתי שפיר, דהגם שכולנו זרע קודש, בני אברהם יצחק ויעקב והשבטים אחריהם, שהיו כולם קדושים ותלמידי חכמים, מ"מ אם נשאו והתחתנו שוב באינו הגון לו, נעשו עמי הארץ. ועיי"ש עוד באריכות בתשובת אאמו"ר הגה"ק זי"ע.

ויתבן, דזהו מה שנאמר (דברים לג:ד) "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב". ואמרו

קישור המצוה האחרונה של התרי"ג מצוות עם המצוה הראשונה

והוא דבר בעתו מה טוב - היום סיימו במסגרת 'מצוה יומית' את התרי"ג מצוות. המצוה האחרונה הוא מצוות כתיבת ספר תורה, והמצוה הראשונה הוא מצוות פריה ורבייה, שזהו ענינו של ט"ו באב - עשיית שידוכים כדי שיוכלו לקיים מצוות פריה ורבייה.

והנה יש ענין לקשר המצוה האחרונה של התרי"ג מצוות, מצות כתיבת ספר תורה, עם המצוה הראשונה, מצוות פריה ורבייה. ואפשר לומר כזה, דהנה איתא בגמרא (ב"מ פה.), אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן, כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר (ישעי' נט:כא) "ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם". מאי אמר ה', אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה. מאי 'מעתה ועד עולם', אמר רבי ירמיה, מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

ומובא, שמרן החפץ חיים זי"ע נשאל על זה, שהלוא כולנו בני אברהם יצחק ויעקב, שהם שלשה דורות של תלמידי חכמים, וא"כ איך יתכן שיש כאלה שהתורה פוסקת מזרעם. ותירץ החפץ חיים, דאמנם התורה מחזרת על אכסניא שלה, אבל זהו דוקא באכסניא שנותנין לה להכנס, אבל אם נועלים בפניה בכח את הדלת, אין התורה נכנסת ונשארת בחוץ ...

והנה יש תשובה שכ"ק אאמו"ר הגה"ק זי"ע כותב לה'לב שמחה' מגור זי"ע (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' ר"ג), וכותב לו, שכשביקר בירושלים בביתו נאווה קודש, הזכיר הלב שמחה קושיית החפץ חיים

השידוכים שנעשים ביום זה, כי חושבים רק טוב, וממילא נעשה באמת רק טוב.

כמו שאמר כ"ק הגה"ק אאמו"ר זי"ע בשם הצמח צדק: תחשוב טוב - יהיה טוב. וזהו מה שנאמר (בראשית לב:יג) "ואתה אמרת היטב איטיב עמך", והכי פירושו, 'אתה אמרת', אם אתה אומר וחושב שיהיה 'היטיב', אומר השי"ת, 'איטיב עמך', יהיה לך באמת רק טוב.

וזהו מה שאומרים בליל שבת (כפיוט לכה דודי) 'ישיש עליך אלקיך כמו שחשבת על כלה'. פירוש, כמו שבשמחת החתונה של חתן וכלה יש שמחה גדולה, משובח חתן על כלה, כי חושבים שיהיה טוב, ולא חוששים אולי יהיה ח"ו בעיות בשלום בית וכדו'. כך אנו מבקשים מהשי"ת 'ישיש עליך אלקיך', שהשי"ת יביא הגאולה, ואל יחשוש כביכול שנהיה רעים וחטאים לה', רק יסתכל רק על הטוב שאנחנו עתידים לעשות.

מחמשה עשר באב יש להתחיל עבודת התשובה של הימים הנוראים

מחמשה עשר באב ואילך, כבר צריכים להתפלל על כתיבה וחתומה טובה, כמו שאיתא בשער יששכר, ד'חמשה עשר באב' הוא בגימטריא 'כתיבה וחתומה טובה'. וכמו כן כבר צריכים להתחיל בעבודת התשובה, כמו שאמרו צדיקים על מה שאמרו בגמרא (ברכות סא.) אחורי ארי ולא אחורי אשה. דהנה המזל של חודש אב הוא 'ארי', והמזל של חודש אלול הוא 'בתולה'. וזהו 'אחורי ארי', שיש להתחיל לעשות תשובה כבר בסוף חודש אב - מזל ארי, ולא אחורי אשה, היינו, שלא יחכו עם התשובה עד סוף חודש אלול - מזל בתולה.

והפני מנחם זי"ע אמר, שזהו כוונת הגמרא (ברכות ח:) ואל תעברו אחורי בית הכנסת

ז"ל (פסחים מט:), אל תקרי 'מורשה' אלא 'מאורסה'. ואפשר לומר דכך הוא פירוש הכתוב, 'תורה צוה לנו משה', מי שלומד הוא ובנו ובן בנו, התורה נעשה לו 'מורשה', התורה עובר בירושה לזרעו לעולם. אמנם אם תראה, 'אל תקרי מורשה', שלא נתקיים דבר זה, והתורה לא עברה בירושה, זהו סימן מובהק 'תקרי מאורסה', שהיה איזה פגם בהאירוסין, שהתחתנו במי שאינו הגון לו, והיות שהבנים דומים לאחי האם, לכן לא עברה התורה בירושה להם.

וזהו השייכות בין המצוה האחרונה (דברים לא:יט) "ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם", עם המצוה הראשונה של פריה ורביה. שכדי שהתורה יהיה 'שימה בפיהם', שיעבור התורה בירושה מדור לדור, הוא דוקא ע"י מצות פריה ורביה, הבאה ע"י הנישואין, שיראו להתחתן דוקא במי שהגון לו, ואז יתקיים בו ההבטחה שלא תמוש התורה ממנו ומזרעו עד עולם, ותמיד יהיה אצלו ואצל זרעו 'שימה בפיהם'.

אם חושבים טוב זוכים לטוב

ואכן בשמחת החתונה רואים היסוד שנתבאר לעיל, שיש להסתכל רק על הטוב שיהיה בעתיד. דהנה אנו רואים שהחתן שמח שמחה גדולה מאד בעת החתונה. ולכאורה שמחה זו מה היא עושה, הרי אחר החתונה יתכן כמה קשיים, שלום בית, פרנסה, בנים שאינם טובים וכדו', ומה היא השמחה הגדולה.

רק רואים מזה, שכשחושבים על העתיד, צריכים לחשוב רק על הטוב - צריכים לחשוב שיהיה טוב, יהיה שלום בית, יהיה פרנסה בריוח, יהיה בנים טובים, וממילא אפשר לשמוח שמחה גדולה בחתונה, וממילא נעשה ט"ו באב יום טוב גדול, מפני

ה' נמצא בסוף, והי' הוא קודם לה' - כסדרן. ו**הוא** עוד יותר עת רצון מחודש אלול, כי הצירוף של חודש אלול יוצא מהס"ת של הפסוק (דברים ו:כה) "וצדקת תהיה לנֶלְכִי", שבזה שני ההי"ן בראשונה. נמצא, שהגם שחודש אלול הוא ימי הרחמים והסליחות, מ"מ חצי האחרון של חודש אב, הוא עוד יותר ימי רחמים.

יעזור השי"ת, שכבר נפעול מעכשיו כתיבה וחתומה טובה לכל ישראל, ושנה טובה ומתוקה, וכל ישראל יזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה, ושידוכים טובים, פרנסה בניקל ובהרחבה, ויהיה שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, ונזכה לשמחת החיים והרחבת הדעת, וקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ בהגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

בשעה שהצבור מתפללין. פירוש, שלא יתחיל עבודת התשובה רק בראש השנה, בשעה שהצבור מתפללין כבר בבית המדרש, רק כבר מחמשה עשר באב יש להתחיל בעבודת התשובה.

מחמשה עשר באב הוא ימי הרחמים עוד יותר מחודש אלול

ובמו כן מחמשה עשר באב הוא ימי הרחמים, כי צירוף הוי"ה של חודש אב, יוצא מהר"ת של הפסוק (דברים כז:ט) "הַסַּכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם". וידוע דכשאות ה' נמצא בראש, זה מורה על דינים, וכשהאות ה' נמצא בסוף, זה מורה על רחמים. ולכן חצי החודש הראשון של חודש אב, הוא שעת דינים, כי זה יוצא מהתיבות ה'סכט ו'שמע, שאות ה' קודם לאות ו'. אבל מחמשה עשר באב ואילך הוא ימי הרחמים, כי זה יוצא מהתיבות י'שראל ה'יום, שהאות

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

ע"ז ס"ב ע"ב

וראיה גמורה מאתרוג, דאמרו ז"ל (סוכה לט.) הלוקח לולב מחבירו, נותן לו אתרוג במתנה ומותר לכתחילה. והנה באתרוג בעי שיהי 'לכם' לצאת בו. והנותן לחבירו צריך להקנות לו בקנין גמור. ומ"מ כיון דדרך מתנה הוא, מותר. והכי נמי במשלוח מנות, כיון דמתנה הוא דנותן לו, מותר לכתחילה. והגם שחייב רמי עליו לשלוח מנות, מ"מ הוה מתנה, שהרי יכול לשלוח לכל מי שירצה. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' נ"ז). [א"ה, ובאמת מבואר דברי רבינו גם בסוגיין דיהביה ניהליה בצד היתר].

והנה בשו"ת תורה לשמה (סי' קצ"ג) איתא, שאלה - ראובן הלך לארץ ישראל להשתטח על קברי צדיקים, ונזדמן שם בפורים ושלח לשמעון אוהבו משלוח מנות בפורים, ושמעון הוא ג"כ צריך לשלוח לו מנות, והי' לו פירות שביעית. האם יוכל לשלוח לו מנות מפירות שביעית, או דילמא אסור דחשיב זה כפורע חובו מדמי שביעית, כיון שכבר ראובן שלח לו, והרי שמעון הוא עתה מוכרח ג"כ לשלוח לראובן כפי המנהג והנימוס של העולם.

תשובה - איתא בתוספתא (שביעית פ"ז) וכן פסק הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ו ה"י) דמי שביעית אין פורעין מהם את החוב וכו' ואין משלמין מהם תגמולין, ע"ש.

והנה ענין תשלום תגמולין הוא שאם ראובן גמל חסד עם שמעון, אסור לשמעון לשלם

החמירין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית - שכן שביעית. מאי שכן שביעית? אילימא דיהבינן להו שכר מפירות שביעית, נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית, והתורה אמרה: 'לאכלה' - ולא לסחורה וכו' דיהביה ניהליה בצד היתר [פ' מתנת חנם].

הנה חקרו גדולי עולם אם מותר לכתחילה לצאת מצות משלוח מנות עם פירות שביעית. וחכם אחד יצא לחדש דלא נכון לשלוח מנות מפירות שביעית, כיון שמוצות משלוח מנות הוא דבר שהוא חוב על כל בר ישראל. נמצא כשיוצא מצות משלוח מנות בפירות שביעית, הרי הוא פורע חובו מפירות שביעית, וזה אסור לכתחילה. ובודאי אם כבר נתן משלוח מנות מפירות שביעית יצא ידי חובתו, וכדמבואר ברש"י (קידושין נב. ד"ה המקדש בפירות שביעית מקודשת בא"ד) א"נ יש לפרש, דאע"ג דאסור לקנות בהם חפץ, כדכתיב 'לאכלה' - ולא לסחורה, הני מילי לכתחילה, אבל בדיעבד המקח קיים. והכי נמי האשה מקודשת בדיעבד, ע"ש.

ורבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ח סי' שפ"ה) כתב דפשוט דמותר לכתחילה לצאת מצות משלוח מנות בפירות שביעית, דהא דמבואר לאכלה ולא לסחורה, הוא דוקא לענין מקח וממכר, אבל ליתן מתנה מותר לכתחילה, ואין שום צד איסור בזה.

לו גמולו לשלוח לו פירות שביעית, דהוי כפורע חובו. ולא דוקא פירות שביעית עצמן, אלא גם בדמיהם אסור לעשות כן. וכן הוא הדין דאסור לשלוח מתנה מדמי פירות שביעית לחתן וכלה בחתונתם באופן שגם הם שלחו לו מכבר אצל חתונתו, כי הוא מוכרח לשלוח עתה להם כפי המנהג ונימוס העולם, וה"ז כפורע חובו, עכתו"ד.

[א"ה, ונראה גם מהתורה לשמה הנ"ל

הרה"ק רבי אהרן רוקח מבעלזא זי"ע בעיר המרפא והנופש מארינבאד, צ"כיה

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי אהרן רוקח מבעלזא זי"ע

כ"א מנחם אב תשי"ז

רבינו אהרן קדוש ה' נולד בשנת תר"מ (1880 למס') בעיר בעלזא (Belz, Ukraine), לאביו הרה"ק רבי ישכר דוב רוקח מבעלזא זי"ע, בן הרה"ק רבי יהושע זי"ע, בן הרה"ק רבי שלום זי"ע, מצאצאי בעל מעשה רוקח והרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא (Opatów, Poland) זי"ע, ולאמו מרת באשע רוחמה ע"ה, בת הרה"ק רבי ישעי' משולם זושא טווערסקי מטשערנאביל (Chornobyl, Ukraine) זי"ע, בן הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, ומצאצאי הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין (Karolin, Belarus) זי"ע.

רבינו נקרא על שם זקנו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע. ומסופר: בתקופת גלותו של הרה"ק מהרי"ד בעת מלחמת העולם הראשונה, אירע פעם בעקבות הלשנה שלקחו את רבינו לבית המאסר למשך לילה אחת. החסידים השתדלו הרבה לשחררו בהקדם. כשעלה הדבר בידם, סר רבינו תיכף לבית אביו הקדוש. בהזדמנות זו סיפר הרה"ק: "כשנולדת התייעצתי עם אבי זצ"ל בענין קריאת השם, ובתחילה אמר לי שברצונו לקרוא לך על שם זקינו הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל, אלא שאחר כך אמר לי, כי החליט לקרוא לך בשם אהרן על שם זקינו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין. באמרו שכמו שרבי אהרן מקארלין סבל הרבה צרות בעד כלל ישראל, כמו כן תסבול אתה הרבה עבור הכלל". סיים הרה"ק מבעלזא את הסיפור, ואמר לבנו: "בזה שסבלת הלילה וישבת בבית המאסר נעשה טובה ליהודים הרבה".

אמרו על רבינו כי דמות דיוקנו דומה לדמות דיוקנו של זקנו הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל.

פרק האיש מקדש

רבינו בא בקשרי חיתון עם מרת מלכה ע"ה, בת דודו הרה"צ רבי שמואל רוקח זצ"ל אב"ד סקאהל, (Sokal, Ukraine) בן הרה"ק מהרי" מבעלזא זי"ע, וחתן הרה"ק בעל צמח צדיק מ'וויזניץ (Vyzhnytsya, Ukraine) זי"ע. רבינו שבת בצל המחותן בשבת שירה שחל בה חמשה עשר בשבט. כאשר הוגשו הפירות לשלחן בסעודת צפרא דשבתא, אמר המחותן כי ראוי לכבד את החתן שיפתח ויברך. הבין רבינו כי המחותן רוצה לבחון את ידיעותיו בהלכות ברכות, אך מנגד הוא עצמו לא היה מסוגל להקדים ולברך לפניו. בחכמתו נקט בעצה, והחל להגיד את ההלכות כסדרן, מפסוקי שבעת המינים והגדרש מהם בגמרא, ועד דקדוקי דיני הקדימה המובארים בספרי הפוסקים. כאשר כילה להקיף את כל הלכות ברכות על בוריין, הפטיר ואמר: "יעצט קען שוין דער פעטער דער מחותן מאכן די ברכה".

לקראת יום החופה אשר התקיימה ביום ב' לחודש אדר שנת תרנ"ח (1898 למס') בסקאהל עיר כהונתו של חותנו, הודיע מושל המחוז, שברצונו לבוא עם הערלית שלו לברך את החתן ואת הוריו בברכת מזל טוב. מפני כבודו היו מוכרחים להיות נוכחים שם כל המחותנים, וכמובן גם החתן עצמו.

כשמוע רבינו את הדברים, עלתה על פניו ארשת של עגמת נפש, והיה שריו בצער גדול, על שביום מרומם וקדוש זה, יצטרך להקדיש רגעים, ועוד להסתכל בפני זוג נכרים כאלו.

כשהבחין אביו הקדוש בצערו של בנו, פנה אליו ואמר לו: "נאמר בתורתנו הקדושה (במדבר טו:לט) "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". מקשים המפרשים, מדוע הקדים הכתוב לבבכם לעיניכם, הלוא סדר הדברים הוא שהעין רואה תחילה ואח"כ הלב חומד, עיי"ש בפירש"י. אלא, אויב דאס הארץ באגערט נישט, זעהן נישט די אויגען". דהיינו, אמנם ראיית העין גורמת את חימוד הלב, אך העין אינה רואה מה שהלב אינו חומד. ולכן הקדים הכתוב לבבכם קודם עיניכם, ללמדנו שאם לא תתורו אחרי לבבכם, אזי ממיילא לא תתורו אחרי עיניכם.

רבינו התגורר אחרי החתונה בסקאהל, שם ישב באהלה של תורה בשקידה עצומה, והוסיף חכמה על חכמתו, ותוספת קדושה על קדושתו, בעבודה ופרישות יתירה מענייני עוה"ז.

אחרי תקופה התגורר בבבלזא ליד אביו. בהיות רבנו אברך צעיר לימים, חזר פעם בבוקר עם המשמש שלו מהמקוה, ופנה אליו בבקשה שילך להביא לו כוס קפה טוב עם כמה עוגות. המשמש כשהופיע במטבח בבקשת רבינו שררה שמחה אצל המשרתים, כי מעולם לא אכל מה ששלחו לו, ורבות קרה שהחזיר הכל בלי לטעום כלום, לכן קיבלו בשמחה הזמנה זו שסדרוהו בד"קנות עם תוספת מרובה.

והנה כשחזר המשמש, ובידו כל זה, אמר לו רבינו: "אבקשך שתאבה להוביל את הטבלא לחייט פלוני אלמוני". המשמש משתאה לדעת מה זה ועל מה זה, אין לקיים פקודתו, ומיהר לבית החייט. כשנכנס לביתו ובידו משלוח הנ"ל, ומסרו לו בשם בן הרב, נבהל האישי וסיפר לו, שלפני חצי שעה ישב במקוה שהיתה חמה ונעימה, ושוחח עם מכיריו 'מה טוב ומה נעים היה עכשיו אחרי מקוה כזו לשותות קפה טוב, ולאכול כמה עוגות - זה היה ממש מוחיה נפשות', היה זה כשיחת אנשים פשוטים. אמנם רבינו ששמע דיבורים אלו חשב בדעתו אם בידי להחיות נפשו של יהודי זה למה לא אעשה זאת.

על כס ההנהגה

אחרי פטירת הרה"ק מהר"ד זי"ע ביום כ"ב חשון תרפ"ז (1926 למס'), המשיך רבינו לנהל את העדה. בחג השבועות הראשון להתמנותו, ראהו רבי פייבוש כשהוא מכין עצמו לתפילה, וחוכך בינו לבין עצמו שעה ארוכה, ולבסוף מניח את הטלית על השלחן, ושואל את עצמו: "מיילא אל אבי ואל זקניי ז"ל באו חסידים נחא, הרי הם היו מלאכים, אבל מדוע באו אלי". וכך עומד מרן מהורהר במחשבותיו הקדושות רגעים ארוכים, ואחר מפטיר: "אבל כיון שלא עשיתי ב"ה שום פעולות שיבואו אלי, רק כולם בשליחות השי"ת באו לכאן, אם כן מן הדין הוא שגם יעזור להם".

בלילה שלפני נישואיו נכנס הגה"ח רבי אברהם יעקב קאליש ז"ל מבני ברק אל הקדוש פנימו. הגבאי רבי שלום פויגל אמר: "ער איז א בחור פון ישיבה". אמר רבינו: "אין ווייס, אין ווייס". הוסיף הגבאי: "הוא יודע ללמוד". אמר רבינו: "יא יא, דער אייבישטער זאל העלפען ער זאל בלייבן ביים לערנן". והוסיף רבינו: "אבי ז"ל אמר, 'בלייבן ביים לערנן' אין הכוונה שלא עושים כלום, אלא עוסקים בפרנסה וקובעים עתים לתורה גם זה נקרא 'בלייבן ביים לערנן'".

סינגורן של ישראל

לא יאומן כי יסופר, אך כאשר נתקל פעם ביהודי מחלל שבת רח"ל, הורה למשמשו בקודש שישאל אותו אם הוא יודע שאסור לעשות זאת בשבת. ועל אף שהלה ענה בחוצפה 'אני יודע', הרי כשנמסרה תשובתו הקנטרנית, ניסה לשנות מיד את הדברים, באמרו, כי בודאי לא שמע היטב את התשובה, והלה ענה מן הסתם איני יודע. ואכן כל ימיו עסק בלימוד זכות על ישראל, ורגיל היה לומר, כי כשם שצריכים להתייגע ליישב רמב"ם קשה, כך חייבים לטרוח לתרץ כל קושיא שיש על כל יהודי. בהוסיפו כי זקינו היה מחבב את הפלפול, משום שבאמצעות פלפול ניתן למצוא זכות אפילו על מעשים תמוהים של יהודי.

מסופר שכאשר שהה רבינו בראצפערט (Újfehértó, Hungary), בצוק העיתים בעת מלחמת העולם הראשונה, באו חסידים וסיפרו לו על יהודי אחד שהתייחס לתנועה הציונית, כי הוא מגדל חזירים בביתו. רבינו הגיב במתק לשונו: "הלוא ציוני הוא זה שמשתוקק לשוב לציון, והרי ידוע מאמרם ז"ל (רבינו בחי"פ' שמיני) למה נקרא שמו 'חזיר', לפי שעתיד הקב"ה להחזירו להיתרו הראשון לעתיד לבוא. וכפי הנראה יהודי זה מיחל ומצפה לביאת המשיח, ומחכה לו בכל יום שיבוא, משום כך הוא כבר מגדל חזירים מעתה, כי מהרה יבוא מלך משיח ויחזרו להיתרם.

פעם נכנס אל רבינו יהודי אחד שלא היה שומר תורה ומצוות, ורבינו שאל את הגבאי על מצבו ביהדות ובשמירת המצוות, והוא השתמש במליצה שהיה רבינו משתמש בה, ואמר: "ער איז פון די מהרש"ל'ס יודן", ונהנה רבינו. כידוע השתמש רבינו כמה פעמים בביטוי הזה, בהמליצו עליהם שהם נוהגים כשיטת המהרש"ל בתשובותיו (תשובה ע"ב) שם כתב בענין כיסוי הראש שאינו חובה אלא מידת חסידות, ואף על זה כתב, וכן מסתבר שמידת חסידות הוא בהזכרת השם שלא יהא בגילוי הראש כמו שהולך ד' אמות באויר השמים, ודעתו היתה שכל ענין כיסוי הראש הוא רק תחת כיפת השמים.

סיפר כ"ק אדמו"ר מרחמיסטריווקא (Rotmistrivka, Ukraine) ארה"ב זי"ע: תמיד היה מרגלא בפומיה של מו"ח [כ"ק אדמו"ר מסקווירא (Skvyra, Ukraine) זי"ע] כי רבינו לא היה בטלן או תמים ח"ו, ער האט גאנץ גוט געוואוסט וואס עס גייט פאר, אבער חלילה ארויסצוואגן א שלעכט ווארט אויף א איד.

דבר זה רואים אנו מסיפור לפנינו: פעם אחת הגיע לעיר בעלזא איש אחד שנלכד ברשת הציונות, והגיע עד לידי כפירה, אך עדיין לא ידעו כמה יש להיזהר מפניו. הוא הצליח להיכנס גם אל רבינו, ולדבר עמו. לאחר שיצא מן הקודש, שלח רבינו מיד לקרוא את רבי דוד געציל'ס, והורה לו למסור לבחורים: "דער צדיק רעדט ווי א רשע, מען זאל נישט שטיין אין זיינע ד' אמות".

עוד סיפר כ"ק אדמו"ר מרחמיסטריווקא ארה"ב: ביום ראשון פרשת ראה כ"א מנחם אב תשי"ז (1957 למס') יום פטירתו של רבינו, הגיע מו"ח ז"ל לביתי מיד לאחר תפילת שחרית כשהוא מעוטף בטלית ותפיליו בידו. נכנס הגבאי הרה"ח ר' ישעי' אונגר ז"ל, ואמר לפני מו"ח ז"ל שהגיע ידיעה מירושלים עיה"ק שמצבו של הרבי מבבלזא קשה מאד. מיד צוה לו מו"ח ז"ל שילך ויברר מה מצבו כעת. הלך ר' ישעי' ובירר, והתשובה היתה שכבר שבק חיים לכל חי. כאשר חזר ר' ישעי' אל מו"ח, לא רצה לצער, ולספר לו על דבר האסון הנורא, ולא אמר כלום. מו"ח הבחין מיד שרוצים להסתיר

ממנו את הדבר, ודרש בתוקף שלא יעלימו ממנו דבר, ויענו לו על מצבו האמיתי. בלית ברירה הוכרח ר' ישעי' לגלות לו כי רבינו איננו, כי לקח אותו אלקים.

מו"ח ז"ל נחרד ונרתע, ומיד הניח את הטלית והתפילין על שולחני, ואחז את זקנו בבהלה וזעק: "בעלזער רב איז שוין נישטא, ווען איז דאס געשען?", ונשתנתה צורתו עד בלי היכר, ותיכף רץ לביתו ללא שילביש את הקאלאשון, ואת הטלית ותפילין השאיר בביתו. מו"ח הסגיר עצמו בחדרו, ונעל את הדלת במשך כל היום, לא פתחו כלל, ולא קיבל קהל כל אותו היום. באותו יום נולד נכדו הרה"צ ר' דוד הגר שליט"א, ורצו להזכיר את בתו, ואח"כ לבשרו על דבר השמחה במעונו, ודפקו על דלת חדרו, ואין קול ואין עונה. רק לפנות ערב קודם תפלת מנחה, פתח מו"ח את הדלת, ונכנסו מבני ביתו לחדרו וביניהם אנכי וגיסו כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א.

מו"ח ז"ל ישב אז אחוז שרעפי קודש, ובתוך דבריו אמר: "דאס פעלט אויס אין דעם דור, ערליכע אידן איז דא, און עס וועט נאך זיין ערליכע אידן. אבער דאס פעלט אויס אין דעם דור, א איד וואס קען אזוי מלמד זכות זיין אויף יעדער איד, ער קען זאגן אויף מחללי שבת 'שוכחי שבת', דאס איז נישט דא, און דאס דארף מען האבן. ווייזט אויס אז מען קען נישט עפעס סתם זאגן א זאך, עס דארף זיין איינער וואס קען זאגן, מען דארף האלטן ביי דעם, מען קען נישט סתם אזוי, דאס איז א הייליגקייט, א הייליגקייט".

בתל אביב טיפל ברבינו רופא עינים בשם ד"ר מוֹר, אשר ידיעתו באידישקייט לא היתה עשירה ביותר, והיה רגיל לבדוק את עיני רבינו אחת לשבועיים. פעם נסע הרופא לחו"ל, ושהה שם תקופה מה. כשחזר ארצה היה זה בפרוס חג הפסח, בא מיד לבקר אצל רבינו, ובתוך הדברים סיפר לרבינו שהיה לנפוש בשווייץ (Switzerland), וכשביקר בעיר באזעל (Basel) הלך גם אל הסינאגאגע [ביהכ"נ]. לאחר הטיפול הודיע, שבשבוע הבא בחג הפסח לא יבוא אל רבינו, אלא יבוא מיד אחר החג.

לאחר שיצא מן הקודש, הביע רבינו התפעלותו לפני המושב"ק הרה"ח רבי יצחק לנדא, ששהה אז בחדר, ואמר לו: "מה אתה אומר על זה, שמעת הוא היה בבאזל, והלך אל הסינאגאגע! עוד אמר שלא יבוא אלינו בפסח. יודע אתה מדוע לא יבוא בימי הפסח? מסתמא חושש הוא שמא כשיבוא אלינו, אכבד אותו לטעום דבר מה, והוא אינו אוכל בפסח אצל אחרים". וסיים רבינו בצחות: "ביי מיר מישט מען זיך יא אין פסח, אך הוא משום 'לא פלוג' אינו רוצה בכך".

רבו של בית הכנסת יבנה בתל אביב, הרב הוכמאן ז"ל, היתה לו חזקה למכור החמץ של רבינו. בכל שנה ושנה היה בא בליל בדיקת חמץ לאחר הבדיקה. בדרך כלל כיבדו אז לומר דבר תורה. פעם אמר לרבינו איזה דבר תורה שמדבריו נראה כנגאי לכלל ישראל. רבינו לא היה נוחים דברים אלו. ואמר לו: "איך וועל אייך זאגן א בעסערן ווארט". ואמר שאיתא בספר אוהב ישראל עה"פ "וימסרו מאלפי ישראל" (במדבר טו:לט), ועי' ברש"י שהוכרחו למסור בני ישראל בעל כרחך למלחמה. כי ידעו שבזה תלוי מיתת משה רבינו ע"ה, ולא רצו לילך, וע"כ מסר משה בעל כרחם. ומפרש האוהב ישראל, שרק אנשים צדיקים וכשרים הלכו למלחמה זו, והרי כולם היו במדריגת ענוה ולא החזיקו את עצמם במדריגה זו, וע"כ השמיטו את עצמם ולא רצו לילך, והיו אומרים על אחרים שהמה צדיקים והמה ראויים לילך. וע"ז דייקו לשון 'וימסרו', מלשון מסרין, שמסרו כל אחד על השני - 'הוא צדיק, הוא

צדיק' וכו'. ובעת שאמר רבינו דברים אלו הראה בידיו הק' להסובבים, ואמר בלשון קדשו: "ער איז א צדיק, ער איז א צדיק" וכו'.

פעם הגיע איזה בעל עבירה אל רבינו, וקירבו מאוד כדרכו בקודש. כששאלו מדוע מוקרבו כל כך, ענה: "ער איז א בטלן, ער קען זיך נישט א עצה געבען מיט'ן יצר הרע. זאל איך איהם וועגן דעם נישט מקרב זיין?"

במלחמת עולם השניה

סמוך לפרוץ מלחמת עולם השניה, מיעט רבינו לקבל קהל. כשהתלוננו בפניו בני המשפחה שעל ידי שהוא ממעט לקבל את הקהל, ואינו מקרב את המוני האנשים הבאים לחסות בצילו, יתמעטו האורחים, וגם ההכנסות יצטמצמו בהתאם. אמר להם רבינו: "אבותי באו ואמרו לי, כי גזירה נוראה מרחפת על פני כל הארץ, והם למעלה עושים כל מה שיש לאל ידם לעשות, אמנם עדיין זקוקים הם לרחמים מלמטה, בכדי לבטל את רוע גזר הדין".

בשנת תרפ"ט (1929 למס') ביקש רבינו במפתיע להתכונן לנסיעה ארוכה לגרמניא (Germany). מטרת הנסיעה הושוותה (camouflaged) באמתלא של צורכי רפואה. אך המקורבים ובני הבית ידעו שאין זה אלא כסות עינים למטרה האמיתית. תחילה נסע רבינו לבערלין (Berlin), שם דרש ברופאים. אחרי שלשה שבועות ביקש ממקורביו שברצונו לסור לכפר הנופש באד האמבורג (Bad Homburg vor der Höhe, Germany) (ע' צילום לעיל עמ' מ"ט). המקורבים התפלאו מאד, מנין ידע רבינו על קיומה של עיירה זו, וביותר וגברה פליאתם כשהורה להם רבינו שלא יבחרו עבורו אכסניא, אלא כאשר יגיעו לשם, כבר יורה להם את המקום הנבחר, וכך עשו. כאשר הגיעו לבאד האמבורג שוטטו עם הכרכרה בעיירה, עד שהורה רבינו לעצור והצביע על בית אחד, שם חפץ להתאכסן.

הנהגתו של רבינו בימים ההם היתה מופלאה ביותר, כשרוב שעות היממה היה שקוע בתפלה. המקורבים ראו בעליל כי רבינו מרעיש כאן עולמות, עד שכבר דאגו לשלומו, ולא ידעו על מה כל החרדה הזאת. רבינו היה מסתובב בחדרו אנה ואנה, ולפעמים היה נעמד ליד החלון בדביקות נוראה, והיה מסתכל על הבית אשר ממול, בצורה שהטילה פחד על כל הסובבים.

לימים נודע, כי בבנין ששכן מול אותו בית מלך, היה משרדו של אותו הרשע ימ"ש, צורר כל היהודים, שלאחר ארבע שנים נבחר לקנצלר הגרמני, והחל בפעולותיו הידועות לשמצה. כל זה לא היה ידוע באותם ימים, אולם רבינו בעיניו הקדושות הצופיות מרחוק, ראה כי עננים שחורות מרחפות ובאות לעולם. לאחר ששה שבועות של שהייה בבאד האמבורג, הורה רבינו לארח את החבילות, ולחזור לבעלזא. בהפסירו באנחה גדולה ומרה: "עס איז מיר נישט געלונגען".

כאשר פרץ מלחמת העולם השניה, ברח רבינו בשמחת תורה בלילה אחרי ההקפות מבעלזא, יחד עם אחיו הגה"ק מבולגרייא זי"ע. בנסי ניסים ניצלו מצפני הרשעים. הם ברחו מגליציא, (Galicia [Poland-Ukraine]) דרך הונגריה (Hungary), שם שהו כמה חדשים, והרבה ניצלו את ההזדמנות להסתופף בצל הקודש של הרה"ק מבעלזא. משם ברחו דרך רומינה, טורקיה, סוריה,

לבנון (România, Turkey, Syria, Lebanon), עד שהגיעו ביום ט' שבט שנת תש"ד (Feb. 3, 1944) למס' לארץ ישראל. כידוע אמר רבינו שכל מי שניצל מהמלחמה ליוז אותו שני מלאכים.

בתקופת מלחמת העולם השנייה, כאשר עמד רבינו לעזוב את פעסט (Budapest, Hungary), הודיע רבינו שאין ברצונו לעזוב את העיר כל עוד לא ישוחררו מהכלא כמה יהודים שנעצרו בעון הברחת יהודים מפולין להונגריה. אנשים אלה היו מעורבים גם בהצלתו מבאכניא (Bochnia, Poland) לפעסט, ורבינו חש כלפיהם הכרת הטוב.

בתקופה זו גר בהונגריה יהודי בשם ר' מאיר היינריך שהיו לו קשרים טובים בחלונות הגבוהים של הממשל ההונגרי. מיד שלחו אליו שליח שיבוא לפני רבינו. ויהי אך הגיע לביתו, קרא אותו הגאון מבילגורייא (Bilgoraj, Poland) הצידה, וסיפר לו את כל הענין, שהם חייבים לעזוב בהקדם את העיר, כי האדמה בוערת מתחת לרגליהם, אך לא יכולים לעזוב את המקום עד שלא ישוחררו יהודים אלו. הגאון מבילגורייא מסר לו את כל הפרטים של האסירים, וסיפר לו על הנסיונות שכבר נעשו להביא לשחרורם ללא הועיל.

אך כשסיפר לו הגאון מבילגורייא על מקום מעצרם של היהודים, קפץ ר' מאיר ממקומו, מכיון שהיה זה בית סוהר שמשם טרם הצליחו לצאת בעודו בחיים. ואמר ר' מאיר בכאב: "הלא גם כאשר אפנה לראש הממשלה לא אוכל להועיל בענין, ובוודאי לא כאשר מדובר בכמה אנשים". תוך כדי דיבורו נכנס רבינו לחדר, ואמר לו: ר' מאיר, שמועתי שיש לך קשרים טובים, הריני ממנה אותך לשלוח לקיים מצות פדיון שבויים". שוב לא שאל ר' מאיר עוד שאלות, הוא יצא מהחדר כשהוא מסוחרר (dizzy) לגמרי, ואינו יודע כדת מה לעשות, ובמה להתחיל.

מבולבל לגמרי הוא הסתובב ברחובות בודאפעסט, עד שהגיע לנהר הדנוא (Danube River), וכשהוא אחוז שרעפים עלה מבלי משים על אחד הגשרים המקשרים את העיר פעסט עם בודה, חלקה השני של העיר. תוך כדי הילוכו התעשת במבוכה, כשראה לנגד עיניו צועד על הגשר אלוף בצבא ההונגרי, והלה פותח לעברו בשאלה: "מר היינריך, אתה זה שלמדנו יחד בבית הספר בשטולוויסנבורג (Stolzenberg, Germany)?" "אכן זה אני", השיב ר' מאיר, ודרש גם בשלומי, אחרי שכל כך הרבה שנים לא ראו זה את זה.

סיפר לו האלוף ידיד נעוריו, שאחרי שסיים את הלימודים עבר ללמוד בבית ספר צבאי, ועשה שם חיל בלימודו עד שהתעלה לדרגת אלוף, ואף התמנה זה עתה להיות מפקד בית הסוהר הגדול ביותר במדינת הונגריה, והוסיף: "אם כבר נפגשנו, ברצוני להזמין אותך למסיבה חגיגית, שאני עורך הערב בביתי לרגל התמנונות לתפקיד". ר' מאיר התחיל לראות במו עיניו את ישועת ה' הקרב ובא בברכתו של רבינו.

בערב הלך לביתו של מפקד בית הסוהר, והשתתף במשתה שערך. הוא התכבד במשקה, ומשלא היה רגיל בזה השתכר מאוד, והאלוף שרחמיו נכמרו עליו ציוה למשרתו להניח אותו על אחת המיטות שבבית. כך ישן שם ר' מאיר עד אור הבוקר, ומשקם ישב לשיחה ארוכה עם מארחו, הלא הוא מפקד הכלא, על זכרונות ימי הנעורים. ר' מאיר ניצל את שעת הכושר, וסיפר לאלוף שהוטלה עליו משימה לשחרר כמה יהודים חפים מפשע מבית הכלא שבפיקודו, שנעצרו שם בעון שחרור יהודים ממוות בטוח בידי הנאצים. ר' מאיר בכה והתחנן לפניו שיזכור לו חסד נעורים, ויעזור לו להציל

אותם ולשחרר ממעצרים. הפצרותיו של ר' מאיר גברו, והמפקד לא יכול היה להתחמק (avoid) עוד, ולכן ניא את לודן עם ר' מאיר על אופן שבו ישחררו את היהודים, כי ברור היה שאי אפשר לשחררם באופן רשמי. המפקד העלה הצעה להביא כמה משוגעים לבית הכלא, ולהחזיר אותם במקומם של יהודים אלה שישוחררו, כך שהסוהרים לא יבחינו בהעדרם של היהודים, וכך ירוויחו כמה ימים שבהם יוכלו להימלט מגבולות מדינת הונגריה. אמנם ר' מאיר והמפקד עמלו לסדר את את הענין, ואף היו צריכים לשחד כמה סוהרים שיעלימו עין. הענין הצליח, והיהודים שוחררו מבית הסוהר. רק אחרי שהגיע הבשורה אל רבינו, נאות לעזוב את הונגריה.

בארץ ישראל

בעת בואם של רבינו ואחיו בשערי ירושלים, קיבלו אנשי ירושלים את פניהם בקבלת פנים גדולה אשר טרם נראתה כמותה. כל העיר רעשה וגעשה כמרחקה, וכולם המתו לקראת בואם. קבלת פנים גדולה הוכנה לכבודם במושב זקנים אשר שכן בשערי ירושלים (ברחוב יפו). אולם רבים לא יכלו לכלוא את רגשותיהם, וירדו עד ל'מוצא' הנמצאת בשיפולי ירושלים [לפני הר המנוחות על כביש 1], כדי לקבל את פניהם. מרן רביה"ק מהרי"ץ ז"ע שלח את כל בחורי ישיבתו יחד עם בנו מרן רביה"ר מהרי"מ לקבל את פני קדשם.

כשהגיע רבינו למוצא, אמר שיתן שלום לכלל הציבור רק בירושלים, מלבד לבנו של מרן מהרי"ץ אשר נתן לו שלום עוד במוצא לכבוד אביו. בירושלים התקיים מעמד קבלת פנים המרכזית במושב זקנים, ושם נתן רבינו שלום לכל בני הישוב.

היה זה דבר נדיר עד מאוד שרביה"ק מרן מהרי"ץ יחסיר מלמסור שיעור ביום אחד, ודבר זה אירע פעמיים בלבד במשך כל שנותיו בהרצת התורה בעיה"ק ירושלים. הפעם הראשונה היה ביום זה לכבודו של רבינו, והשנייה במעמד שנערך לזכרו של העסקן הרב ר' משה בלוי ז"ל שנפטר בפתע פתאום בהיותו בשליחות רבו לטובת הכלל.

באחד הימים בעת ששהה רבינו, ביקר אצל מרן מהרי"ץ ז"ע. הביקור היה נעלה ביותר, ובין הדברים התבטא אז מרן מהרי"ץ: "זהו דבר גדול שהבעלזער רב זכה להינצל מן המצב הקשה והמור, שבו היה נתון על אדמת אירופה". נענה רבינו לעומתו: "יא, יא, מיר האבן געהאט גרויסע ניסים". וכך כפל ושילש כמה וכמה פעמים: "גרויסע ניסים, גרויסע ניסים".

סיפר רבי יוסף יצחק גרין שליט"א: כשעלו הורי לארץ ישראל לאחר המלחמה, חשקו גם בבן בנוסף לשתי בנותיהם. אך הבת הצעירה היתה כבר קרוב לגיל 18, ולא נראה היה שכן משפחה נוסף עומד להצטרף אליהם. אבי רבי משה ז"ל שהתגורר בתל אביב, כמרחק שעה הליכה מבית הרבי מבעלזא, החל לשהות בצל קדשו באופן תמידי. מפעם לפעם נכנס אל הרבי עם קוויטל ובו ביקשה לברכה לבן זכר. אחרי יום כיפור בשנת תשט"ו (1954 למס') קיבל ברכה מהרבי, ובאותה שנה אחרי חג השבועות נולדת".

עוד מספר רבי יוסף: בסביבות שנת תש"כ (1960 למס') היתה אניה בשם 'נגבה' שנרכש מהולנד (Holland) ע"י חברת צים הישראלית, למטרת העלאת ניצולי שואה מאירופה לארץ ישראל. יהודים ששהו במחנות המפעלים לאחר המלחמה באיטליה צרפת ומרוקו (Italy, France and Morocco)

הועברו באמצעות האוניה נגבה לארץ ישראל. כשהסתיים המבצע זה החלה האוניה להוביל סחורות מאיטליה לארץ ישראל.

אבי החל לעבוד כמשגיח כשרות באוניה זו. כל האניות באותם זמנים היו בכוננות (alert) גיוס. הממשלה הורתה שאם יוצר הזמנות להעביר נשק או ציוד (equipment) צבאי מאחד במקומות שבמסלולה (route) מאחד האניות, היא תהיה מחויבת לאסוף את הציוד ולהביאו לארץ ישראל. גם אם הדבר כרוך בסטייה מהמסלול. וכך קרה] שבאחת הנסיעות קיבל רב החובל (captain) הודעה בטלגרם שעליו להוביל שלושה טנקים מנמל מסוים באיטליה.

הנגבה הפליגה מיד לאותו נמל. כשהגיעה באישון ליל, החל הצוות במלאכה הקשה של העמסת (loading) טנקים לאוניה. כשעזבה האוניה את הנמל בדרכה לארץ ישראל, היא מצאה את עצמה בלב סערה חזקה, שגרמה לנטות על צידה תוך סכנות התהפכות. נוסעי הספינה החלו לחשוש על חייהם, ורבים מהם החלו לומר תהלים.

אבי החליט לעשות מעשה, וכתב קוויטל לרבי מבעלזא. הוא ביקש מרב החובל לשלוח את הקוויטל בטלגרם. את הקוויטל פתח במילים: "יורדי הים באניות, משה בן פייגא". הוא ניגש לרב החובל, נתן לו את הפתק, וביקש ממנו לשגררו לכתובת של הרבי מבעלזא. למרבה הפלא, כעשר דקות לאחר שנשלחה הבקשה החלו לפתע המים לשקוט לנוח מזעפם, והספינה התייצבה. אבי שיצא מגדרו קיבץ את שאר היהודים בספינה, עלה איתם על הסיפון (deck) וכולם פרצו בריקוד נלהב, מתוך שבח והודיה להשי"ת.

רב החובל שראה את המתרחש, שאל את אבי מזה הסיבה לכל זה. אבי ענה: "בזכות הקוויטל ששלחתי לרבי, הסערה שככה, ויצאנו מכלל סכנה, בחסדי ה'". רב החובל הביט בבזבזי, ואמר: "האמנם שוטה אתה? וכי דמינית (imagined) שבזמן כזה אחשוב לבזבז זמן ולשלוח בטלגרם את הקוויטל המטושפ שלך? לא שלחתי דבר!"

אך אבי שהיה עשוי ללא חת, השיב לו מיד: "דע לך בבעלזא ידוע שדי לכתוב קוויטל לרבי, וכבר הישועה מגיעה". והריקוד והשירה נמשכו ללא הפרעות.

האוניה עגנה (docked) בארץ ישראל ביום שישי, ואבי הצליח בס"ד להגיע לביתו לשבת בזמן. באותו ליל שבת הוא היה עייף מאוד ולא הגיע לטיש של הרבי. במקום זאת החליט לצעוד לסעודה שלישית. ברגע שהרבי ראה את אבי, לחש לגבאי משהוא, והגבאי אמר בקול: "יורדי הים באניות איז מכובד צו זינגען ברוך קל עליין". ויהיה לפלא.

אחרית ימיו

כמנהגו מדי שנה בשנה נסע רבינו בימי הקיץ לירושלים, שמה היה שווה עד אחר הימים הנוראים. ביום ראשון. ט"ו בתמוז תשי"ז יצא רבינו מביתו שבתל אביב לירושלים. נסיעה זו מיוחדת היתה במינה, ועובדות מפליאות לו אותה. עין בעין ראו כל הנוכחים, כי לא דבר פשוט הוא. לפני שנסע לירושלים חילק מחפציו למשמשי בקודש, וכן חילק לכל אלו ששימשוהו קודם. כאשר הגיעו הילדים להפרד מרבינו, ביקש מהגבאי שביא את הספאדיק, בהפטירו: "איך וויל אז די קינדער זאלן געדענקען דעם בעלזער רב מיט'ן ספאדיק". טרם יצא ממעון קדשו, סבב רבינו בכל חדרי דירתו,

והיו מרחשין שפתיה תפלה חרישית. כאשר הגיעו סמוך לשכונת גבעת שאול, הורה רבינו שוב לעצור, וישב במכונית בדביקות מופלאה. החסידיים לא ידעו ולא הבינו על מה זה ועל מה זה, עד שנסתלק רבינו ונטמן בבית החיים הר המנוחות שליד גבעת שאול.

בליל שבת קודש פרשת עקב ערך רבינו את שולחנו הטהור כדרכו בקודש, ולא נראה היה שום שינוי. באמצע הטיש יצא רבינו להפסקה, וכאשר נכנס לחדרו הקיא את כל מה שאכל, והיה זה סימן למחלה שתקפה אותו. לאחר שחזר אל השולחן הטהור, המשיך בעריכת השולחן כמנהגו.

בדברי תורתו הזכיר דברים נפלאים, אותם ראו החסידים כצוואה ודברי פרידה לדורות. בתוך דבריו אמר: "איש ישראל בעודו בחיים חיותו נקרא 'הולך', שהוא יכול לילך ולהתעלות ממדריגה למדריגה מעלה מעלה. אבל לאחר פטירתו מן העולם נקרא 'עומד', שוב אינו יכול להוסיף בתורה ובמצוות, והוא עומד במדרגה אחת. אבל כל זה הוא בסתם איש ישראל. משא"כ איש אשר משאיר אחריו בנים עובדי השי"ת ועוסקים בתורה ובמצוות, אזי מה שהבנים הולכים ומתעלים ממדריגה למדריגה בעולם הזה, כן לעומתם גם האב הולך ומתעלה ממדריגה למדריגה בעולם העליון, כי הכל בזכותו. וכך גם הרב שלומד תורה עם תלמידים, אזי גם לאחר פטירתו מן העולם, הרי הוא מתעלה ממדריגה למדריגה בעולם העליון מכח התלמידים שהשאיר אחריו בעולם הזה, שהם מוסיפים בתורה ובמצוות, והולכים ומתעלים ממדריגה למדריגה".

מיד לאחר שיצא רבינו מבית המדרש, כאשר גמר את עריכת השולחן הטהור, מיהר מאוד לשכב למנוחת הלילה. הגבאי המסור הרה"ח רבי יצחק לנדא ז"ל שאל את רבינו: "מדוע הוא ממחר כ"כ, הלוא אין השעה מאוחרת יחסית לשאר השבתות". ענה רבינו שאינו ממחר כלל. דרכו בקודש היה שלאחר שנכנס לחדרו, היה נגיש אל המזחזה, ואומר: "א גוטע נאכט פאר אלע אידן פון ירושלים, א גוטע נאכט פאר אלע אידן פון ארץ ישראל, א גוטע נאכט פאר אלע אידן פון די גאנצע וועלט", ואח"כ היה המשמש יוצא ופורש לחדר החיצון, ושם ישן את שינתו.

בליל שבת קודש זה שינה רבינו ממנהגו, וביקש מרבי יצחק שישאר בחדרו. רבינו נשכב על מיטתו, וביקש פעמים מרבי יצחק שיביא מים לנטילה, דבר שהיה עושה מדי לילה אך בעצמו, כיון שהמשמש לא היה בחדרו ונטל ידיו שוב כמה פעמים. אף אמר שחש בראשו: "דער קאפ דער קאפ", ולא עצם עין במשך כל הלילה. כאשר ראה רבי יצחק כך, רצה להזעיק רופא. אך רבינו מנעו ואמר שאין צורך בזה. בסוף הזעיק ר' יצחק את הרופא, והוא קבע מיד שמדובר בשטף דם במוח ר"ל. בשעות אחה"צ הגיע ד"ר שלזינגר, והורה להעבירו תיכף לבית החולים. כאשר שאלו את ד"ר שלזינגר על מצבו, ענה: "אילו היו הדברים אמורים לגבי אדם אחר, הייתי אומר שאין מה לעשות, אך על הרבי מבעלזא איש פלא, וכל חייו מלאים פלאים, אין לי מה לומר - הכל יכול להיות, ועדיין יכול להבריא ולחיות בבריאות השלימה, שהרי כל חיותו בדרך נס הוא.

בשעה 3:55 לפנות בוקר, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון אלקים, רבינו החזיר את נשמתו לבוראו בקדושה ובטהרה, במעמד קהל רב שהתפרץ לחדרו, והשמיע זעקה מחרידה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. נתעוררה השאלה היכן יובל ארונו של רבינו למנוחות - בירושלים או בטבריה. השאלה הועברה להכרעתו של הגאון מטשובין זצ"ל, שקבע שיש לערוך את ההלויה בירושלים.

החסידיים נזכרו כי באותה שנה כאשר פרצה מלחמת סיני, התפלל רבינו כל השבת עד מוצא שבת בשעה 3:55, והבינו כי לא דבר ריק הוא, אלא רבינו מסר אז נפשו בשביל כלל ישראל.

הגה"צ ר' משה הלברשטאם זצ"ל, נכנס פעם אל הקודש לשאול את רבינו בענין קביעות זמן החתונה לאחד מבני משפחתו, שרצה לקיימה ביום כ"א אב, נענה רבינו ואמר: "כ"א אב איז א גוטע טאג".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: עיר וקדיש, קובצי אור הצפון

מצבת הרה"ק רבי אהרן רוקח מבעלזא זי"ע בהר המנוחות

מגיד משנה לנוער

פרשת ואתחנן

מדרש פליאה: 'ואתחנן' כדי שיכנס לארץ

"ואתחנן אל ה' וגו'" (ג:כג). עס שטייט אין מדרש (תנחומא ואתחנן ד') "ואתחנן אל ה'", פארוואס, כדי ער זאל אריינקומען קיין ארץ ישראל. דארף מען פארשטיין דעם מדרש.

משה רבינו נתאווה ליכנס לארץ ישראל

קען מען זאגען, עס שטייט אין גמרא (סוטה יד.) רבי שמלאי האט געזאגט, פארוואס האט משה רבינו געגלוקסט אריינצוגיין אין ארץ ישראל, צו ער האט דען געדארפט עסען די פירות, אדער זיך זעטיגען פון די גוטס? נאר משה האט אזוי געזאגט, אסאך מצוות וואס מען איז באפוילען געווארען קען מען נאר מקיים זיין אין ארץ ישראל. וויל איה אריין גיין קיין ארץ ישראל כדי מקיים זיין אלע מצוות. האט הקב"ה געזאגט, דו ווילסט דאך נאר אריין גיין כדי מקבל זיין שכר, איה וועל ארויפלייגען אויף דיר כאילו דו האסט געטוהן די מצוות.

אבער שרייבט דער מהרש"א, אויב אזוי איז ער ווי אן עבד וואס טוט כדי צו באקומען שכר, און דער תנא זאגט (אבות פ"א מ"ג) מען זאל נישט זיין ווי די עבדים וואס טוהן כדי צו באקומען שכר, און אדאי נישט משה רבינו.

ביאור תיבת 'ואתחנן'

קען מען זאגען אז רש"י ערקלערט די ווערטער "ואתחנן אל ה'", אז צדיקים בעטען מתנת חיים אפילו זיי קענען פארלאנגען שכר פאר זייערע גוטע מעשים וואס זיי האבען געטוהן. נאך זאגט רש"י, אז 'ואתחנן' איז א לשון תפילה. אין דעת זקנים לייגט ער צו, אז משה האט געבעטען פינעף הונדערט פופצען תפילות אזוי ווי די צאל 'ואתחנן'. און לויט דעם טעם אז ער האט געדאווענט איהם צו געבען מתנת חיים, האט ער געוואלט שכר, נאר דער שכר זאל זיין מתנת חנם. און לויט דעם צווייטען פשט האט ער בכלל נישט געבעטען קיין מתנה, נאר ער האט געבעטען כמנן 'ואתחנן'.

ביאור למה רצה משה ליכנס לארץ ישראל

קען מען זאגען, אז דאס איז די מחלוקת רבי שמלאי מיט דעם מדרש. רבי שמלאי האט געלערנט ואתחנן, אז ער האט געבעטען מתנת חיים, האט ער געוואלט האבען שכר, וואס זאל זיין מתנת חנם. און דער מדרש לערנט אז ער האט נישט געוואלט שכר, ווייל מיר טרעפען נישט אז משה רבינו האט באקומען א הבטחה פון הש"ת לגבי דעם שכר, ווייל משה האט ממשיך געווען צו דאווענען, ביז הקב"ה האט איהם געזאגט "רב לך אל תוסף". קומט אויס דער טעם איז נישט ווייל ער האט געגלוקסט צו שכר. פאדעם פרגעט דער

מדרש פארוואס האט ער געבעטען אזויפיל תפילות כמנן 'נאִתְחַנֵּן'. מוז מען זאָגען אז נאר ווייל ער האט געוואלט אריין גיין אין ארץ ישראל.

יארצייטען פון צדיקים

ה'רה"ק רבי אהרן רוקח מפעלא זי"ע

כ"ז מנחם אב תשי"ז

רבי אהרן איז געבוירען אין יאר תר"מ אין די שטאט פעלא, צו זיין טאטע ה'רה"ק רבי ישכר דב רוקח מפעלא זי"ע, א זון פון ה'רה"ק רבי יהושע זי"ע, דער זון פון ה'רה"ק רבי שלום זי"ע, אן אייניקעל פון בעל מעשה רוקח און ה'רה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, און צו זיין מאמע מרת באשע רחמה ע"ה, די טאכטער פון ה'רה"ק רבי ישעאי משולם זושא טווערסקי מטשערנאביל זי"ע, א זון פון ה'רה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, און אן אייניקעל פון ה'רה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע.

ווען דער פעלזער רב האט געוואוינט אין תל אביב, איז געווען אין חצר פון זיין הויז א גארטן, דארט האבן געוואקסן שיינע בוימער און בלומען. באלד ווי ער האט זיך באזעצט, האט ער געהייסן איינעם פון זיינע מענטשן, ער זאל קויפן אלע פליס וואס מען דארף האבען צו בעארבעטן א גארטן, און האט שטרענג אנגעזאגט מען זאל אכטונג געבן אויפן גארטן באגיסן יעדן טאג די גראז און די בלומען, ארום אקערן ארום די בוימער, זיי זאלן וואקסן שוין, און כמעט יעדן טאג האט ער געשיקט פרעגן צו עס איז געטאהן געווארן אלס וואס מען דארף אין גארטן. געווען איז צייטן וואס ער אליין מיט זיין שוואכקייט האט זיך ארויסגעלאזט צום גארטן, איהם גוט באקוקט און יעדן גראז און בלעטל נאכגעקוקט צו עס איז פייכט און באגאסן, און זיך נאכגעפרעגט, וואס מען קען טאהן צו פארבעסערן. און די פארטיגע פירות געהייסן אפשיידן.

די זאך איז געווען א שטארקער וואונדער ביי די נאנטע חסידים, זיי האבען געוואוסט אז דער פעלזער רב איז אויסגעטוהן פון די וועלט, און האט מיט דעם עולם הזה גארנישט צו טאהן. פארנומען איז ער א גאנצן מעת לעת מיט זיין הייליגע ארבעט עבודת הקודש, און האט אינזינען נאר קדושה און טהרה, געדאגהט פארן כלל ישראל און פארן פרט, און דא פארנעמט ער זיך מיט א גארטן וואס האט מיט עולם הזה, און גיבט אונזעך פון זיין צייט. מען האט פון פעלזער רב נישט געקענט באקומען א ריכטיגן ענטפער אויף די פראגע, וואס האט באוואונדערט די ארומיגע, כאטש אלע האבען געוואוסט אז דאס האט עפעס צו טאהן מיט העכער'ס, אזוי האט זיך געפירט די זאך א גאנצן זומער פון נאך פסח ביז קרוב צו ראש השנה.

פאר ראש השנה רופט אריין דער פעלזער רב דעם נאנטן, וואס איז געווען ממונה אויפן

גארטן, און זאגט צו איהם מיט די ווערטער: "ביז יעצט האסטו געטאהן די ארבעט מיט נאמנות, און געטאהן מיין רצון צו ארבעטן פאר מיינעט וועגן פארן גארטן וואס איז ארום מיין הויז. אבער יעצט קומט אן דער שמיטה יאהר, וואס ווערט באלד ווי ראש השנה קומט אריין. געם אלע פלים, פאק זיי איין, און פיהר זיי אריין אין א פארמאכטן צימער ביז שמיטה וועט אריבער גיין".

יעצט האבען אלע פארשטאנען די הייליגע פונג פון בעלזער רב, וואס האט זוכה געווען ארויף צו קומען נאכן חורבן קיין ארץ ישראל און זיך באזעצן אלס אוד מוצל מאש. דא קען ער דאך מקיים זיין מצות שמיטה כהלכתה. און וויאזוי קען מען מקיים זיין די מצוה פון "ושבתה הארץ שבת לה"? נאר דאן ווען ער האט דעם יאהר פריער באארבעט זיין פעלד דורך זייעם א שליח, און האט אליין גענומען אכט אויפן פעלד - יעצט ווען עס איז געקומען דער שמיטה יאהר, און האט אפגעשטעלט די ארבעט, איז דאך די מצוה כהלכתה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלא טבא וגדיא יאי

לידידנו הר"ר יעקב בראכפעלד שליט"א
לרגל אירוסו בתו עב"ג בשעטו"מ

מזלא טבא וגדיא יאי

לחתנדב"ן כ"ק הגה"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

הרה"ג ר' צבי האגער שליט"א

אבד"ק ביהמ"ד עטרת צבי, גאלדערס גרין

ולאביו הרה"ג ר' גרשון האגער שליט"א

אבד"ק בית ישכר דוב

לרגל אירוסו בנו-נכדו חיים הי"ו עב"ג בשעטו"מ

בת האדמו"ר מקאזניץ ארה"ק שליט"א

ויה"ר שמשמחה זו יושפע לנו ולכל ישראל

רב שמחה ונחת דקדושה